BARIŞ DÜNYASI

Kalkınma Hedefimiz ve Plânlama...

İDEOLOJİ

Kapıkulu Devletinden Halk Devletine Doğru

Açık Oturum

Hürriyet Anlayışı ve Anayasa Çıkmazı

1. Cumhuriyet mi ?
2. Cumhuriyet mi ?

Hatıralar

İstanbul'da Gizli M.M. Grubu

İktidarla Ana Muhalefet Partisi anlaşmazsa Rejim tehlikeye girer; Bundan en çok Halk Partisi zarar görür

Sayı : 52 Eylül 1966 2 Lira

BARIŞ — 96

(Basın: (15061 — A — 7417)

VİNYLEX

PLÂSTİK SÜNGER

YATAK
YASTIK
MİNDER

Hava geçirir
Esnektir
Hafiftir
Sıhhidir
Kir Tutmaz
Dış Tesirlerden
Müteessir olmaz

YUVANIZIN KONFORUNU TAMAMLAR

Fabrika : Maltepe KARTAL 53 39 00

Barış DÜNYASI

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

—o—

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR

Genel Yayın Müdürü
Avni SAKMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay BAŞAR

İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN

—o—

İdare yeri : Cağaloğlu Himayei Etfâl Sokak, Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38

Mektup adresi : P.K. 478 — İstanbul

—o—

Abone : Yıllığ 24 TL. Sayısı : 2 TL.

—o—

İlân : Arka kapak 2 renkli 800 TL., 1 sahife 600 TL. santimi 15 TL.

—o—

Basıldığı tarih : (31 Ağustos 1966)

Basıldığı Yer : Türkiye Basımevi

SAYI: 52
(Eylül — 1966)

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

Başbakanın basın toplantısı ..... 4—518
Birinci Cumhuriyet mi?, İkinci Cumhuriyet mi? ..... 7—521
Kalkınma felsefemiz ve Plânlama ..... 10—524
İktidarla Ana Muhalefet Partisi anlaşmazsa ..... 15—526
Ereğli Demir - Çelik ..... 15—529
Kalkınmayı hızlandıran etken olarak eğitimi ..... 16—530

İDEOLOJI :

Kapıkulu Devletinden Halk Devletine (Başar) ..... 18—532

AÇIK OTURUM :

Hürriyet anlayışı ve Anayasa çıkmazı 22—536

İNCELEMELER:

Fransa'da plânlama ..... 32—546

FİKİR ÂLEMİNDE:

Türkiye'de dış ticaretin içyüzü (Alkan) 40—554
Sadi Koçaş'ın mektubu ve cevabımız 42—556
Komünizm tehlikesi (Osma) ..... 44—558

SOSYAL KONULAR:

Amerika ekonomisinde evli kadının yeri (Vassaf) ..... 45—559

DIŞ ÂLEM — OLAYLAR:

Hindi - Çini ve Vietnam savaşı ..... 47—561
Fildişi — Sahil devleti ..... 50—564
Sovyet Rusya'da yeni plânlama metodu 51—565

ÇEŞİTLİ YAZILAR:

Almanya'da çalışan işçilerimizin kurdukları şirketler ..... 29—453
Bravo Feyzioğlu'ya ..... 33—547
Dış Politikamız (Masar) ..... 38—552

HÂTIRA YAZISI:

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e M.M. Grubu (Başar) ..... 52—566

Olaylar - Yorumlar

Başbakan Demirel Basın Toplantısında 10 Aylık İktidarın Bilançosunu Verdi ve Yapacaklarını Anlattı...

GEÇEN ayın 6. Cumartesi günü yerli ve yabancı ikiyüze yakın gazetecinin katıldığı ikinci basın toplantısında Başbakan Demirel iktidarın 10 aylık bilançosunu, müspet kafalı bir devlet adamına yakışır açıklık ve kesinlik içinde verdi. Bu 10 aylık iktidar zamanında muhalefet grupları ve bir kısım basın tarafından süresiz insafsızca hücumlar ve engellemelerle karşı karşıya bırakılan AP İktidarını bütün bu güçlüklere rağmen milletin hizmetinde olduğunun en yetkili ağızdan işitilmesi, memlekette geniş ferahlık doğurmuştur.

Başbakan, basın toplantısında ayrıca gazetecilerin çeşitli sorularını da cevaplandırmıştır. Sayın Demirel'in toplantıda yaptığı konuşmayı ayniyle sütunlarımıza geçiriyoruz:

"İki basın toplantısı arasında geçen hadiselerin tekrarında bir fayda mütalaa etmiyorum. Şunu bellirtmek isterim ki, Millet Meclisimiz ve Senatomuz dokuz aylık bir çalışma devresinden sonra tatile girmiş bulunmaktadır. Millet Meclisimiz ve Senatomuzun bu devre içerisindeki çalışmaları çok canlı ve hareketli olmuştur. Esasen 10 Ekim 1965 seçimleriyle Türkiye'de demokrasinin kökleşmesine ve yerleşmesine doğru yeni bir adım atılmıştır. Geçen dokuz aylık devreyi münhasıran kendi şartları içinde mütalaa etmek ve değerlendirmek doğru olmıyacaktır. Yakın mazideki hadiselerin tümü ile Türkiye'nin bugün erişmiş bulunduğu iktisadî ve sosyal seviyenin değerlendirmede mutlaka nazarı dikkate alınması lazımdır. Geçen dokuz ay zarfında çeşitli mevzular değişik şümul ve şekilde münakaşa konusu olmuştur. Bu münakaşaların büyük bir kısmı seçim dolayısiyle memleketimizin muhtelif bölgelerinde radyolarda, basında yapılmış, bir kısmı meclislerde yapılmıştır. Hürriyet düzeni ve meşru nizam içerisinde her türlü münakaşanın yapılabileceği tabiidir. Ancak makul ölçülere ve medenî icaplara riayet olunmaması hürriyetlerin suistimalini doğurur. Bu ise, bizatihi hürriyet düzeninin korunması hususunda miletlerin her ferdini uyanıklığa sevkedir.

Bugün Türkiyemizde her vatandaş yarına daha ümitle, daha şevkle ve daha cesaretle bakmaktadır. Bunun iktisadî ve sosyal neticelerini vatan sathında her yerde görmek ve müşahede etmek mümkündür.

Türkiye maziye değil istikbale yönelmiş bir memlekettir. Hürriyetçi, medeniyetçi, kalkınmacı bir görüş Büyük Atatürk'ün açtığı çığırdır. Bu çığırda milletçe büyük mesafeler ancak meşru nizam sayesinde katedilebilir. Büyük Türk milletinin iradesine, itimadına, teveccühüne dayanmıyan ve büyük Türk milletince meşru addedilmiyen bir nizam Türkiye'de hiçbir şekilde hayat hakkına sahip olamıyacaktır. Zaman zaman bazı gayri mesul davranışlar görülmüş ve görülmektedir. Gerek devletin gücü, gerekse vatandaşların uyanıklığı milletin iradesine her türlü tasallutu yok etmeğe muktedirdir.

Bugün bir ihtilal devrinin, bir koalisyonlar devrinin ve bu koalisyonlar esnasında vaki silahlı ayaklanmalar devrinin idaremizde, devlet düzenimizde, müesseselerimizin itibarında açmış bulunduğu yaraları milletçe sarıp bir millî barış, millî bütünlük şuuru içerisinde iktisadî ve sosyal kalkınmamızı

biran evvel yapmak mecburiyetiyle karşı karşıya bulunmaktayız.

Demokratik devlet düzeni içerisinde mevcut bütün müesseselerin yerleri, vazifeleri, selahiyetleri, mes'uliyetleri, Anayasa ve kanunlarla tesbit edilmiştir. İktidarlariyle, muhalefetiyle ve diğer müesseseleriyle herkes bu şümulün içinde bulunduğu müddetçe demokratik gelişmemiz sıhhatle yürüyecektir. Türkiye'nin mes'ut bir ülke olması buna bağlıdır ve Büyük Türk milleti Türkiye'nin mesut bir ülke olmasında kararlıdır. Bu hedefe erişmeğe elbirliğiyle gayret etmemiz gerekir.

Zaman zaman Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında cereyan etmesi gereken münakaşaların nedense dışarıya taşırıldığını gördük. Türkiye Büyük Millet Meclisinin hür kürsülerinde herşeyi söylemek ve bunları zabıtlara tescil ettirmek mümkün iken beyanatlar ve bildiriler yolunun ihtiyar edildiği görülmüştür.

Şimdi sizlere son günlerde pek çok münakaşa edilen iki konunun kısaca izahını yapacağız. Bunlardan birisi Af Kanunu, diğeri de Personel Kanunudur.

AF KANUNU

Sadece mazinin yaralarının tam sarılması maksadına matuf bazı hükümleri taşıyan Af Kanunu etrafında 27 Mayıs öncesinin ihya edileceği, 27 Mayıs'ın tasfiye edileceği şeklinde tahrik maksadı taşıyan, birliği ve bütünlüğü koruma yerine huzuru bozucu propaganda yapıldığı bir vakıadır. Bu propagandadan bir medet umulmuştur. Esasen bu gibi propagandalar geçen 4-5 sene zarfında her vesile ile yapılmıştır. Başkalarını kinci ve intikamcı diye zaman zaman suçlıyanların bu gibi propagandaları yapması, kuşkuya veya kincilik ve intikamcılığa dayanır. Türkiyede hiçbir şekilde kuşkuya lüzum yoktur. Kincilik ve intikamcılık ise hiçbir zaman milletçe tasvip görmeyen bir yoldur. Başkalarına kincilik ve intikamcılık izafe edenler, kendileri kincilik ve intikamcılıktan kurtulmadıkça Türkiyede iç barışı tehlikeye soktuklarının idraki içine bir gün gireceklerdir. İç barış, memleketimizin istikbalinin kaçınılmaz zaruri ve mecburi şartıdır.

Af Kanunu ile ne Anayasa ihlâl edilmiş ne de bir devir ihya edilmiştir. Esasen milletler geriye değil, ileriye doğru giderler.

YASSIADA MAHKUMLARI

78 ve 218 sayılı af kanunları ve Cumhurbaşkanının özel afları ile nasıl Anayasa ihlâl edilmemişse, son çıkan Af Kanunu ile de Anayasa ihlâl edilmemiştir. Bahis konusu kanunlardan 78 sayılı kanun 1962 senesinde çıkarılmış ve Yassıada mahkemesince mahkum edilen 463 kişiden 263'ü bu kanundan faydalanmıştır. 218 sayılı kanunla 96 kişi, Cumhurbaşkanlarının özel affı ile de 56 kişi affedilmiştir. Böylece 463 kişinin 415'i yani yüzde 90'ı daha evvel affedilmiştir. Geri kalan 42 kişi, yani yüzde 9'u hakkında cezalar infaz olunmuştur. Bu defa çıkarılmış bulunan kanunla da 6 kişi, yani Yassıada mahkemesinin mahkum ettiği 463 kişinin yüzde 1'i affa mazhar olmuştur. 463 kişiden 148 inin memuriyetle ilişiği vardır. Bunlardan 51'i şimdiye kadar emekli olmuş, geriye kalan 97 kişiden 79'u bir iki sene gibi kısa bir süre sonra memnu haklarının iadesi ile umumî hükümler dairesinde bu haklarını iktisap edebilecek durumdadır. Geriye 18 kişi kalmaktadır ki bunlardan kaç tanesinin yaş ve tahsil durumlarının memuriyete müsait olup olmadığı tahkike şayandır.

Görülüyor ki Af Kanunu etrafında koparılan fırtına hakikatlerden ziyade umumî efkârın huzurunu kaçırmaya matuftur. Olmayan şeyleri varmış gibi göstermek ve bunları çok büyütmek, bizim siyasî hayatımızda bir usul olmaktan, bir yol olmaktan, müracaatta fayda umulan bir çare olmaktan artık çıkarılmalıdır.

PERSONEL KANUNU

Personel Kanunu 1965 senesinde kanunlaşmıştır. Bu kanunun malî hükümlerinin tatbiki 1966 Bütçe kanunuyla kadro kanununun çıkarılmasına kadar tehir edilmiştir.

Personel Kanununun tatbik edilmesi demek şudur: Kanunun 3. maddesinde memurların devlet için taşıdığı değerin tesbiti ve ücretlerinin buna göre tayini yapılacaktır. Kanun tatbik ediliyor denildiği tak-

dirde bunun anlaşılması lâzımdır. Memurların devlet için taşıdığı değer doğru olarak tesbit edilip buna dayanan bir sınıflandırma yapılmadıkça veya yapılamadıkça kanun tatbik ediliyor denilemez. Kanun bunun nasıl yapılacağı hakkında sarih kriterler getirmemiştir. Türk devletinin 300 bin memurunun her birinin devlet için taşıdığı değer doğru olarak tesbit edilecek buna göre alacağı ücretler tayin edilecektir. Bu kolay bir iş değildir. Devlet idaresinin verimini artırmak için konulmuş bulunan temel ilke doğru olarak gerçekleştirilemediği takdirde bu verimin artması yerine azalması beklenebilir. Bu temel ilkenin gerçekleşmesi kanun maddeleri dışında yapılacak çalışmalara bağlıdır. Bu çalışmalar geçen bir sene zarfında kesif bir şekilde yapılmıştır. Bu çalışmaların daha mükemmel hale getirilmesi zarurettir, zamana vabestedir. Bu sebepledir ki hükümet memurlarımızın hayat şartlarını iyileştirici bir teklifle Meclislere gitmiştir.

Personel Kanununun 3 üncü maddesi gereğinin doğru olarak yerine getirilmesi çalışmaları yanında diğer bazı maddelerinde de tadiller yapılması zarureti ortaya çıkmıştır. Kadro kanunu ile birlikte tabiidir ki bu tâdiller de yapılacaktır.

UMUMİ EKONOMİK DURUM

Temmuz ayı sonu itibariyle ekonomimizde istikrarın muhafaza edildiği görülmektedir. Bütün iktisadî müş'irler bu hususu teyit etmektedir. Sınaî istihsalimiz bütün sektörlerde, yılın ilk altı ayında memnuniyet verici bir gelişmeye kavuşmuştur.

Haziran sonu itibariyle geçen senenin aynı devresine nispetle ham demirde % 43, çelik ingotta % 112, hadde mamullerinde %107, çimentoda % 32, elektrolitik bakırda % 49, oto lâstiğinde % 48, sun'î gübrede % 32, kâğıtta % 7, taş kömüründe % 13, linyitte %12, ham petrolde % 36, elektrik enerjisinde % 12, pamuk ipliğinde % 6, yün ipliğinde % 10, pamuklu dokumada % 6 bir artış görülmektedir.

Ziraî mahsullerimizin hemen hemen hepsinde geçen seneye nazaran büyük ölçüde artışlar vardır. Hububat, fındık, pamuk, şeker pancarı gibi mahsul çeşitlerinde bilhassa geçen seneye nispetle büyük istihsal artışları olmuştur.

İTHALAT VE İHRACAT

İthalat ve ihracat hacmimiz memnuniyet verici bir seviyededir.

1965 birinci altı aylık devresinde 278,5 milyon dolar olan ithalat 1966 yılının aynı devresinde 354,5 milyon dolara yükselerek % 27,3 artış göstermiştir. İhracatımız da 1965 yılının ilk altı aylık devresindeki 205,5 milyon dolara karşılık 227,3 milyon dolara ulaşmış ve bu suretle % 10,6 nispetinde bir artış gerçekleşmiştir.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin sağladığı döviz kaynağı da, dışarıda değerlenen insan gücü hacmi ile mütenasip olarak artan bir gelişme seyri göstermektedir. Filhakika geçen yılın Ocak - Haziran devresi içinde yurdumuza gelen işçi dövizi miktarı 24,5 milyon dolar iken bu yıl aynı devrede 43,4 milyon dolara yükselmiştir.

1966 yılı ilk altı ayı içinde vergi gelirleri de önemli bir gelişme göstermiş, geçen senenin aynı devresindeki 3 milyar 992 milyonluk tahsilata mukabil 4 milyar 953 milyona yükselerek % 24,1 nispetinde bir artış kaydetmiştir.

KALKINMA HIZI

Devlet İstatistik Enstitüsünün tahminlerine göre 1963 de % 7.7, 1964 de % 4,7, 1965 de % 4.9 olan kalkınma hızı 1966 da % 8.4 olarak tatminkâr seviyededir.

1966 yılının Temmuz sonu itibarile yatırımlardaki gelişme yine tatminkâr bir seviyededir.

Seneler itibariyle rakamlara bakıldığı zaman durum şöyledir: 1963 senesinin aynı devresinde % 26, 1964 de % 22, 1965 de % 21 olan gerçekleşme oranları, 1966'nın aynı devresinde % 30,6 dır. Bilhassa iktisadî devlet teşekküllerindeki gerçekleşme oranında bariz bir yükselme mevcuttur. 1963 de % 33, 1964 de % 25, 1965 de % 26 olan gerçekleşme oranı 1966'nın aynı devresinde % 37,7 dir.

İKİNCİ BEŞ YILLIK PLAN

1967 programı Ağustos ayı sonuna ka-

dar Develt Planlama Teşkilatınca hazırlanmış olacaktır.

İkinci 5 Yıllık Kalkınma Planının hedefleri ve stratejisi üzerindeki çalışmalar tamamlanmış bulunmaktadır. İkinci 5 yıl zarfında takriben 105 milyar liralık bir yatırım düşünülmektedir. İkinci 5 Yıllık Kalkınma Planının hedefleri ve stratejisi hususunda kısaca malumat vereceğim.

İkinci Beş Yıllık Planda adam başına geliri hızlı ve devamlı şekilde artırmak ana hedef olarak alınmış bulunmaktadır. Bu yöndeki gayretler sosyal adalet anlayışına uygun ve karma ekonomi düzeni içinde gerçekleştirilecektir. Millî gelirin ikinci plan döneminde de yılda ortalama % 7 bir hızla artması hedef olacaktır. Bu seviyede bir gelişme hızına ulaşabilmek için ikinci plan döneminde özellikle tasarruf yönünden yapılacak çabaların daha da artırılması gerekecektir.

Kalkınma planı için kabul edilen ikinci hedef dış kaynaklara bağlılığın zamanla azaltılmasıdır. Uzun süre Türk ekonomisini dışarıdan kaynak aktarmadan yüksek seviye bir gelişme hızını devam ettirecek bir bünyeye kavuşturmak için çaba sarfedilecektir. Bununla birlikte ikinci plan döneminde de dış yardım alınmaya devam edilecek, ancak bu yardımın millî gelir ve dış ticaret hacmi içerisindeki payı birinci plana göre nisbî olarak azalacaktır.

Bu ana hedeflerin yanında ikinci beş yıllık plan şu temel ilkeleri de gerçekleştirici olacaktır. Sanayileşme konusuna özel bir ağırlık verilmesi, iktisadî imkânların el verdiği en çok sayıda vatandaşa çalışma alanları açacak şekilde istihdam imkânlarının genişletilmesi ve insangücünün rasyonel ve müessir bir şekilde kullanılması, gelir grupları ve bölgeler arasında daha dengeli bir gelir dağılımı ve gelişme imkânları ve fiyatlarda istikrar sağlanacaktır.

Yüksek Planlama Kurulunca kabul edilen hedefler ve strateji döküamnı içinde ikinci beş yıllık plana yol gösterici olacak ilke ve politikalara da yer verilmiş bulunmaktadır. Toplum yapısıyla ilgili ilke ve politikalar arasında, toplumun beslenme ve sağlık şartlarının iyileştirilmesine, köy hizmetlerine, ilkokul ve teknik eğitime, çalışma sorunlarına, halk sağlığına, çok sayıda ucuz konut yapımına önem verilmiştir.

Memleketimizin iç huzur, asayiş ve emniyetinde büyük bir iyileşme olmuştur. Yurdumuzun her köşesinde vatandaşlarımız büyük bir arzu, heyecan ve şevk içerisinde daha çok çalışmanın daha çok kazanmanın gayreti içindedirler. Kalkınmamızın temeli olan bu gayretin devamını hükümet olarak büyük bir itina göstereceğiz. Bu arzuyu, heyecanı ve şevki herkesin sevinçle karşılaması lazımdır. Buna aksi yönde tesir edecek her davranış memleketimize zararlıdır ve bu şevki kırmağa kimse muktedir olamıyacaktır. Hükümet seçim beyannamesi ve programındaki esasları gerçekleştirmenin gayreti içindedir. Bütün Türk vatandaşlarından ricam şudur:

"Büyük, güçlü, kuvvetli, mesut, mamur ve müreffeh Türkiye'yi yapmada yarış halinde olalım. İyilik ve hayır bundadır. Kötülük ve şerrin milletçe karşısında olalım."

Birinci Cumhuriyet mi ? İkinci Cumhuriyet mi ?

BAŞBAKAN Süleyman Demirel, Anadolu Ajansı muhabirine, geçenlerde verdiği bir demeçte, İkinci Cumhuriyet sözünü kullanmaya hiç kimsenin hakkı ol-

OKUYUCULARIMIZA:

Mecmuamızı, Türkiye'de ençok abonesi olan aylık dergi olarak,abonelere yollanan nüshalar bazı açıkgözler tarafından toplanıp bize bayilerden iade diye satılmakta ve bu suretle hem bir kısmı abonelerimizin eline mecmua gitmemekte, hem de biz, kendi malımızı kendimiz satın alarak devamlı ziyana uğramaktayız. Bunu önlemek üzere abonelerimizden bir küçük yardım rica etmekteyiz; Ellerine postadan mecmua geçmemiş olanlar lütfen ilgilensinler ve bize haber versinler.

Teşekkür ederiz.

madığını, Türkiye'de bir tek cumhuriyet olup bunu da büyük Atatürk'ün büyük Türk milletiyle elele vererek kurulmuş olduğunu söylemiş ve «Bu yıkılmış mıdır ki ikincisi kurulsun?» diye sormuştur.

Böyle bir demeçte bulunmaya Başbakanı zorlayan sebep, açıkça anlaşılamamakla beraber, 27 Mayıs ihtilâlinin yepyeni bir siyasî ve sosyâl bünye getirdiği ve bir çağ değişimine yol açtığı iddiasında bulunanların sık sık bu deyimi kullandıkları bilindiği için, son günlerin politika çatışmaları arasında verilen bu demecin önemli bir anlam taşıdığı düşünülebilir. Milletin çoğunluk oylariyle iktidara gelen AP yi, 27 Mayıs'tan önceki iktidarın devamı gibi göstermek suretiyle yapılan hücumlar, bu İkinci Cumhuriyet tezine dayanmaktadır. Bu hücumlara göre AP, yıkılan devri sürdürmektedir; ve iktidar bu partinin elinde kaldıkça 27 Mayıs'ın bu harekete önderlik edenlerle birlikte tasfiyesi zaruri bir sonucudur. Başbakanın «Tabii senatörlük müessesesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olmuştur» sözü de bu tasfiyenin ve geriye dönüşün açık bir delili sayılmaktadır. 27 Mayıs'ın cezalandırdığı Yassıada mahkûmlarını da içine alan Af Kanununun bu maksatla çıkarılmış olduğu söylenmektedir. Buna göre hattâ bu Kanun, diğer suçluları değil, sadece Yassıada mahkûmlarını düşünerek hazırlanmıştır.

Bu yolda AP ye amansız hücumda bulunanlar eğer 27 Mayıs'a ve onun getirdigi Anayasaya bağlı iseler, davranışlariyle inanışları arasında açıkça beliren çelişmeyi nasıl uzlaştırabildiklerini de söylemelidirler. Eğer AP 27 Mayıs'a karşı ve ondan önceki devrin devamı ise bu, başında bulunan Süleyman Demirel'in ve yanındaki kadronun arzu ve kararlariyle mi olmaktadır? Bu kimseler iktidara bir ihtilâlle mi gelmişler ve silâh kuvvetiyle mi orada kalmaktadırlar? Böyle olmadığına ve iktidara İkinci Cumhuriyet adını koydukları 27 Mayıs sonrası rejimin Anayasaca teminata bağlanmış şartları içinde milletin arzu ve iradesiyle gelmiş olduklarına göre, AP ye yapılan hücumların Anayasaya ve kurulan rejime yönelmiş olması gerekir. Çünkü bu rejim milletin mutlak iradesine bağlı bir devlet düzeni getirmiştir. AP de bu irade ile iktidara gelmiştir. Bu bakımdan onun 27 Mayıs öncesi dönemi yaşattığı iddiası, 27 Mayıs'tan sonra kurulmuş rejimin millî iradeye dayanmadığı iddiasını taşır. 27 Mayısçıların davranışlariyle inanışları arasında ki açık çelişme, onları yarattıkları esere karşı gelmeye zorlamakta ve böylece durumları gittikçe mantık sınırları dışına çıkmaktadır.

27 Mayıs'a ve onun getirdiği yeni rejime Türk milletinin saygı göstermesine karşılık, bu hareketi yaratanların kurdukları rejimi temelinden yıkmaya yönelmiş olmaları, birçok çevrelerde sonsuz üzüntü doğurmaktadır. Tabii senatör olarak hayatları boyunca Cumhuriyet Senatosunda vazife görecek olan İkinci Milli Birlik Komitesinin eski üyelerinde AP iktidarına karşı gittikçe şiddetlenen alerji, çok kimsenin dikkatinden kaçmamaktadır. Oysa ki, ihtilâllerin ve getirdikleri hürriyet şartlarının bu toplumda neleri değiştirebileceği ve neleri değiştiremiyeceğini herkesten önce onlarca kavranması gerekirdi.

Milletin oylariyle iktidara gelmiş bir partiye ve onun kurduğu hükümete karşı Halk Partisinin önderliği altında bütün muhalefet partilerinin giriştikleri yıkıcı engelleme hareketlerine, 27 Mayıs ihtilâlcilerinin gönüllü olarak katılmaları, hattâ ön cepheyi kurmaları birçok kimseler ve çevreler tarafından üzüntü ile karşılanmaktadır. Bu konuda İkinci Cumhuriyet deyimi bir sembol olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan Başbakan Süleyman Demirel'in demeci uyarıcı olmuştur:

Bizde Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet devam etmektedir. Bir Anayasa değişmekle cumhuriyetin değişmiş olması gerekmez. Bundan önceki ve şimdiki her iki Anayasada cumhuriyetçiydi - ve bunların arasına - geçici Milli Birlik Komitesi idaresi dışında - başka bir idare girmemiştir.

Durum böyle olduğu hâlde, İkinci Cumhuriyet teriminin icat edilmiş olmasında, bazı ilim adamlarımızın Fransa'yı örnek olarak bir taklit yapma hevesine kapıldıkları, bunu da 27 Mayıs'çıların kendilerine mâl ederek özel maksatlar için kullanmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Yeni Anayasa projesini hazırlayan ilim heyetinde bir süre çalışmış olan sayın Prof. İsmet Giritli, «Milliyet» gazetesine yazdığı bir makalede bu terimin patentinin kendine ait olduğunu açıkladıktan sonra şöyle demektedir:

«Yeni Anayasa ve 15 Ekim 1961 de yapılan genel seçimlerle beliren iktidarın, memleketimizde kanaatimizce «İkinci Cumhuriyet» Hükümetini teşkil ettiği bir gerçektir. «Cumhuriyet ilelebet payidar olacaktır» diyen Büyük Atatürk, bu sözleri ile, memleketimizde *Birincisine nazaran daha değişik siyasî ve sosyâl bünyede yeni bir Cumhuriyetin* kurulamıyacağını değil, bu memlekette saltanatın ve şahsî dikta rejiminin hiç bir zaman horlatılamıyacağını ifade etmek istemiştir. «Yoksa Cumhuriyeti numaralandırma ameliyesini, 1792, 1848 ve 1871 tarihlerinde kurulan ilk üç Fransız Cumhuriyetinde görüldüğü gibi, sadece araya Krallık ve İmparatorluk gibi *Cumhuriyetten tamamen değişik rejimlerin girmesi haline inhisar ettirmeğe ne imkân, ne de lüzum yoktur.»*

«Nitekim bilindiği gibi, Fransa'da yetmiş yıllık Üçüncü Cumhuriyete son veren olay, Fransız Ordularının Almanlara yenilmesi üzerine, *iki Meclisin Millet Meclisi halinde Büyük Vichy Gazinosu salonunda 9 Temmuz 1940 da toplanmaları ve Mareşal Petain'e yeni bir Anayasa yapmak yetkisini vermeleri vakıasından ve sadece bundan ibarettir.* Nitekim 6 yıl devam eden geçici hükümetlerden sonra, 13 Ekim 1946 tarihinde yapılan referandumla kabul edilen ve 27 Ekim 1946 tarihinde yürürlüğe giren Anayasa ile Fransa'da *dördüncü* Cumhuriyetin başladığı kabul edilmiştir.»

Yine hatırlanacağı üzere, Cezayir'de vukubulan 13 Mayıs 1958 tarihli Generaller Hareketi, bu hareketin sürüklediği ve âde-

ta yıldırım hızı ile gelişen olaylar Fransa'da *Dördüncü Cumhuriyetin bitimine ve Beşinci Cumhuriyetin doğmasına sebep olmuştur.*

«13 Mayıs 1958 de, Cezayir'in Forum Meydanında toplanan ve «General de Gaulle au pouvoir - General de Gaulle iktidara gelsin» diye haykıran ve bu suretle Fransız halkının büyük çoğunluğuna hâkim ruh haline tercüman olanların bu hareketi üzerine, Cezayir ve Korsika'da isyanlar başgöstermiş, Başbakan P. Fimlin istifa ve Cumhurbaşkanı René Coty Fransa'da «Dahilî bir harbin başgöstermesi tehlikesi karşısında» duruma çâre olarak, de Gaulle'ü kabine kurmağa memur etmiştir. İşte bu olaydan sonradır ki, Fransa'da Dördüncü Cumhuriyetin «Siyasî bakımdan» sona erdiği kabul edilmektedir.»

Opera Binası

Opera binası olmayan dünyanın tek milyonluk şehri İstanbuldur. Bu utanmamız icabeden bir kültürsüzlük âbidesidir.

Evvelâ gecekonduların yolları yapılsın, sonra tiyatroyu düşürünüz demek, bir tutum değildir. Eğer solcuların tenkitlerinden korkuyorsak şunu bilelim ki, komünist memleketler sanat hayatına çok ehemmiyet verirler. Solcu aydınlar da operaya ses çıkarmazlar.

Büyük millet olmak istiyorsak bir Leylâ Gencer, bir İdil Biret kıymetini bilelim. İstanbula her sene artan sayıda gelen turistleri yalnız eski eserler göstererek tatmin edemeyiz, onlar Tepebaşı salaşına da gitmezler.

Biz memlekete ayağı çıplak turistlerden fazla para bırakanların gelmesini istiyoruz. Beş sene sonra turistlerden senede 300 milyon dolar temin edeceğiz diyoruz.

Ayıptır, kim yapacaksa yapsın. Şu İstanbul operası binasını artık ikmâl edelim!...

Dr. İlhami MASAR

Makalenin sonunda İsmet Giritli; «Cumhuriyetin sayılarını artırmak, Türkiye'nin bağımsızlığı ve hattâ varlığı bakımından tehlikelidir» demekle beraber, siyasal bilim gerçeklerine göre, 1961 Anayasasiyle İkinci Cumhuriyetin kurulmuş olduğu fikrinde direnmektedir.

Siyasal bilim bakımından bir cumhuriyetçi rejimde Anayasa değişmesiyle cumhuriyetin değişip başka bir numara alması gerektiğini ilk defa olarak sayın Giritli'den duyduk. Bununla beraber bizim için numaralanmanın taşıdığı önem bilgisel olmaktan ziyade politiktir; ve bilim adamları isteyerek veya istemiyerek politikacılara kullanabilecekleri malzeme hazırlamaktadırlar.

Kalkınma Felsefemiz Ve Plânlama

İKİNCİ Beş Yıllık Kalkınma Plânının Plânlama teşkilâtınca teknik hazırlıkları tamamlanmıştır. Çeşitli seviyede kalkınma hızlarına göre Yüksek Plânlama Kurulunda incelendikten sonra teklif edilen alternatiflerden biri hükümetçe tercih olunacaktır. Geçen Beş Yıllık Plânda öngörülen % 7 kalkınma hızına erişilememiş olmasına göre şimdi bundan daha yüksek bir hızın düşünülememesi ve Avrupa iktisadî işbirliğinin tavsiyelerine uyularak % 6 nın realist bir tercih olması beklenebilir. Eski Plânlama Müsteşarı Memduh Aytür, Milliyet gazetesinde çıkan yazısında, birinci plân döneminde kabul edilen % 7 lik bir artış hiziyle Batı seviyesine ancak 250 senede ulaşılabileceğimizi iddia etmekte ve daha yüksek bir kalkınma hızının elde edilebilmesi için milletçe geniş fedakârlıklara katlanmayı lüzumlu görmektedir. Eğer bu hesap ve iddiada bir yanlışlık yoksa, % 7 nin bile yeterli olmayacağı için batılaşmamızın, batılı refah döneminde kavuşmamızın asla gerçekleşemiyecek bir hayâl olması gerekir.

Bir süre Türk Plânlama teşkilâtını yönetmiş ve dış yardımlara ve sermayeye karşı tutumu dolayısiyle hayli tenkide uğramış ve nihayet Müsteşarlıktan çekilmiş olan sayın Aytur'un iddiasının aksine Batı seviyesine ulaşmamız için 250 yıllık bir za-

mana ihtiyacımız olmadığı kanısındayız. Türkiye bir nesil boyu çalışma sayesinde bile bu seviyenin ortalamasına yakın bir kalkınma seviyesine ulaşabilir. Yeter ki, kalkınmanın yolunu bulmuş ve bütün kuvvetlerini bu yolda harekete getirebilmiş olsun. Bugün bu imkândan kendimizi yoksun bıraktığımızı kabul etmeliyiz.

Türkiye'nin plânlı kalkınma dönemine girmiş olması, şüphesiz, iyi olmuştur. Fakat plân stratejisi, düzenlenmesi, uygulanması başarılı sayılamaz. Öte yandan memleketin politik rejimi de hızlı ve sürekli bir kalkınmayı önlemiştir. Plânlama bir yatırım bütçesi veya proğramı olarak ele alındıkça, kalkınma hızını ulaşabileceğimiz seviyenin üstüne çıkarmak, bugünkü ortam içinde güçtür. Türkiye gibi geri kalmış memleketlerin plânlamada stratejik hedef, iş gücünü değerlendirmek olmalıdır. Yatırımlar bu hedef için kullanılan bir vasıtadan ibarettir. Bu görüş plânlamanın temelini teşkil ederse, bazı yatırımlardan belki kaçınmak ve belirli sektörlerde yatırım hızını durdurmak veya ayarlamak bile gerekecektir.

Türkiye'de topluca kalkınma ve plân yapma dâvasının rejime, teknolojiye ve uygulamaya değinen ana meselelerinden henüz hiç biri esaslı olarak ele alınmış değildir. Millî Birlik iktidarının getirdiği ve sonra 1961 Anayasa'sında müeyyidesini bulduğu plân fikri, bugün Türk toplumuna mal olmuş ve onun resmî örgütlerine uymuş sayılamaz.

Plânlama geniş ve çok yönlü bir araştırma çalışmasına ihtiyaç gösterir. Toprağımızı, suyumuzu, hayvanlarımızı, otlarımızı, madenlerimizi ve hepsinin üstünde halkımızı iyice tanımak zorundayız. Bugün ilmî fonksiyonları öğrencilerine ders okutmaktan öteye geçemiyen üniversitelerin dışında sırf deneme ve araştırma ile uğraşan ve çok sayıda araştırıcı ilim adamı sinesinde barındıran çeşitli araştırma enstitüleri kurulması lâzımdır. İlmin desteği olmadan plânlama ve kalkınma olmaz. Ekonomistler, sosyoloğlar kitaplardan öğrendikleri bilgilerle plân hazırlarlarsa şüphesiz bu plân, topluma mâl olamaz ve başarı kazanamaz. Biz daha henüz ilmin hayatla ve politika ile birleşmesi demek olan plânlamanın alt kademesinde bile değiliz.

Kalkınma — eğer plânlı olacaksa — mutlaka toplu görüşe bağlanmalıdır. Plânlama, bir üst müdahaledir. Hattâ emperatif nitelik taşıyan özel sektör için de dolaylı bir müdahale sayılır. Eğer devletçilik ve plâncılık gibi bir üst müdahale olmasaydı, piyasa ekonomisi içinde serbest yapılan yatırımlar toplumda kendiliğinden bir toplu görüş etkisi yapar; olaylar birbirini ayarlardı. Oysaki plânlama bu kendiliğinden ayarlamaya da imkân vermez. Bir bölgede toplu görüşe bağlanmadan yapılacak bir yatırımın doğurduğu ve doğuracağı zararlar, çok defa, yatırımdan elde edilecek faydalardan bile fazla olabilir. İç piyasa harcamalarını çoğaltmak ve ihracatı kamçılayacak yerde ithlâta hız vermek sonucunu veren yatırımlarda zarar açıkça ölçülebilir. Keban barajının yapılması dolayısiyle şöyle böyle 30 bin üretici işlerinden olmuş ve çoğunlukla tüketici zümreler arasına karışmıştır. Çünkü plânlamada hedef, yalnız yatırım idi ve büyük bir barajın yapılması proğrama alınmıştı. Hâlbuki toplu görüşe göre plân yapılsaydı, Keban projesinin ayrılmaz bir parçası olarak su altında kalacak köy halkını, başka iskân bölgelerinde ve çok daha iyi şartlarla yerleştirecek ve yeni bir kalkınma bölgesi yaratacak bir plân da hazırlanmış ve uygulanmış olurdu. Şimdi bu eski üreticiler için düşünülen şey, yalnız kamulaştırma bedellerini karşılamak ve ödemekten ibaret kalmıştır.

İstanbul'da 1956 da başlayan plânsız imar hareketleri de üstten müdahalenin yalnız tek taraflı, bütün olmayan uygulanmasına tipik örnek teşkil eder. Geniş yol ve meydanlar açmaktan ve mülkleri kamulaştırılanlara da değer bedelini ödemekten başka hiç bir kaygı ne imarı yapanlar ve imardan zarar görenler ve ne de kamu oy da yer etmiş olmaması, yaşantımıza yön veren inançlarımızın ve zihniyetimizin bir sonucudur. Bunlardan plânlama dönemine girmemizden sonra kurtulacağımızı ummazdık. Bu bakımdan bugün de plânlamada, kabul edilen plânları uygulamada toplu görüşten yoksun olmamıza şaşmamak gerekir.

Türkiye gerek bu zihniyetten kurtulmak ve gerek politik rejimle plân hazırlama ve uygulamada modern metotlar kabul etmek bakımından bir inkılâba muhtaçtır. Yoksa plânlamanın gittikçe zararlı, toplum ve halk dışı bir müessese olması tehlikesi vardır.

Bir taraftan araştırma enstitüleri ve ilmî kurullarla, öbür taraftan da halk ve meslek örgütleriyle bağlantı kurmadan teknisyenlerin hazırladıkları alternatiflerin hükümetlerce kabulü suretiyle yatırımların plânlanması önceden hesap edilemiyecek kadar çok sakıncalar doğuracak ve günün birinde Plânlama Teşkilâtı, ya iktidarların dümen suyuna giden fetva emanetleri ya da onların karşısında tenkitçiler ve küskünler yatağı olmaktan kurtulamıyacaktır.

İktidarla Ana Muhalefet Partisi Anlaşamazsa Rejim Tehlikeye Girer ve Bundan Ençok Halk Partisi Zarar Görür

AF Kanununun çıkmasını önlemek üzere bütün muhalefet partilerine mensup senatörlerle Temelli ve kontenjan senatörlerinin Senato toplantılarına katılmamaları, daha önce Seçim Kanununun çıkmasını önlemek için Millet Meclisinde başvurulan engelleme taktiğinin bir başka şekilde tekrarı olmuştur. Bilindiği üzere muhalefet partileri Anayasanın 89 uncu maddesine dayanarak Millet Meclisini çalışamaz duruma sokabilmişlerdi. Bu maddeye göre, soru önergeleri 24 saat içinde gündeme alınması gerektiğinden okunması günlerce süren 500 sayfalık önergeler verilmiş ve Mecliste başka hiç bir konunun görüşülememesi sağlanmıştı. Bu sefer Af Kanunu dolayısiyle Senatoda uygulanan engelleme taktiği, muhalefetin temelli ve kontenjan senatörlerle birlikte toplantılara katılmaması ve bu suretle çoğunluk sağlanamadığından toplantılarının yapılamaması şeklinde olmuştur. Nihayet AP kendi mutlak çoğunluğuna dayanarak toplantı nisabını sağlamış ve Senatodan Af Kanununu çıkarmıştır.

Olay çeşitli yönlerden önemle üzerinde durulmaya değer. 1965 seçimlerinde çoğunluk elde ederek tek başına iktidara gelen AP ye karşı muhalefet partilerinin ilk günden başlayan kıyasıya mücadelelerinin şiddetlenerek devam ettiği ve edeceği anlaşılmaktadır. Millet Meclisinde başta Halk Partisi olmak üzere altı muhalefet partisi AP iktidarına karşı tek cephe olmuşlardır. Şimdi senatoda bunlara temelli senatörlerle kontenjan senatörleri de katılmıştır. Demek oluyor ki, seçimleri kazanmış bir iktidar, parlâmentoda daima hareketlerini ve çalışmalarını engellemekten başka maksat ve hedefi olmayan birleşik bir muhalefet cephesiyle karşı karşıya tek başına bırakılmıştır. Birleşik cephe tarafından Af Kanunu dolayısiyle ilân edilen ve uygulanan kutsal savaş, yenilge ile sonuçlanmış ve iktidarın dediği olmuştur. Başbakan Demirel güçlükle kazanılmış zaferden hemen sonra Anadolu ajansına verdiği demeçte şöyle demiştir:

«Geçen Mart ayından itibaren muhalefetin Millet Meclisinde, Seçim Kanunu tasarısı konusunda giriştiği engelleme ve şimdi de Af Kanunu tasarısı münasebetiyle başvurduğu aynı metot, bazı hakikatleri ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

«Hemen şunu kaydetmek lâzımdır ki, Meclislere devam etmeyerek nisab düşürmek suretiyle devamlı bir engelleme hukukî bir yol değildir. Zira Anayasanın Meclislere yüklediği vazifelerin yapılmaz hâle gelmesiyle neticelenmektedir.

«Muhalefetsiz demokrasinin olamayacağı tabii ve aşikârdır. Fakat sorumsuz bir muhalefetle de demokrasi çok güç bir iştir. Muhalefetlerin Meclislere devam etmeme diye bir hakkı yoktur. Aksine, Meclislere devam etme vazifeleridir. Meseleyi tamamen soğukkanlılıkla ve ciddiyetle mütalâa edelim. Bir taraftan demokrasi çoğunluk rejimi değildir iddiasında bulunanlar, diğer taraftan demokrasiyi, demokrasinin temel müessesesi olan parlâmentoyu çalışamaz hâle getirmekle, bir nevi vuzuhsuz tavrın içinde bulunduklarından habersizdirler.»

Başbakan, bundan sonra, büyük Türk milletinin işlerinin görüleceğini, millete bulunduğu vaidlerle iktidara gelen bir partinin bu vaitleri yerine getirme borcu olduğunu belirttikten sonra demecine şöyle devam etmiştir:

«İktidarı mutlaka yıpratmak için hem muhalefet müessesesini hem de parlâmento müessesesini beraberce yıpratmak, bugün bizim muhalefetin başvurduğu yoldur. İktidarla muhalefetin anlaşamayacağı pek çok mesele olacaktır. Fakat sonunda iktidarın

dediği olacaktır. Başka türlü iktidar tasavvur olunamaz. Hâl böyle olunca, seçim sistemlerinin ciddî şekilde düşünülmesi gerekir. İstikrarlı bir hükümet, ancak istikrarlı bir parlâmento ile kabildir. Bugün gerek Millet Meclisinde gerek Senatoda muhalefetin devam etmeme suretiyle engellemeye ceasret etmiş olması, aslında bakiyeli nisbî sistemin bir neticesidir.»

Başbakan siyasî parti mümessillerini bu hareketlerinden dolayı Türk milletine şikâyet etmekte; fakat millet tarafından seçilmeyen tabii senatörlerle kontenjan senatörleri kime şikâyet edileceğini bilememektedir. Bu senatörlerin muhalefet cephesine katılmaları ve milletin iş yapmaya memur ettiği iktidarı engellemeye girişmeleri, vazifelerini kötüye kullanmaktır. Siyasî partilerin birbirleriyle çarpıştığı konularda temelli senatörlerle kontenjan senatörlerinin

tarafsız durumlariyle bir anlaşma unsuru olmaları gerekirdi. Oysa ki, onlar hele toplu'ca Millî Birlik Grubu iktidara ateş püskürmekte muhalefet partilerini bile geçmiş durumdadırlar. Olayların böyle belirmesi ve aşağı yukarı Senatoda beşte birden fazla oyun millî irade dışında ve ona karşı kullanılması, tabii senatörlük müessesesinin demokratik rejimin yaşaması bakımından düşünülecek bir konu hâline gelmesine yol açmıştır. Başbakanın bu konudaki demeci dikkatle izlenmeye değer.

Parlâmentonun, büsbütün başka maksatla konmuş Anayasa hükmüne dayanılarak çalışamaz ya da toplantılara katılmam suretiyle işleyemez hâle sokulması, kamu oyunda çok olumsuz etkiler yapmış, yeni bir seçimde AP ye tek başına her zaman nisab sağlayacak derecede daha da fazla oy kazandıracağı kuvvetli bir ihtimal olarak belirmiştir. (Haziranda yapılan kısmî senato seçimlerinde AP nin umulduğundan fazla oy almasında ve CHP nin beklenmedik ölçüde oy kaybetmiş olmasında, Seçim Kanunu dolayısiyle muhalefetin giriştiği engelleme hareketinin önemli etkisi olduğu şüphesizdir.)

Demokratik düzen içinde muhalefetin rolü iktidarı her ne pahasına olursa olsun iş yapamaz duruma sokmak değildir. Meclisler toplanır; çalışmalar normal seyir içinde cereyan eder; tartışmalar olur ve sonunda çoğunluğun verdiği karara uyulur. Böylece devletin, milletin işleri görülür.

Eğer bu kararlar millî iradeyi yansıtmıyorsa vatandaş, seçimlerde vereceği oylarla iktidarı bir başka partiye verir. Bunun usulü, yolu budur.

Türkiye'de çok partili rejimin yaşayamıyacağı kaygusunu doğuran bu engellemelerden muhalefetin vazgeçmesini ve hele Millî Birlik Gurubiyle kontenjan senatörleri nin parti mücadelesinde muhalefet grupları cephesinde gözükmelerini ve ortada tarafsızlıklariyle bir denge unsuru olmalarını can ve gönülden temenni ederiz.

Parlâmentoda sinirlerin yaz sıcağı dolayısiyle biraz daha gerilmiş, akıl ve hikmet yolunun hayli tıkanmış olduğu mutsuz bir toplantı döneminin atlanmasından sonra, Kasım'da Meclisin daha sâkin bir hava içinde yeni çalışma devrine girmesini bütün millet özlemektedir. Muhalefet, tarafsız olması gereken Millî Birlik ve kontenjan senatörlerini de arasına alarak giriştiği kayıtsız şartsız baltalama yolunu bırakmalı; ve bu suretle iktidarı «Benim istediğim olacaktır» dedirten duruma düşmekten kurtarmalıdır. Birleşik muhalefet cephesinde böyle bir eğilim baş gösterirse, iktidarın da «Millî irade ile iş başına geldim, çoğunluğa dayanarak her şey yapabilirim» düşüncesine politikasında yer vermemesi beklenebilir. Şunu da samimi olarak belirtmek isteriz ki, iktidarla muhalefet arasındaki ölüm-dirim kavgasının sürüp gitmesinde iktidarın muhalefetten fazla sorumlu olması gerekir. Ne kadar büyük çoğunluk elde etmiş ve ne kadar haklı bulunmuş olursa olsun, iktidar, mevcut şartlar ve ortamları göz önüne alarak bunlara göre politika gemisini yürütmeye çalışmalıdır. Zaten politika sanatının inceliği de budır. Aleyhte olan kuvvetleri hesaba katmayan ya da bunları hiçe sayan bir politikada sürekli başarı olamaz. Senatoda Af Kanunu dolayısiyle uğradığı haksız ve bir bakıma Anayasa esprisine uymayan engellemede badireyi atlatan AP, bu başarısına güvenmemelidir. Yardımını beklemese bile, muhalefeti engellemeye gücü yetmeyecek duruma getirmek iktidarın elindedir. Parlâmentodan geçmesi gereken daha birçok kanunlar vardır. Hattâ Af Kanunu bunların arasında en kolay çıkabilecek olanıydı. Meselâ, yarın toprak reformu kanunu görüşülmeye başlarsa ne kıyametlerin kopabileceği şimdiden kestirilebilir. Bundan dolayı ana muhalefet partisiyle parlâmento çalışmaları ve reform kanunlarının ana prensipleri üzerinde bir anlaşmaya varmaya çalışması iktidarın vazifeleri arasındadır. Şüphesiz, taraflar «dediğim dedik ve istediğim olmalıdır» demekten vaz geçerek karşılıklı fedakârlık prensibini önceden kabul etmeli ve iyi niyetlerle çalışmalara başlamalıdırlar. Böyle bir gelenek yaratmak demokrasimizi bugün içinde bulunduğu bunalımlardan ve yarın düşebileceği tehlikelerden kurtaracak tek yoldur. Bir deneme yapılmasında ve böyle bir yolun bulunup bulunamıyacağının araştırılmasında büyük zaruret ve fayda görüyoruz.

Ereğli Demir ve Çelik Tesislerinin Verim Denemeleri Tamamlandı

TÜRK millî ekonomisinin kurulması ve gelişmesinde rolü ve önemi pek büyük olan, ağır endüstrinin temellerinden birini teşkil eden Ereğli Demir ve Çelik Tesislerinin inşa ve montaj ameliyeleri, iş proğramında öngörülen süre içinde tamamlanmış ve bundan onbeş ay önce bilcümle fabrika üniteleri işletmeye açılmış ve açılış merasimi yapılmıştı. Yassı hadde mamulü istihsali için bütün üniteleriyle faaliyete geçirilen tesisler, tecrübe işletmesi devresinde karşılaşılması tabiî olan çeşitli güçlüklere rağmen, her kademedeki görevli personelin inançlı, ehliyetli ve düzenli faaliyetleri neticesi olarak, inkıtasız çalıştırılmış ve özellikle hadde mamulleri istihsali sürekli bir artış kaydederek bu yılın Mayıs ayında 19,400 tona ulaşmıştır. Bu rakkam, kapasitesinin % 87'si mertebesine tekabül eder.

Ereğli Demir ve Çelik, 1965 yılı faaliyet devresinde 210.000.000.— TL, 1966 yılının ilk altı aylık devresinde ise 229.000.000.- TL değerinde mamul ve yarı mamul ile bir kısım tâlî mahsulleri iç piyasadaki müşterilere teslim etmiştir. Bu, 1965 yılı faaliyet devresinde, 74.000 ton ve son altı aylık devrede 95.000 ton olmak üzere, cem'an 169.000 tonluk hadde mamulü ile değişik miktardaki tâlî mahsullere tekabül etmektedir. Kısa bir çalışma devresi içinde elde edilen bu sonuç, dünyanın en ileri ağır endüstrisine sahip memleketlerde bile iftiharla karşılanacak bir başarıdır.

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikalarının çeşitli kademelerinde görev almış olan yönetici, teknisyen ve işçilerin elde ettikleri bu başarı, son derece mudil olan Demir ve Çelik tesislerinin işletilmesinde, Türk iş gücünün neleri yapmağa muktedir olduğunu bütün dünyaya göstermesi bakımından da bir iftihar vesilesi olmuştur. Bu deneme, millî gurur ve vazife aşkının, geleceğin mamur Türkiye'sinin kurulmasında ne derece müessir ve verimli olacağı hususunda pek açık bir örnek teşkil etmektedir.

Öte yandan, tesislerin alındığı satıcı firmalar ile yapılan anlaşmalar gereğince, tecrübe işletmesi devresinde, her an ünitenin, kuruluş kapasitesine uygun olarak, garanti edilen istihsali sağlaması derpiş edilmiştir. Tecrübe işletmesi devresi içinde bu garanti tecrübeleri de yapılmış ve hülâsa edilen başarılı neticeler elde edilmiştir.

1966 Mayıs ayı sonunda tamamlanan Haddehanelerin garanti istihsâl tecrübeleri ise, makina ve techizatın üstünlüğünü göstermesi bakımından daha alâka çekicidir. Çeşitli yassı hadde mamulleri için şartnamede öngörülen saat başına ortalama miktarlarla, Garanti tecrübelerinden alınan fiilî sonuçlar, mukayeseli olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Haddehane esas ve tâlî ürünleri:	*İSTİHSAL Şartnamede öngörülen Saat başına tonaj*	*İSTİHSAL Fiilen elde edilen Saat başına tonaj*
Blum ve Slab Haddesi	27.5	391.2
Levha Haddesi	55	89.5
Sıcak Şerit Haddesi	65	72
Soğuk Şerit Haddesi	50	60.5
Kombine Sac ve Teneke Temper Haddesi	60	78.9
Dekapaj Hattı	39	45.4
Sıcak Çekilmiş Sac	7	19.7
Kenar Dilme ve Makas Hattı	9	23
Sıcak Çekilmiş Sac, Dilme Hattı	8.5	18.1
Alkali Satıh Temizleme Hattı	13	24.2
Soğuk Çekilmiş Sac, Makas Hattı	8.5	12.5
Elektrolitik Teneke Hattı.		

Bu tablonun incelenmesi, bir gerçeği daha ortaya koymaktadır:

Türkiye temel endüstrisinin kurulmasında yeri ve önemi müsellem olan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları, dünya standartlarına uygun bir istihsal sağlayan, sağlam ve benzerleriyle mukayese edilebilir, kalite ve teknik mükemmeliyette teçhizata sahip bulunmaktadır.

Ereğli Demir ve Çelik Tesisleri faaliyete geçtiği günden 1966 Haziran sonuna kadar ithalât ikamesi suretiyle, CIF İstanbul teslim fiatlarına göre 152,5 milyon liraya tekâbül eden 17 milyon dolarlık döviz tasarrufu sağlanmıştır. Ereğli Tesislerinin tam kapasiteye erişeceği gelecek yıllarda da bu tasarrufun 30 milyon doları aşması beklenmektedir.

Ereğli tesisleri, kalite, çeşit ve miktar bakımından memleketin yassı hadde mamulü ihtiyacını karşılayacak durumdadır. Bununla beraber, bu çeşit mamulleri kullanan sanayi kolları sür'atle gelişmekte olduğundan, devamlı artan ihtiyacı karşılamak maksadiyle, tesislerin tevsi projesi üzerinde çalışılmaktadır. Tevsi projesinin nihaî şekli, bu yıl sonundan evvel kararlaştırılmış olacaktır. Tevsi projesi, ana hatları itibariyle, tozlu ve kükürtlü cevherleri kullanmağa imkân verecek Sinter tesisatının kurulmasını, devamlı döküm yolu ile haddecilerin ihtiyacı olan kütük imalini, çelik istihsalini arttırmak üzere yardımcı tesis ve teçhizatın ilâvesi konularını ihtiva etmektedir. İlk kademe tevsi projesi sonunda yassı hadde mamulü kapasitesi yılda 270.000 tondan 400.000 tona yükselecektir. İlk kuruluş projesi o şekilde hazırlanmıştır ki, tesis bedelinin takriben % 15'ine tekabül eden bir yatırım ile, tesislerin yassı mamul kapasitesini % 45 nisbetinde yükseltmek mümkün olacaktır. Bu suretle, memleket ihtiyacı daha geniş ölçüde karşılanırken, işletme rantabilitesi de aynı nisbetlerde arttırılacaktır.

Demir ve Çelik Fabrikalarının en önemli ünitelerinden birini teşkil eden Yüksek Fırın'ın geçen Kasım ayında yapılan garanti istihsâl tecrübelerinde, günde ortalama 1279 ton sıcak maden elde edilmiş olup, fiilî işletmede şartnamede öngörülen tonajın üstünde mamul alındığı memnuniyetle tesbit edilmiştir. Yine aynı tarihlerde yapılan Çelikhane istihsâl tecrübelerinde ise, şartnamede öngörülen günde 1345 ton çeliğe karşılık, yine günde 1521 ton çelik elde edilmiştir ki bu istihsâl, kuruluş şartnamesine nazaran % 13 bir fazlalık ifade eder.

Ekonomik Gelişmeyi Hızlandıran Etken Olarak Eğitim...

EKONOMİK ve Sosyâl Etüdler Konferans Heyeti, bu yıl tertiplediği seminere «Ekonomik gelişmeyi hızlandıran etken olarak Eğitim» konusunu seçmiştir. Bilindiği üzere Ekonomik ve Sosyâl Konferans Heyeti, 1961 yılında kurulmuştur. Gayesi, memleketin ekonomik ve sosyâl meselelerini açık bir formda inceleyip aydınlığa kavuşturmaktır. Bu maksatla demek, konferanslar ve seminerler tertip eder; ilmî araştırmalar yapar ve neşriyatta bulunur.

Bu seneki konferans, derneğin yıllık konferanslarının beşincisidir. Bu konferansta eğitimin ekonomik gelişmeyi hızlandırma aracı olmak değeri ve önemi, eğitim ve insan gücü ilişkileri ve ekonomik gelişme için insan yetiştirilmesi konuları, Türkiye ve dünyadaki tipik tecrübeler de ele alınarak, gözden geçirilecektir. Türk ve yabancı uzmanların iştirakiyle yapılan bu toplantıların, en önemli dâvalarımızdan birine ışık tutacağına şüphe yoktur.

Bu yıl konferansı 22 Ağustos Pazartesi günü saat 10 da İstanbul Belediye binasında yapılan bir açış töreniyle başlamıştır. Bu törende Konferans Heyeti Başkanı Dr. Nejat Eczacıbaşı, Derneğin beş yıldır tertiplediği konferansları hatırlatmış ve beşinci konferansın eğitim konusuna ayrılmış olmanın önemini belirtmiştir. Başbakan Süleyman Demirel'de yolladığı ve Müsteşar Münis Faik Özansoy tarafından okunan mesajında Hükûmetin bu konuyu kalkınmanın ön meselesi olduğu ve bu bakımdan kon-

ferans çalışmalarını derin bir dikkatle izleyerek varılacak sonuçlardan yararlanacağını bildirmiştir. Bu törende Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz'de bir konuşma yapmıştır.

İki hafta sürecek olan konferans çalışmaları Büyük Tarabya otelinde yapılacaktır. İlk hafta «Ekonomik gelişmede eğitimin rolü» konusuna ayrılmıştır. Bu seri içinde O.E.C.D Bilimsel faaliyetler dairesi Başkanı Dr. Aleksandr KİNG; M.E. Bakanlığı Meslekî ve Teknik Öğretim Etüt ve Plânlama Dairesi Başkanı Necmettin CANDAN; Hollânda İktisat Enstitüsünden Prof. Dr. Hendricus C. BOS; A.B.D. Dışişleri, Eğitim ve Kültürel İşler Bakanı Yardımcısı Prof. Charles FRANKEL; İstanbul Üniversitesinden Ord. Prof. Ömer Celâl SARC; Ohio Üniversitesinden Prof. Samuel C. KELLEY; Köln Üniversitesi Rektörü Prof. Günter SCHMÖLDER; Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Genel Sekreteri Prof. Dr. Nimet ÖZDAŞ konuşacaklardır. Her konuşmacıya tebliğini izah için ayrılan bir saatlik süreden sonra, 1 saat 15 dakikalık bir tartışma müddeti de ayrılmıştır. 26 Ağustos'ta bir de açık oturum tertiplenmiştir. Türkiye'de eğitim, toplum ve gelişme» konusu üzerine yapılan bu açık oturum da Devlet Bakanı Cihat Bilgehan, Prof. Turan Feyzioğlu, Prof. Melih Koçer, Prof. Kemal Özinönü, Prof. Zeyyat Hatipoğlu, Prof. Necati Akder konuşmuşlardır. Bu açık oturum, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer tarafından yöneltilmiştir.

29 Ağustos'ta başlayan ikinci hafta çalışmaları «İnsan gücü açısından eğitim ve plânlama konusuna tahsis edilmiştir.» Bu hafta konferansçıları UNESCO Eğitim Plânlama Teşkilâtı Sosyâl Plânlama Dairesi Başkanı Dr. Enver ERGUN; Stockholm Öğretmen kolejinden Prof. Torsten HUSEN; M.E. Bakanlığı insangücü eğitim genel müdür muavini Dr. Ziya BURSALIOĞLU; Ford Vakfı müşavirlerinden Mongen HOST; İstanbul Üniversitesinden Prof. Sabahattin ZAİM; Brüksel Sanayi — Üniversitesi Tesisinden Gaston DEURİNCK; Dr. Nezihi NEYZİ; Roma F.A.D. Kurumlar bölümü direktör yardımcısı Dr. KIMMEL; Orta-Doğu Teknik Üniversitesinden Dr. Turhan OĞUZKAN'dan ibaretti. Hafta sonunda ayrıca bir açık oturum düzenlenecektir. 2 Eylül Cuma günü öğleden sonra yapılacak bu açık oturuma Senatör Cahit OKURER; Milletvekili Nuri KODAMANOĞLU; Prof. Aydın YALÇIN; Prof. Besim ÜSTÜNEL, ve Prof. Memduh YAŞA tartışmaya katılacaklardır.

Ekonomik ve Sosyâl Etütler Konferans Heyeti'nin açtığı bu çığır, birçok bakımlardan son derece önemli ve yararlı olmaktadır. Beş yıldır muntazaman tertiplenen konferanslarda ele alınan konular kalkınmamızın fikir plânında çözüm bekleyen başlıca meselelerine değinmektedir. Bunların dünya çapında uzmanlarla kendi uzmanlarımız arasında böylesine mükemmel düzenlenmiş bir formda ele alınması ve tartışılması, taşıdığı anlam düşünülürse, bir devrim sayılabilecek derecede yeni bir hareket olduğu söylenebilir.

Bu devrimi başaranların içinde ve başında bulunan sayın Dr. Nejat Eczacıbaşı'yı yarattığı ve yürüttüğü eserden dolayı candan tebrik ederiz.

Kapıkulu Devletinden Halk Devletine Doğru

Bu en büyük dâvamızı çözmek, milletimizin menhus kaderini değiştirecek en büyük devrim olacaktır. Bunun için devletin kuruluşunda, fonksiyonlarında, yasama ve yürütme organlarında, usullerde değişmesi gereken çok şeyler vardır.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

ÇÖZÜMLENECEK en büyük meselemize bir daha değiniyoruz: Kapıkulu elindeki devleti halka maletmek. Bu, milletimizin kaderini değiştirecek en büyük devrim olacaktır. Biz dâvaya bu kadar inanıyoruz.

Halka malolmuş devlet, modern devlet demektir. Batılaşmanın ilk basamağı modern devleti kurmaktır. İster liberal, ister sosyalist hangi rejim uygulanırsa uygulansın, Devlet Kapıkulunun elinde olursa geri kalmış memleketlerde batılaşma, modernleşme, ilerleme olmaz. Bir memlekette maddî eserler meydana getirmek mümkündür. En büyük barajları, fabrikaları kurmak; yepyeni şehirler meydana getirmek, her şey olabilir. Ama eğer devletin kendisi değişmemiş ise görünüşü ve gösterişi Batılı olan o memleket hâlâ Doğuludur ve için için çökmekte ve gerilemektedir.

Nasıl kurulur halka malolmuş modern devlet?

Ancak şöyle kurulur: Devletin yönetimini elinde tutan sınıfın değişmesiyle; yâni iktidarın Kapıkulu sınıfından sosyâl sınıflara geçmesiyle.

ŞİMDİYE kadar Türkiye'yi devlet kapısından doğrudan doğruya ya da dolayısiyle geçinenler ve servet edinenler idare etmekteydi. Bu insanlar toplumların sosyâl olgunlaşmalarında alt basamakta yer tutan bir sınıf teşkil ederler. Özel olarak örgütlenmeleri bile gerekmez. Aralarında çıkar birliği bir şuur, bir içgüdü halinde kendiliğinden doğar. Kurallara, kanunlara da ihtiyaç yoktur. Kural ve kanunlar, gelenekler de bu sınıfın menfaatlerine uygun şekiller alır. Kapıkulu halktan kendini her şeyile ayırır: Düşünüşü, yaşayışı, kıyafeti, âdetleri ve üretim ilişiklerine karşı olan mutlak ilgisizliğiyle. O kadar halk dışı bir sınıf olur ki bu insanlar, kendi sınıfından olmayanlarla sosyâl münasebetler bile kurmaktan çekinirler; kız alıp vermezler; halkın uğraştığı işleri küçük görürler ve kapıdan ayrılıp o işlerle uğraşmayı hem istemezler; hem de beceremezler.

Kapıkulu devletinden sosyâl sınıflar elinde devlete geçiş, hiç bir millî kahramanın devrimler yaparak ve hemen başarabileceği bir iş değildir. Sosyâl oluşlar da, tabiatın oluşları gibi - çünkü o da tabiatın bir parçasından ibarettir - mutlaka bir olgunlaşma dönemine, bir süreye muhtaçtır. Devrimcilerin yapabileceği şey, toplumların normal gelişme-

lerini önliyen tutucu kuvvetleri ve etkenleri ortadan kaldırmak ve olgunlaşmayı kolaylaştırarak hızlandırmaktan ibarettir.

Uzun asırlar Kapıkulu sınıfı Türkiyede sosyâl sınıfların gelişip iktidarı kendi elinden almasını önliyecek her şeyi yapmıştır. Bugün dahi ahlâkımıza, davranışlarımıza ve psikolojimize Kapıkulu görüşünün, zihniyetinin az çok hâkim olması bundandır. Son zamanlara kadar Kapıkulunun toplum üzerindeki etkisi mulaktı ve bu etki yalnız devlet yönetiminde değil, halkın kendi arasındaki ilişkilerinde de duyulmaktaydı. Fakat Cumhuryet'ten ve hele çok partili demokratik hayata girmemizden bu yana, Kapıkulunun halkla kendi arasında münasebetlerindeki tesiri günden güne azalmaktadır. Şimdi Türk milleti gerçek bir uyanışla Kapıkulundan kurtulmanın şuurunu ve özlemini duymaya başlamıştır. Bu, hür teşebbüs ve meslek adamlarının çoğalması, yeni yetişen neslin, yeterli ölçüde olmasa bile, Kapıkulu meslekleri dışında hayatlarına yön vermeğe çalışmaları ve nihayet demokratik düzen içinde apar topar da olsa bir süre yaşamış bulunmamız gibi nedenlerdendir. Buna karşılık henüz devlet yönetiminin Kapıkulu elinden ve zihniyetinden kurtulamamış olması, bir yandan devlet makinesinin son derece hantal, verimsiz ve zararlı işlemesine sebep olmakta, öte yandan da sınıfsal mukavemetler ve önlemeler dolayısiyle serbest ve hür teşebbüs ve iş hayatının gereği gibi gelişmesini önlemektedir.

BIZÇE şimdiki iktidarın en güç ve fakat en önde gelen önemli işi, devlet makinesini Kapıkulu zihniyeti etkisinden mümkün olan en geniş ölçüde kurtarmasıdır. Gerisi zamanla olacaktır. Devrimci ve reformcu bir iktidarın bu oluşa yardım etmesi gerekmektedir. Vakıa sosyâl sınıfların kendi aralarında toplum şuuruna varmaları ve devleti ellerine alma gücünü kazanmaları çabuk ve kolay olacak iş değildir. Fakat reformcu bir iktidar devleti Kapıkulu zihniyetinden kurtarmayı, çok güç te olsa, başarabilir. Batılaşma ve kalkınma hedeflerinde ancak bu yolla başarı kazanılabilir.

Bunun için devletin kuruluşunda, fonksiyonlarında, yasama ve yürütme organlarında, usullerde reform kanunlariyle değişmesi gereken çok şeyler vardır. Makine, halk için değil, fakat halkın yönetimine el komuş bir sınıfın çıkarlarına göre işlemektedir. Kabiliyetli, ehliyetli ya da yetişecek insanları bu makine çarkları her zaman ezer ve dışarı fırlatıp atar. Bugün özel teşebbüs alanında az çok ileri gitmiş ve başarı kazanmış olanlardan büyükçe bir kısmı, bu ezilip atılanlardan ibarettir. Genç yaşlarında büyük ümitlerle, yurtseverlik duygu ve heyecanlariyle devlet kapısına girmiş, fakat orada barınamamış, barındırılamamış insanlar az değildir. Durum bugün de değişmiş sayılamaz. Kadrolarda üst kademeleri ve köprü başlarını tutmuş olanlar, kendi yerlerini alabilecek gençlerin - sınıf çıkarlılığı şuuru içinde - açık ya da dolaylı şekilde karşılarındadırlar. Bir üniversite profesörü yetişebilecek ve genç yaşında profesör olabilecek en kabiliyetl asistanını bezdirip kariyerden uzaklaştıracak yollar bulur ve muvaffak ta olur. Amerika'da, Almanya'da senelerce ihtisas yaparak klinik şefliğine yükselmiş genç doktorlardan memlekete dönüp çalışmak isteyenlerin iş bulamamaları, ters yüzü geri dönmeleri, Kapıkulu zihniyetinin hâkim olduğu süre, normal karşılanmak gerekir. Bundan on yıl kadar önce, hâlâ ünlü ve çok hastası olan bir profesör doktorumuzun yanından atıp fırlattığı bir asistanı, Amerika'da araştırmaları ve çalışmalariyle bir kürsü sahibi olabilir, ama, bizde belki üniversitede asistan olarak bile kalamaz. Başka dairelerde ve kurullarda da köprü başlarını tutmuş olanların çoğundaki zihniyet, yetişecek ve birgün kendi yerlerine geçebilecek gençlere karşı olmaktan ibarettir. Barem ve öteki usuller de buna yardım etmektedir. Arasıra genc idareci ve işletmeciler görmekte isek bunlar, bir zihniyet değişikliğinin değil, belki de bu gençlerin Kapıkulu zihniyet ve usullerine kolayca uyabilmiş olmalarının neticesidir.

DEVLET makinesini yenilemek ve bir zihniyet inkılâbı yapmak en güç ve çetin dâvamızdır. Bu dâvayı başarmanın ilk geçeceği yol, yetişecek yetenekli ve

gelecekte ümit doğuran genç neslin, kadrolarda ön kademeleri doldurmuş Kapıkulu zihniyetine bağlı insanlar tarafından ezilmesini önlemek olmalıdır. Bunun için hukukî bir müeyyide konması, itiraz ve şikâyetleri kabul edip inceleyecek ve karar verecek yüksek bir ihtisas mahkemesinin ya da bir kurulun meydana getirilmesi akla gelebilecek tedbirler arasındadır.

Bir ikinci mesele de, devlet kapısının memlekette başlıca geçim kaynağı olma durumundan çıkarılmasıdır. Kapıkulu devletini ve devletçiliğini besleyen ve halka mâl olmuş modern devleti kurmayı önliyen faktörlerin başında bu mesele gelir. Hayata atılarak serbest sahada çalışmak ve kazanmak memleketimizde hâlâ güçtür. Memurluk yoluyla işe başlamak zorunluğu, henüz doktorlarda, mühendislerde bile vardır. Bunlar stajlarını yapmak ve serbest hayatta biraz tutunabilmek için gözlerini devlete çevirmektedirler. Bu kapı başlıca geçim kaynağı olmaktan çıkarsa Kapıkulu devletçiliğinin tasfiyesi, erişilmesi mümkün hedef olarak belirebilir. Bu da memlekette her alanda özel teşebbüse dayanan ve onu destekliyen bir rejimin uygulanması ve iş güçlerinin üretimci veya üretimi destekleyici alanlara yönelmesi sayesinde sağlanabilir.

TÜRKIYE'de özel sektöre dayanan ekonomik kalkınma ne kadar hızlanırsa ve ağırlığı devlete doğru basan karma ekonomiyi savunan devletçi akım ne kadar gerilerse, halka mâlolmuş modern devleti kurma dâvası o derece kolaylaşır. Türk milleti ağırlığı devlete doğru olan ve gittikçe o yana doğru gelişen karma ekonomi akımının karşısında olduğunu AP ye verdiği oylarla ispat etti. Şimdi politik alanda mücadele, eğer iktisadî doktrin açısından ele alınacaksa, karma ekonomi düzeninde birleşmiş; fakat bu ekonominin gelişme yönü konusunda kesin bir ayrılık doğmuş olan iki parti arasında olmaktadır: AP ve CHP her iki parti bugün karma ekonomicidir. Yalnız AP; bu ekonominin gün geçtikçe özel sektöre doğru kaymasının, CHP ise devlet sektörüne doğru gelişmesini istemektedir. Bununla beraber bu sonuncu parti, bu konuda, tam karara varmış gözükmüyor. Devletten yana ağır basan karma ekonomiyi partinin doktriner niteliği olarak tanıyan ve gösterenler partide sol kanadı teşkil etmektedirler. Halk Partisi, henüz mahrekine oturmamış olduğunu seçimlerde de göstermiştir. Halktan oy alarak iktidara gelme, şüphesiz, her parti gibi onun da hedefi ve bağlanması gereken tek prensip olduğuna göre, iktidar yarışı yapan parti olarak çoğunluğun sol kanada karşı olması, bu suretle CHP nin de ekonomik doktrin açısından AP den yana olması mümkündür ve beklenebilir. O zaman her iki parti arasındaki ayrılık, iktisadî doktrin konularından ziyade, bu doktrinin uygulama ilkelerinde belirir.

Fakat, gelecekteki gelişme ne yönde olursa olsun, bugün bilinen şey, Halk Partisinin devletçi olduğu ve bu ilkeden kolay kolay vazgeçemiyeceğidir. Ancak şimdiye kadar devletçilik anlayışında temel bağlandığı amprik görüşten ayrılmasının şüpheli olacağı söylenebilir. Bu takdirde bizim bağlandığımız ve savunduğumuz prensibe göre, halka malolmuş modern devleti kurma ve bu yolla gerçek demokratik rejime kavuşma idealinin gerçekleşme ümidi, AP nin iktidarda bulunduğu dönemde, özel sektördeki gelişmeyi sağlamada göstereceği başarıya bağlı kalmaktadır.

Demek oluyor ki; halka malolmuş modern devleti kurmak dâvası bizce AP iktidarının kaderini tâyin edecek kadar önemli bir dâvadır ve DP yi hezimete sürükleyen de bundaki başarısızlığıdır. Şimdi herşeyden önce şu iki mesele çözüm beklemektedir.

1— Bugünkü Babıâli'den miras kalmış, köhne ve hantal devlet makinesini A dan Z ye kadar yenileyecek bir reformu AP başarabilecek mi?

2— Karma ekonomiyi daha çok özel sektöre doğru ağır basacak şekilde geliştirebilecek mi?

BIZ burada özel sektörü geniş kavramiyle ele alıyoruz. Çok defa bu deyimden (özel teşebbüs ve sermaye adamları ve grupları) mânâsı çıkarılmaktadır. Şüphesiz bunlar da özel sektörün içindedir ve durumları bakımından en kuv-

vetli bir grup teşkil etmektedirler. Fakat özel sektör yalnız bunlardan ibaret olamaz. Doğrudan doğruya veya dolayısiyle geçimleri devlet kapısına bağlı olmayan herkes özel sektör kavramının içine girer. Tüccarlar, sanayiciler, serbest meslek adamları, çiftçiler, esnaf ve hattâ toplu sözleşme anlâşmaları dolayısiyle işçiler de özel sektörde yer alırlar.

Durum böyle olunca özel sektöre dayanan gelişme, bütün sektör mensuplarını kapsayan bir gelişme olmalıdır. Yâni iktidarın politikası yalnız bir sektörün (özel teşebbüs ve sermaye adamları ve gruplarından ibaret olan) bir kısmının korunmasına ve kalkınmasına değil, hattâ öncelikle himayesiz ve yardımsız olan diğerlerine yönelmelidir.

Bir başka yazımızda konuyu bu açıdan incelemeye devam edeceğiz.

Açık Oturum..

31. Oturum :

Hürriyet Anlayışı ve Anayasa Çıkmazı

Oturuma Katılanlar : TARİHÇİ — ANAYASA PROFESÖRÜ — BİZ — SOSYOLOG — SOSYALİST PROFESÖR — İLİMCİ PROFESÖR — İKTİSATÇI YAZAR.

TARİHÇİ — "Barış Dünyası" nın Temmuz sayısında çıkan " Anayasa Çıkmazı " başlıklı ideoloji yazısı çeşitli yönlerden hayli tepkilere yol açtı· Hatırlayacağınız gibi bu yazı, Anayasamızın hürriyet anlayışına dayanan esprisini eleştirmekteydi· Tezi tekrarlamaya lüzum görmeyeceğinizi sanıyoruz.

BİZ arkadaşımız da konuşucular arasında olacağından bugünkü toplantıyı müsaadenizle ben yöneteceğim. Konumuz hürriyet anlayışı ve Anayasa çıkmazıdır. İlk sözü Anayasa Profesörüne veriyoruz· Kendilerinden aynı zamanda bir başlangıç konuşması yapmasını da rica ediyoruz.

ANAYASA PROFESÖRÜ — Sayın BİZ'in yıllardanberi savunduğunu bildiğim tezi düşündürücü ve orijinaldir. Düpedüz red ya da kabul edilmesi kolay değildir.

Anayasaların bir siyasî karar vesikası olduğunu herkes, hepimiz biliriz· İdeoloji yazarı der ki, 27 Mayıs İhtilâlinin vardığı siyasî karar, yani hürriyetleri teminat altına koyan bir Anayasa yaparak seçimlere gitmek ve kazanan partiye iktidarı bırakmak kararı, gerçeklerimize uymuyordu. Çünkü Türk toplumu hürriyetsizlikten değil, hürriyete ulaşamamaktan dolayı ıstırap çeken, huzursuzluk içinde yaşayan bir toplumdur. Sayın yazara göre, gerekli tarihî ortam hazırlanmamış olduğundan, Türkiye'de Batı örneği demokratik rejimin kurulup yaşaması mümkün değildir. Gerek sözünü ettiğimiz son yazısında, gerekse kitaplarında ve daha başka yazılarında tarihî ortamdan ne mana anladığını da öğrenmiş bulunuyoruz. Klasik şekli altında demokrası, hürriyet yoliyle ekonomik özgürlüklerini kazanmış toplumlarda uygulanabilir. Bu hedeflere hürriyetle değil, devletle varılacak yerlerde demokrasi yürümez; yürütülmiye çalışılırsa arkasından diktatörlük gelir, demektedirler·

Şimdi bana izin verirseniz eleştirmemi yapmazdan ve karşı görüşlerimi açıklamazdan evvel sayın BİZ'den şu soruma cevap vermesini rica edeceğim: Demokrasinin özüne değil, formuna itiraz ettiklerine gö-

re kendilerinin acaba düşündükleri şekilde demokrasi nasıl bir şeydir? Bunu anlayalım ki tartışmanın koşulu kurulabilsin.

BİZ — Sayın Profesöre teşekkür ederim. Bana fikirlerimi bir daha özetleme fırsatını verdiler. Kısaca açıklayayım:

Demokrasi, başka bir deyimle parlamento rejimi nasıl kurulur? Meselâ bizdeki uygulanan şekle bakalım: Bütün vatandaşların eşit değer taşıyan oylarıyle seçilmiş iki Meclisimiz vardır. Temel yapı bu. Diğer kuruluşlar buradan çıkar· Cumhurbaşkanını Meclisler seçer. Cumhurbaşkanı bir Başbakan tayin eder; O da kabinesini kurar ve Meclisten güven alır. Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Sayıştay, Yüksek Seçim Kurulu hep bu temel yapıya bağlı kuruulşlardır· Demek bütün sistemin dayandığı nokta, her vatandaşın eşit değer taşıyan oylarında. İşte bu temel sakat. Ama kimseye bu sakatlığı anlatamazsınız· Olmaz böyle demokrasi. Oy verme bir siyasî hak ise, bunun bir de sorumluluğu olması gerekir. Okuyup yazma bilmiyen, siyasî sorumluluktan habersiz insanlar, seçmenlerin çoğunluğunu teşkil eder. Bir Üniversite profesöriyle basit bir vatandaşın oyu aynı değer taşımaktadır. Sonra, iki Meclis olduğuna göre bunlardan kanunları hazırlayacak olan birincisi Senato olmalı ve bunun seçimine daha mahdut bir seçmen kütlesi iştirak edebilmelidir. İkinci Meclis kanun yapmaz; sadece hazırlanan kanunları ya kabul ya da red eder; yani bir referandum müessesesidir·

Temel yapı değiştirilmekle de iş bitmez. Devletin kuruluş maksadı ve ona göre makineleri de değişmelidir. Çok kaba çizgileriyle anlatalım:

Bugün elimizde olan Kapıkulu devleti, yasak koyup kaldırmak, vergi toplamak, savunmaya ve iç güvenliğe değinen vazifeleri yapmak için kurulmuştur. Eğer şimdi Devletin vazifesi bu kadarcıkla bitseydi, o zaman parlamentarizm sisteminde demin belirttiğim şekil değişimiyle yetinebilirdik. Çünkü idarî devlet fonksiyonları böylece kurulmuş bir parlamentonun denetlemesi altında güzelce işletilebilir, ve her iş de az çok tıkırında giderdi.

Fakat devletin hele kalkınma halinde olan memleketlerde idarî fonksiyonlarını gölgede bırakacak kadar büyük ve önemli ekonomik ve sosyal vazifeleri vardır· Şu halde yasak koyup kaldırmak için işliyen idarî devlet makinesi bu yeni vazifeleri göremez. Mutlaka başka makine lâzımdır. Traktör de bir makinedir; ince kumaş dokuyan filan marka da bir makinedir. Kumaş dokuyacaksanız traktör kullanamazsınız. Onun gibi ekonomik ve sosyal büyük vazifeler yüklenmiş olan bugünkü devlet; kuruluşu, fonksiyonları, usulleri, geleneği, işleyişi ve elemaniyle A dan Z ye kadar değişmeli, yenilenmelidir.

Genel çerçevesi içinde yaptığımız bu açıklamayı daha da uzatmama müsaade edeceğinizi sanmadığımız için, devlet makinesinin nasıl değişmesi gerektiği konusuna değinmeyeceğiz· İstiyorsanız bunu da bir başka Oturumumuza konu yaparız.

Demek demokratik rejimin kuruluş kurallariyle, yönetim düzeni baştan aşağı yeni ilkelere göre değişecek. Bu değişiklik arasında devletçilikte demokratik prensiplerin uygulanması inkılabı yapılacak. Bugünkü devlet, baştan aşağı totaliter ve bürokratiktir, ve son derece yavaş ve hantal işler. Yaradılışı böyle. Yol silindiriyle otomobil yarışı yapılmaz. Ekonomik ve sosyal hayatı düzenliyecek ve yürütecek devlet, yepyeni ve büsbütün başka bir makinedir· Hayattaki değişme ve gelişmeye uyan bir makine lâzımdır. Sonra devlet yönetimine en geniş ölçüde halkın iştiraki de sağlanacak. Mahallî idarelerin yetkileri genişliyecek. Ankara'da bir Bakan, ya da Genel müdür yurdun her tarafında sanki gözü, kulağı varmış gibi işleri elinde toplamayacak emir ve kumanda artık onların elinden çıkacak, halka geçecek.

Demokratik inkılabın daha başka şeylerin de yapılmasını gerektireceğini yalnız belirtmekle yetinerek sözümü şimdilik bitiriyorum.

ANAYASA PROFESÖRÜ — Yaptıkları cesurca açıklamadan ötürü BİZ'e teşekkür ederim. Hiç ağızlarında bakla ıslanmıyor; gevelemiye de alışmamışlar; dobra dobra konuştular. Ben de kendilerine o şekilde cevap vermeye çalışacağım.

Ben demokrasinin özüne değil, şekline itirazları olduğunu sanıyordum. Oysaki temeline, özüne hücum ediyorlarmış. Demokrasi bütün vatandaşların eşit değer taşıyan oylariyle devletin yönetimi demektir. Bütün vatandaşlara değil de bir kısım vatandaşlara oy hakkı tanılır, hele oylar ayrıca değerlendirilirse buna demokrasi denmez.

İngiltere'de, Fransa'da başka demokratik Batı memleketlerinde demokrasinin gelişme tarihi incelenirse, bugün hepsinde varılan son tekamül merhalesinin genel oylama sistemi olduğu görülür. Bir vakitler bu memleketlerde de bütün vatandaşlar değil, sadece bir kısım vatandaşlar oy verebilirdi. Devlete belirli vergi vermiyen, bir mülk sahibi olmıyan oy hakkından yoksundu. Bizde de, onlardan taklit ettiğimiz Meşrutiyet kanunlarına göre, seçmen olabilmek için bir vergi ödemek lâzımdı. Okuyup yazma bilmek de şart koşulmuş demokrasiler vardır.

Feodaliteden demokrasiye geçiş dönemlerindeki vatandaşlarda oy ayırımı gibi usullere bugün modern demokrasilerde hiç yer verilemez. Sayın BİZ, yalnız okuyup yazma bilmeyenleri oy hakkından yoksun bırakmakla yetinmiyor; bir de oy verenlerin kültür seviyelerine ve belki de sosyal ve ekonomik durumlarına göre değer ayırımı yapıyor. Buna göre bir ordinaryüs profesörün belki yüz oy atma hakkı olacak. Kusura bakmasınlar ama, uydurdukları bu sistem Nasreddin Hoca'nın kar helvasına benziyor. Bir kere uygulansa mutlaka kendileri de beğenmiyecekler. Telaşları bugün gördükleri huzursuzluk manzarasında... Ama unutuyorlar ki, henüz biz işin başlangıcındayız. Her işte her zaman başlangıç, huzursuzluk ve rahatsızlık doğurur. Yeni ayakkabı giyen adam bile günlerce sıkıntı çeker. Biz daha demokrasiye başlayalı dün bir bugün iki; biraz sabredelim; alışacağız bu işe... Çünkü demokrasi yanlışlıkları en iyi düzelten bir sistemdir. Hürriyet olunca kötü şeylerin yaşayamıyacağını siz de söylemiyor musunuz? Anayasa çıkmazı yazısını yayınladığınız sayıda "İnönü'ye açık mektup"da bunu açıkça yazmadınız mı?

BİZ — Bir yanlış anlama yer vermemek için bir noktayı aydınlatmak isteriz: Bütün vatandaşların aynı değer taşıyan oyleriyle İktidarların taayyün etmesini söylememiz, sırf sistemin temelinde mevcut sakatlığa işaret kımak içindi. Yoksa, Türk halkı arasında seçimlerde bir ayırım yapmak gibi bir düşünceden yana asla olmayız. Bir referandum müessesesi olmasını özlediğimiz Millet Meclisi seçimlerine şimdi olduğu gibi bütün vatandaşlar iştirak edeceklerdir. Ancak kanunu yapacak ve bunu Millet Meclisine sunacak olan Senato (ki bizim düşüncemize göre ilk Meclis olmalıdır) seçimleri böyle olmamalı, bunda bir ayırım yapılmalıdır.

SOSYOLOG — Çatışan tezler açık olarak ortadadır. BİZ arkadaşımız demokrasinin bir hukuk müessesesi olmazdan önce bir sosyal müessese olması, yani hukuktan önce onu toplumun yaratmış bulunması gerekliğini savunuyor; nedenlerini de bir bir açıklıyor. Anayasacı Profesör ise, aksi kanaatte: En ileri ve en az zararlı yönetim düzeni olarak demokrasiyi önce hukuka dayanarak, yani Anayasa ve kanunlarla teminata bağlayarak kurduk mu, başlangıçta aksaklıklar ve güçlükler olsa bile, sistemin kendi kusurlarını ve fenalıklarını kendisi onartma ve düzeltme niteliği dolayısiyle, ergeç işleyeceğine ve topluma mal olacağına inanmaktadır.

Ben sosyolog olarak, birinci tezin yanında ve ikincisinin de karşısındayım. Bir toplumda sosyal müessese olarak demokrasi nasıl doğar? Yahut neden sonra doğar? Eğer o toplum ulusal ve birsel özgürlüklere kavuşmuşsa...

TARİHÇİ — Ulusalı anladık, ama birsel ne demek?

SOSYOLOG — Öğrendiğim kadar öz türkçe konuşmak istiyorum. Birsel ferdî demek. Yani millî ve ferdî hürriyetlere kavuşmak gerekiyor demokrasi için... Bir toplum, bağımsız bir devlet kurmuş olacak ve başka devletlerin yardımına muhtaç olmadan kendi başına yaşayabilecek; bu, bir. İkincisi fertler ekonomik özgürlüklerine kavuşmuş ve devlet yardımına muhtaç olmadan kendi başlarına yaşayabilecek ve yaşama seviyelerini yükseltebilecek durumda olacak. Bu, iki... İşte siyasî özgürlük, başka bir deyimle demokrasi bundan sonra gelir. Bu iki şart gerçekleşmezse demokrasi olmaz. Gerçekleştiği zaman da o toplumlarda diktatörlükler yaşamaz. Bu, sosyolojinin değişmez bir kanunudur ve bence üzerinde münakaşa bile edilmemelidir.

İnsanlar doğal olayların kanunlarını bilmedikleri zamanlar zelzeleleri, yıldırımları, salgınları, Allah'ın kullarını cezalandırmak için yaptığını sanmışlar, ve içlerinde suçlu arayarak onu Allah'tan önce kendileri cezalandırmaya kalkmışlardı. Fakat neden doğduğunu anlayıp kanunlarını keşfettikten sonra yaptıkları, bu olayları karşılamak ve önlemeye, hatta bunlardan yararlanmaya çalışmak olmuştur.

Demokrasi ve hürriyet konusunda insanların şimdiye kadar yaptıkları bu olmuştur. Hürriyet, insanların doğuşuna bağlı bir duygudur. Benim bağlandığım sosyoloji anlayışına göre insanlar, yaradılışları bakımından, karıncalar gibi toplumsal değil, kuvvetli hayvanlar gibi birsel yaratıklardır. Onların sonra toplumcu olmaları, yaradılışlarından değil, böyle yaşamanın faydalarını anlamış olmalarından, yani akıllarındandır. İmdi demokrasi, insanı aklın zorladığı toplumsal yaşama içinde yaradılışına uygun hürriyete kavuşturmak demektir. Bu noktaya dikkat etmenizi rica edeceğim: Demokrasi mutlak anlamda çoğunluğun iradesi demek değildir. Çoğunluk bir adamı seçer ve ona esir olmayı kabul ederse, buna demokrasi denmez. Mutlaka hürriyet olacaktır. Yani işin temeli hürriyettir. Bu ise ancak ilerlemiş, örgütlenmiş ve millet olarak ta fert olarak ta, bağımsızlığını kazanmış toplumlarda yaşar.

Durumları böyle olmayan toplumlarda demokrasinin hürriyet getirdiği hiç görülmemiştir. Gelen şey, sonu gelmiyen ihtilaller, boğazlaşmalar ve gün geçtikçe hürriyetten uzaklaşmalar olmuştur. Fransa bile Büyük İhtilal'den sonra bundan kurtulamamıştır. Giyotinler işlemiş; karşı ihtilaller olmuş; demokrasiden uzaklaşarak diktatörlükleri yaşatmış; arasıra sükuna kavuştuğu zamanlarda parti kavgaları içinde memleket bunalıp kalmıştır. Oysaki Fransa hiç olmazsa ulusal bağımsızlık içindeydi. Fakat birsel bağımsızlık tam olmadığından demokrasi hürriyet getirememiş ya da demokrasi ile gelen hürriyet, topluma rahatsızlık ve huzursuzluk getirmiştir. Bugün bile demokrasinin beşiği olan Fransa, De Gaulle gibi bir adam sayesinde demokrasinin getirdiği hürriyetin zararlarını önlemeye çalışma zorunluğunu duymaktadır.

Durumları Fransa'dan çok geride olan, adamakıllı ulusal bağımsızlıkları da olmayan, yani ekonomilerinde kifayet dengesi bulunmayan genç milletlerin hürriyete demokrasi sayesinde varmaya çalışmaları, henüz sosyal olaylarda ilkel inanışlara bağlı, geri kafalı olduklarını gösteren en açık bir belgedir. Nasıl doğal olayların nedenlerini bilmedikleri zamanlar insanlar, bunlara sebep olan fena ruhlu ve günah işlemiş insanları arayıp cezalandırmaya kalkışmışlarsa, sosyal olaylardaki cehaletlerinden dolayı şimdi geri milletler de hürriyetsizlikleri için başlarına geçen ve demokrasiye sırt çeviren adamları suçlu bulmakta ve hürriyete kavuşmak için sık sık ihtilaller yaparak iktidardakileri asıp kesmektedirler.

Güney Amerika'da, Ortadoğu memleketlerinde, şimdi Afrika ve Güney Asya'nın genç devletlerinde hep hürriyet ihtilalleri olur, alaşağı edilen iktidardakiler de hürriyete sırt çevirdikleri, anayasayı çiğnedikleri, meşruluklarını kaybettikleri için şiddetle cezalandırılır. Fakat iş başına geçen hürriyet kahramanları bir başka ihtilalle hayatları sona erinceye kadar, devrin en koyu müstebidi olurlar ve eskilerini ara-

tırlar. Bu işin başka bir cinsi olabileceğine ilk defa biz Türkler bir örnek vermiş olduk: Meşruluğunu kaybetmiş bir iktidarın alaşağı edildikten sonra, onların meşruluk dışına çıkmaları sanki önleyici kanunlar bulunmamasından dolayı arzulariyle olmuş gibi, en kuvvetli kanunlar ve aşılamaz teminat müesseseleri yaratarak iktidarı ihtilalciler ellerinden bırakmışlardır. Bu, tarihte asîl bir davranış, müstesna bir olaydır. Fakat toplumu şimdi de doğal yaradılışı ve bünyesine uymayan bir rejim içinde hürriyetsizlikten çok daha katlanılması güç durumlara sürüklemektedir. İşin fenası, bu rejimin böylece yaşamasına imkân olmadığının anlaşılması halinde dahi, kanlı veya kansız ihtilallerle iş başına geçeceklerin, yeni yeni suçlular arayıp bulacaklarıdır. Demokrasiyi kurmak ve korumak için sonu daha da kötüye gidecek yeni davranışlara girişmekten başka yolumuz yoktur.

SOSYALİST PROFESÖR — Burada konuşulanları dinledikten sonra böylesine ustalıklı ve örtülü şekilde faşist bir ideolojinin hazırlanıp sunulmuş olmasından dolayı cidden hayranlık duydum... Gerek BİZ arkadaşımızı, gerekse Sosyoloğu cidden tebrik ederim.

Onlar tezlerini bize kabul ettirirlerse o zaman hepimiz tek ağız olacağız: Klasik formu içinde demokrasi bizde yaşamaz diyeceğiz. İdeolojik açıdan sosyolog işi, doğal kanunlara bile dayadı. Geri toplumlarda hürriyet yaşamazmış! Neden yaşamazmış? Bunu söylemedi, ya da söylemeyi gerekli bulmadı. Bir nokta daha karanlıkta kaldı. Ortamı bulunmayan geri toplumla da demokrasi yaşamıyor da diktatörlük yaşıyor mu acaba?

İşte kendileri söylediler: İş başına geçenler hürriyetten uzaklaşırlar ama, orada uzun süre kalamazlar; ihtilalerle devrilir; başkalarının eline iktidar geçer dediler. Demek diktatörlük te yaşayamıyor. Bu neden böyle oluyor, dersiniz?

Çünkü demokrasi, azınlık bir sömürücü grubun, toprak ve sermaye ağalarının, aracıların, kompradorların işine ve çıkarına uygun düştüğü süre yaşayan bir rejimdir. Geri toplumlarda genel oy sistemi, her vatandaşın eşit değerde oy kullanması prensibi, bu sömürücü grubun çıkarlarını sağlayıcı bir makine olmaktan öteye geçemez. Ne yapılırsa yapılsın; köylüsü, kentlisi, işçisi, patronu, onların adına çalışır. Ancak demokrasi bir yandan da sömürülen, baskı altında tutulan çoğunluk halkın uyanmasına yol açar. Şimdi sömürücüler önlerine gittikçe büyüyen bir uçurumun açıldığını görmiye başlamışlardır. Rahatları kaçmıştır. İhtilaller de bu yüzden olmaktadır. Artık demokraside ipleri ellerinden kaçırmışlardır. Yeni yeni yollar, çareler arıyorlar. BİZ arkadaşımızın telâşı da bundan. Ne yapalım da şu çoğunluğun önümüze gerdiği tehlike barajını kıralım?" çabasiyle yeni kombinezonlar peşindedirler. Demokrasiyi kaldırmaktan başka çare de bulamıyorlar. Anayasa Profesörü pek güzel söyledi: Okuyup yazma bilmiyenlere oy hakkı tanıma, seçmenlerin sosyal ve kültürel seviyelerine göre oylarda bir değer ayırımı yarat; kanun hazırlayacak birinci Meclisi az sayıda seçmen oylariyle kur; sonra da bunun adına yine demokrasi de... Açık ve samimi olalım; buna düpedüz faşizm derler. Faşizm, toplumların normal bir sonucu olan sosyalizme gitmenin yolunu tıkayan rejimdir. Bizde yaratılmak ve yaşatılmak istenen rejim de bundan ibarettir.

İLİMCİ PROFESÖR — Sosyalist meslektaşım gücenmesin ama, ben asıl onun bu konuda bu derece yüksek bir demagoji hünerbazlığı yapabilmiş olmasından dolayı kendisini cidden tebrike layık gördüm.

Komünistlerin geri kalmış memleketlerde neden dolayı demokrasiyi istedikleri ve savundukları bugün artık bütün dünyanın bildiği bir şeydir. Çünkü bu memleketleri

komünizme en çabuk ve en kolay götürecek yolun demokrasiden geçtiğini, bütün tarihî ve sosyal nedenleriyle en iyi kavramış olan komünistlerdir. Batı memleketlerinin de bu yolla komünizme gideceklerini sanmaları, onların ancak Basra harap olduktan sonra anlayabildikleri en büyük tarihî hataları olmuştur. Şimdi bunun acısını dünya nüfusunun üçte ikisini teşkil eden geri milletlerden çıkarmak istiyorlar. Bu memleketlerde sosyalist partilerin, sosyalist akımı savunan yazarların durmadan hürriyetlerden, demokrasiden insan haklarından, anayasadan, haktan hukutan söz etmeleri ve bunları savunmaları sebepsiz değildir. Yine bilmektedirler ki bu memleketler, kalkındıkça ve zenginleştikçe komünizmden uzaklaşırlar. Çünkü Batıdaki tarihî tecrübe bunu göstermiştir. Bundan dolayı komünistler bu geri memleketleri kalkındırma çabası içinde olan Batı âlemine karşı da halk tabakalarında düşmanlık doğurmak, Batıyı ve hele Amerika'yı yerin dibine batırmak için var güçleriyle çalışırlar.

Sosyalist meslekdaşım burada demagoji yapacak yerde, tartışması yapılan konuda ilmî görüşünü açıklasaydı, hep yararlanırdık. Klasik şekliyle ve Batı'dan kopya edilmek suretiyle uygulanan demokrasinin geri memleketlerde neler doğurduğu ve nelere mal olduğu görülüyor. Şimdi Türkiye'de Batı kopyacılığı ve hayranlığı karşısında, yeni bir fikir doğmaktadır. Şuna dikkat etmenizi isterim ki, Batıya karşı doğan bu fikir tam anlamiyle ve hüviyetiyle bir Batı ilim görüşü ve düşünüşün ifadesidir. Batıyı olduğu gibi taklit etmek şarklılıktır; Batıya karşı gelerek batılılaşmak Garplılıktır. Bu yeni fikrin ışığında, demokratik rejim içinde yaşamamızın başka yollarını, başka şekillerini arama cehdini ben kutsal bir çaba, öğünülecek bir davranış olarak görürüm. Sayın BİZ'in açıkladığı şeklin bence o derece önemi yoktur. O şekil de olur, başka şekil de teklif edilebilir. Asıl mesele bugün uygulamaya çalıştığımız ve Anayasaya temel yaptığımız klasik şekilli demokrasinin bize hiç bir suretle uymadığıdır. Memlekette aydınlar arasında bu kanaatin uyandığı ölçüde elbet bir yol bulunur.

İKTİSATÇI YAZAR — Bugün uygulamaya çalıştığımız şekliyle demokrasinin bünyemize uygun olmadığı, başka bir şekil aramamız g e r e k t i ğ i görüşüne ben de katılırım ama, başka bir şekil nedir diye sorarsanız buna cevap verecek durumda bile olsam, nasıl gerçekleşeceğini bir türlü size söyleyemem. Bu değişiklik kimin tarafından ve nasıl yapılır? Anayasa değişecek, seçim sistemi değişecek, devlet makinesi değişecek, nihayet ulusal ve birsel bağımsızlığımızı kazanıp devlet olarak da, fert olarak ta kendi başımıza yaşayabileceğimiz bir duruma geleceğiz. Kim yapacak bunları? Parlamento mu? Görüyoruz, orada yalnız kavga oluyor, demagoji yapılıyor ve iş çıkmıyor. En basit kanunlar bile görüşülemiyor. Toprak reformu duruyor Meclis komisyonlarında... Yazın en sıcak günlerinde mebuslar dişlerini sıkıp kan ter içinde Ankara'da çalıştılar, günlerce bir Af Kanunu görüşüp güçlükle çıkardılar. Bu durum karşısında söylenenler, düşünülenler hep havada kalmaya mahkûm.

Şunu demek istiyorum: Böyle köklü rejim değişmesi için mutlaka inkılapçı bir müdahale lâzım. Buna da imkân yok. Nafile kendimizi yormayalım. İşi oluruna bırakmaktan başka yolumuz yok.

BİZ — İktisatçı yazar kötümser olmasın. Biz değiştirecek değiliz bunları. Kuvvet ve hareket bizde değil ama, kuvvet ve harekete kaynak olacak fikir temellerini hazırlamaya çalışmamızın faydası var. Fikir, toplumların önlerini aydınlatan tek meşaledir. Bizde her zaman hareket önden gitmiş; fikir arkada kalmıştır. Zaten şarklı olmamızın başlıca nedeni de budur. Batıda fikir önde, hareket arkadadır. Batılılaşmak istiyorsak biz de böyle yapmaya alışmalıyız. Arkadaşımızın kim yapacak, diye sorması doğrudur. Mesela, bunu 27 Mayıs İhtilaliyle iktidarı kayıtsız şartsız ellerine

geçirmiş olan Millî Birlik Komitesi yapabilirdi. 27 Mayıs önemlidir; fakat fikir temeli olmadığı, hatta ne için ihtilal yapıldığı da bilinmediği için hedefsiz ve sonuçsuz bir hareket olmaktan öteye geçememiştir.

Bu toplantımızda ortaya atılan ve tartışması yapılan fikirler, toplumumuzun aydın çevrelerinde, devleti idare sorumluluğunu üzerlerine almış olanlarda, partilerimizi yönetenlerde bir etki yaparsa ve bu konular Türk toplumunun en önde gelen sorunları halini alırsa, bundan sonra ümitlenebiliriz. Hareketlerimizi fikir ışığından yararlanarak doğru yollara doğru yöneltebiliriz.

TARİHÇİ — Zaten bizim de cılız kadromuz ve varlığımız içinde yapmaya çalıştığımız da bundan ibarettir. Sanırım ki konu hayli aydınlanmıştır. Vaktimiz de ilerledi. Hepinize teşekkürler ederek **Oturumu** kapıyorum.

ÖNEMLİ BİR KONU

Almanya'da çalışan işçilerimiz şirketler kurarken dikkatli olmalıdırlar

Dış memleketlerde çalışan işçilerimizin biriktirdikleri paralarla şirketler kurulması bir takım endişeler uyandırabilir. Hükûmetin hem sermaye piyasasını kurma bakımından, hem de işçileri koruma bakımından konu ile yakından ilgilenmesi lâzımdır.

Yazan: Feridun AKDAĞ

ALMANYA'da çalışan Türk işçileri, üçüncü bir şirket kurarak Türkiye'ye bir çimento fabrikası getirmek için çalışmalara başlamışlar. Uğurlu olsun. Memleket kalkınmasında dıştan gelecek sermayeye ihtiyacımız var. Hele kendi işçilerimizin, çocuklarımızın dış memleketlerde çalışarak kazandıkları ve biriktirdikleri paraları getirip işe yatırmaları, ecnebi sermayenin sakıncalarını da ortadan kaldırır. Son günlerde kurulduğunu haber aldığımız üçüncü şirket, Türkal, 31 Mayıs 1967 ye kadar işçilerden toplayacağı paralarla Türkiye'ye bir çimento fabrikası getirecekmiş. Şirketin geçici kurul başkanı bir doktormuş. Gazetelere verdiği demeçte:

«Devlet Plânlama teşkilâtı, finansman bekleyen teşebbüslerin daha çabuk gerçekleşmesi için halkımızın anonim şirketler kurmasını tavsiye etmektedir. İşte biz bu tavsiyeye uyuyor ve Almanya'daki işçilerin Alman bankalarında biriken tasarruflarının makine ve fabrikalar halinde Türkiye'ye intikalini sağlamak için Türkal A.Ş. ni kurmuş bulunuyoruz» demiş ve bu gibi teşebbüslerin maceracı ellere geçmemesi ve anonim şirketlere ortak olacak işçilerimizin sömürülmemesi için hükümetimizce bir takım tedbirlerin alınmasını istemiştir.

Acaba alınması istenen tedbirler nelerdir?

Geçici kurul başkanı Doktor Halil Akkurt'a göre; toplanacak paralar elçiliğin kontrolu altında bulunmalı; kurulacak şirketlere yabancı ülkelerdeki işçilerin ortak olmasına çalışılmalı; bu şirketlere uzun süre vergi muafiyeti tanınmalı ve getirtecekleri makine ve malzemeden gümrük resmi alınmamalıdır.

İşçilerimizin alınteri biriktirdikleri paralarla şimdiye kadar iki şirketin kurulduğunu, Türkal'ın da üçüncü olduğunu öğreniyoruz. Belki yarın daha başka şirketler de kurulacaktır. Ancak bu gibi teşebbüslerin maceracı ellere geçmemesi ve işçilerimizin sömürülmemesi için hükümetçe hiç bir tedbir alınmamış ve yakın ilgililerce alınması istenen tedbirlerin de yetersizliği anlaşılmış olduğuna göre, işçi şirketleri kurma konusunda bir takım ciddî endişelerin kafalarda yer etmemesi imkânı yoktur. Hükümet şimdiye kadar bu konuya kayıtsız ve ilgisiz kalmamlıydı. Memlekette sermaye piyasasının açılması özel teşebbüs ve sermaye yo-

liyle kalkınmanın tek yoludur. Sermaye piyasası, yatırımların kendi ürettikleri kârların dışında dış tasarrufları yatırımlara kanalize etmek demektir. Şimdiki ortam içinde o kadar ümit verici gözükmesine rağmen, sermaye piyasasının kurulması tedbirleri alındığı takdirde, iç tasarruflar bile önemli yatırımlara kanalize edilebilir. Oysa ki, dış memleketlerde çalışan işçilerimizin biriktirdiği paralardan ve işçilerimizde belirmiş yatırım eğiliminden hemen yararlanmak mümkündür.

ANCAK gerekli tedbirler alınmadan işçilerimizin önlerine düşecek bir takım müteşebbisler vasıtasiyle şirketler kurmalarını ve yatırımlara girişmelerini tehlikeli bulmaktayız. İşçilerin tasarruflarını yeterli garantiler sağlamak şartiyle, kârlı işlere yatırmaları başka, doğrudan doğruya veya önlerine düşen insanlar delâletiyle şirket kurup işe girişmeleri başkadır. Birincisi ile sermaye piyasasını beslerler ve fakat riske girmezler. İkincisi ile sömürülmeleri, ziyan etmeleri her zaman mümkündür.

Sermaye piyasasının kurulması için asgarî şart, anonim şirketlere hisse senedi ve tahvilât şeklinde para yatıracak olan tasarruf sahiplerine sermaye ve asgari kâr garantisi sağlamaktır. Bu da sermayelerin ehliyetli ellerde kullanılmasına ve kurulan şirketlerin kontrol altında bulundurulmasına bağlıdır. Müteşebbis diye ayrı bir sınıf vardır. İşleri kurup idare edecek bu insanlardır. Gerek sermaye piyasasından ve gerek bankalardan para bunlara verilir. İşçiler toplansalar, biriktirdikleri paraları bir yere getirerek yüz milyon liralık şirketler ve bankalar kursalar, sonunda bunların batmaya mahkûm olacaklarına şüphe yoktur. Bir çok defalar denendi ve istisnasız hepsi böyle bir sonuç verdi. Ordudan emekli olanlar topluca aldıkları ikramiyeleri ve ömür boyu biriktirdikleri paraları bir araya getirerek bir banka kurdular; battı. Memurlar, öğretmenler, subayların kurdukları Tümsubank da aynı akıbete uğradı. Devlet Demiryollarının personeli vaktiyle kurulmuş tasarruf sandığı sayesinde emniyette idiler. Fakat bu paralarla bir banka kuralım, daha çok kazanalım dediler; Raybank faciasını yarattılar. Tekel memularının tasarruflariyle beslenen Tutum Bankasının, şimdi adlarını söylemeyi uygun bulmadığımız diğer bir iki bankanın ne duruma düştükleri veya düşecekleri de erbabınca bilinmektedir.

Yalnız banka değil; yine böylece kurulan şirketlerin de hiç biri yaşamadı. Küçük sanayi erbabını bir araya getirerek kurulmuş bir iki anonim şirket denemesi hep iflâsla sonuçlandı. Ayrıca kâr gaygısı olmadığı için hukukî şekli kooperatif olan şirketler başarılı olur sanılır ama, bizde onların da akıbeti diğerlerinden farklı olmuyor.

Bunlarla şunu anlatmak istiyoruz: Şirketleri müteşebbis denen ve iş kurup idare etmesini ve tabiatiyle kazanmasını bilen insanlar kurar. Bunlar, bankalardan para bulup yatırım yapabilirler ama, bu para istedikleri kadar olmaz ve çok pahalıya gelir. Bankalara esir olurlar. Sermaye piyasası olsa tasarruf sahipleri yüzde 2—3 faizle yetinip paralarını bankalara yatıracakları yerde, aynı emniyetle yüzde 8—10 kâr garanti edilmiş şirketlere yatırırlar. İşte ileri memleketlerde kapitalist sistem şimdi böyle bir müteşebbis ve iş adamı sınıfının önderliğiyle kapitalin bütün halka yayılması şeklinde bir gelişme göstermiştir.

Şaşmaz bir kural gibi şunu iddia etmek mümkündür:

Emekli memurlar biraraya toplanıp bir şirket kursalar ve işe girişseler sonunda batar. İşçiler tasarruflarını toplayıp şirket kursalar sonu tehlikelidir. Ama, bunlar iş başarmasını bilen insanların kurdukları şirketlere - sermaye ve kâr garantisi sağlanmak şartiyle - para yatırırlarsa hepsi kazanırlar.

Biz de dışarıdaki işçilerimizin bir takım maceracıların, ya da açık gözlerin elinde sömürülmelerinden endişe etmekteyiz. İşçilerimizde yatırım için para ve yatırım eğilimi olduğuna göre, bundan yararlanarak bir an evvel sermaye piyasasını kurmak ve gerekli tedbirleri almak suretiyle hem işçilerimizin kalkınmamıza yapacakları geniş yardımdan faydalanmak, hem de onları korumak vazifesini başarmasını hükümetten bekleriz.

Fransa'da Plânlama

«Revue Internationale du Travail» dergisinde, Fransa'da meslek örgütlerinin sosyal ve ekonomik planlamaya iştirakleri hakkında, bizim için de dikkati çekmesi gereken bir inceleme yazısı çıkmıştır. Fransa'da bu konudaki tatbikat, ideal bir çözüm yolu olarak gösterilmekten uzak olmakla beraber, bizim için dikkatle izlenmesi gerektiği kanısiyle etüdün geniş bir özetini veriyoruz.

FRANSA'da modernleşme ve örgütleşme amaciyle kurulmuş olan Plân Genel Komiserliği, 1946 yılında işe başlamıştır. Fransa bugün planın V. dönemini uygulamaktadır. Planın Fransa bakımından ayırıcı niteliği, ferdî hareket alanlarında hürriyete saygı usulünü, Plan amaçlariyle uzlaştırmaya fazla önem vermesidir.

İkinci Dünya Harbi'nden ezilmiş olarak çıkan memleket ekonomisini kuvvetlendirme zorunluğu ile alınan tedbirlerdeki metot ve genel anlayış, Planın devamlılığını karakterize etmektedir. Bu metod ve plan anlayışı Fransız toplumunun özelliklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Millî Mukavemet Meclisi'nin programında öngördüğü plan fikrinin doğuşu sıralarında, sermaye, ham maddeler ve kalifiye işçi azlığı dikkate alınarak, ekonominin yeniden kurulması ve modernleştirilmesi porblemlerinin çözümlenmesinde en rasyonel ve etkili tedbirlerle hareket edilmesi, başta gelen prensiplerdir. Burada en önemli nokta, Birinci dönem planda tesbit olunan prensipe göre, millîleştirilmiş sektörlerle özel sektörleri de içine alan bir ekonomik kalkınma plânında "idare etmekten ziyade yönetmek fikri" nin hâkim bulunmasıdır.

Ekonomi siyaseti için plan bir kadro ortaya koymuştur. Orada milletin ihtiyaç ve istekleri, malik olduğu teknik imkânlarla birlikte canlandırılmıştır. Planın metodu, hedeflerin tayininde tam demokratik olmak ve uygulama işlerinde "yumuşak" davranmaktır. Bu metod Fransız idare müesselerine çok şey borçludur.

Fransa'da hukukî nizam, ekonomi politikasının tayininde tamamiyle geçerli bir karara varmak ve "ahenkli bir ekonomi" sistemi meydana getirmekte yeter derecede etkili olamamaktadır. Halbuki planlamada yeterli olabilmek için Devlet daireleriyle ikinci derecedeki kurullar, işletmeler temsilcileri öyle bir tarzda örgütlenmelidir ki, lüzumlu bilgiler doğru olarak elde edilmeli ve karşılıklı incelenmeli, gerekli kararların alınması için, uygulanacak programlar formüllere bağlanmalıdır.

PLAN GENEL KOMİSERLİĞİ

İDARİ bakımdan plan hazırlanmasındaki sorumluluk, Başbakanlığa bağlı Plan Genel Komiserliğine aittir. Bu Komiserlik bir teklif ve koordinasyon organıdır. Plana gerekli otoriteyi ve idarenin her kademesindeki yetkili organlar arasında koordinasyon sağlamak amaciyle ve ayrı ayrı idarî teşebbüslerin önlenmesi için elli kadar Görevliler Heyeti (Chargés de missions) kurulmuştur. Plan hazırlanmasında bu Heyetlerin hepsi değil, içlerinden ayrı-

BRAVO FEYZİOĞLU'YA !..

TARİHE geçecek şu Turan Feyzioğlu!... Politikada ortalığı allak bullak etmekte. pişmiş aşa su katmakta, fesat çıkartmakta böylesine usta adam zor bulunur doğrusu!..

Temmuzun sıcağında Meclis çalışıyor. İktidarı, muhalefeti birarada...

Memleket işlerini görecek... Dayanır mı politikanın Mefisto'su?!... Hemen bir kuyruklu yalan uyduruyor: Devlet Bakanı Cihat Bilgehan, Millî Birlik Komitesine sadakat yemini etmiş!...

Etmişse fena mı etmiş? İhtilâlin temiz ve asil havasına katılmak suç mu sanki? Heyecan dalgası dinmiş ve İhtilâlciler arasında bile ayrılanlar, antlarından cayanlar çıkmış olduktan sonra, şimdi bir adama "Vaktiyle sen Millî Birlik Komitesine sadakat yemini etmiştin; şimdi o yemininde duruyor musun?" demekten daha saçma bir soru olmaz.

Ama Feyzioğlu, hiç yeri değilken, Meclis kürsüsünden ortaya öylesine bir taş atıyor ki, Meclisin çalışmaları duruyor; Mebuslar birbirine giriyor, gazete sütunleri bu olaylarla dolup taşıyor ve kimse bu taşı çıkaramıyor.

Ortada ne yemin eden var; ne de yemin etme diye bir âdet, bir müessese... Millî Birlik Komitesi eski üyeleri de böyle bir yemin müessesesinin bulunmadığını açıkça söylüyorlar. Feyzioğlu sıkılır mı?

"— Yemin etmedi ama. Komiteye sadakatla itaat edeceğine dair taahhütname verdi," diyor. Bu da yalan; yalan olduğu da çıkıyor meydana...

Feyzioğlu'nun hiçbir zaman yüzü kızarmaz. Gülümsiyerek cevap veriyor:

"— Taahhütname olmasa bile ortada bir mektup var..."

Meğer Bilgehan 1961 de Münih'te iken orada tanıdığı biri, eski Millî Birlik Komitesinden çıkarılan 14 lerle onu tanıştırmak istemiş ve o da bunlardan birine güya "Memleketin kalkınmasına ait çalışmalarınızda sizinle beraberim" diye bir mektup yazarak yollamış!...

Sonu böyle fos çıkan bir iddiayı nasıl yapar bir profesör, bir Ana Muhalefet particisinin sözcüsü?... Şaşarsanız, demek Feyzioğlu'yu tanımıyorsunuz. Onun marifeti ortalığı allah bullak etmek...

Doğrusu bravo!... Tarihe geçecek adam!...

lan "Çekirdek - Noyau" bir heyet vardır ki, bunlar Bakanlıklardan, Üniversitelerden seçilen kimselerdir; aralarında mukaveleye bağlı az miktarda uzmanlar da bulunur

Genel Komiser, ekonomik konuların görüşüldüğü Bakanlıklar arası toplantılara katılır ve çağırıldığı vakit Parlamentoda da hazır bulunur. Genel Komiser 1961 de kurulan ve Başbakanın başkanlık ettiği istişari mahiyetteki Yüksek Planlama Meclisinde de Raportörlük eder. Seyrek toplanan bu Mecliste Maliye Bakanından başka, Ekonomik Konsey Üyeleri. bölgelerdeki ekonomik geliştirme komiteleri, Ticaret Odaları, memurlara ve işçilere ait meslekî örgütlerle Modernleştirme Komisyonu Temsilcileri de hazır bulunurlar.

Komiser aynı zamanda Millî Muhasebe Komisyonunun üyesidir. Bu komisyon senede iki defa toplanır ve ekonomi siyasetinin uygulama tarzını inceler. Bundan başka Komiser Hükûmetin ekonomi siyasetinin malî cephesinde sorumlu bulunan idarî organların birçoğunda temsilci olarak bulunur. Millî İstatistik ve Ekonomik İncelemeler Enstitüsü ile Maliye Bakanlığının Ekonomik Araştırmalar Müdürlüğü doğrudan doğruya bu Komiserliğe bağlıdırlar.

PLANIN HAZIRLANMASI

PLANIN hazırlama ve uygulama süresi senelere ve dönemlere ayrılır. Her dönem 4-5 senelik bir zamanı kaplar ve bir dönemin planı hazırlanırken bir evvelki dönemde uygulanan konuların son verileri ile gelecek dönemlere yayılacak kısımları tesbit olunur. V. dönem plan 1962 de uygulanmasına girişilen IV. dönem planın uygulanma senelerinde hazırlanmıya başlamıştır.

Planlama işi devamlı bir prosesüdür; yani planlar her sene yeniden hazırlanmaz. V. dönem planın hazırlanması sırasında ortaya çıkan mesele şu idi: Yaygın (Glissant) karakterde bir plan. Bu suretle seçilen çözümleme tarzına göre V. dönem plan için 1970 yılı son vade olarak kabul olunmuştur. Bununla beraber Genel Komiserliğin hükûmete verdiği uygulama raporlarında görülen iktisadî hareketlerdeki tekâmül seyrine göre, bazı hedeflerde değişmeler yapılabilir. Fakat bu, planın uygulanmasında zıkzaklar yapacağı anlamına gelmez.

Planın uygulanmasında ilgili Bakanlıklarla kamu ve özel sektörlerin sorumlulukları vardır. Plân Komiserliği bu hususta bu sektörleri kontrol eder. Her sene hazırlanan uygulama raporunu hükûmete ve Parlamentoya verir ve gelecek sene planda yapılması düşünülen değişmeleri de belirtir.

MODERNLEŞTİRME KOMİSYONLARI

FRANSIZ planlama sisteminde modernleştirme komisyonlarının önemli bir yeri vardır. Bu komisyonlar planın ilk doğuşunda kendilerine özgü yeri almışlardır. Planın hazırlanmasında sıkı bir iş birliği yaptıkları gibi uygulama sırasındaki kontrollere de katılırlar.

Birinci dönem planda şu prensip vardır:

"Plan konuları tam tutarlı, büyük dikkatle yerine yerleşmiş olmalı ve birbiri ardınca devam eden bir karakterde hazırlanmalıdır. Bu suretledir ki problemlerimizi, korporatif ve bürokratik karakterde olmayan; her yanı ahenkli bir ekonomi kurulması için memleketle idare kurumları arasında devamlı fikir alışverişi sayesinde, çözümlenebilir."

Teknik ilerlemeler ve plana karşı ilgilerin artması dolayısiyle planlama alanı genişledikçe komisyonların sayısı da artmaya başlamıştır. Birinci dönem planlamada bu sayı 10 iken, II. dönemde 20 ye, III. dönemde 25 e, V. dönemde 32 ye çıkmıştır.

Kuruluşları bakımından komisyonlar yatay ve dikey olmak üzere iki grupa ayrılır. Ekonominin çeşitli dallarında yaygın problemleri ele alanlar birinci gruptadır. Bunlar (malî meseleler, işçi meseleleri, verimlilik, arazi ıslahı, ilmî araştırmalar...) gibi konuları ele alırlar. İkinciler özel bir sektöre ait problemleri inceler (Ziraat, demir - çelik, kimya, meskenler... gibi. Ayrıca bütçe ile ilgili olanlar her kademede istihdam ve örgütleme konuları.)

Bu komisyonlarda üç esas eleman bulunur: 1) şahsî yetkileri dolayısiyle seçilen memurlar ve eksperler, 2) meslekî örgütlerin ve işletmelerin patronlariyle temsilcileri, 3) işçi sendikaları temsilcileri.

Bunlara katılacak üyelerin isimleri Başbakanlık karariyle resmî gazetede ilân olunur. Edinilen tecrübelere göre Genel Komiserlik V. dönem plan için işçi sendikaları temsilcilerinin sayısını iki misline çıkarmıştır.

Komisyonlara şu kurul ve örgütler katılmaktadır:

	Üye sayısı V. Dönem Plan İçin
İşçi sendikaları	291
Çiftçiler, ziraî sendikalar	67
İşletme şefleri (kamu sektörü, bankalar, küçük sanayiciler, tüccarlar)	406
Patronal meslekî örğütler	430
Memurlar	457
Muhtelif (eksperler, Üniversiteler, gençlik, mahallî idareler)	299
T o p l a m	1950

Komisyonlar iç tüzüklerini kendileri hazırlar. Genel Komiserliğe iki çeşit rapor verirler: 1) Meşgul oldukları başlıca konu-

lara ait tafsilâtlı rapor, 2) Genel rapor. Raporlarda :

"Artma ve gelişmeye değinen gerçek ihtiyaçlarla bunların uygulanma imkânları ve elde edilebileceği düşünülen çeşitli hedeflere ait uygulama vetireleri."

Bu suretle komisyonların esas görevleri şöyle özetlenebilir: 1) Üretim komisyonları: Her üretim dalında istihdam ile gelir kaynakları, tüketim ve satışların dağılımı, dış ticaret, yatırımlar, bölgelere ve kalifiye derecelerine göre lüzumlu işçi sayısı, çalışma süresi, verimlilik nisbeti ve ilmî araştırmalar arasındaki denge. 2) Bütçe komisyonları: Her yatırım için ayrılan para miktarını gösteren rapor.

Bu komisyonlar ayrıca öngörülen hedeflere varabilme imkânlarını ve uygulamalarda mümkün olan kolaylıkları gösteren formüller hazırlar.

BÖLGE PLANLAMA ORGANLARI

1950 denberi Fransa'nın ekonomik gelişmesine ait problemlerin çözümlenmesine çalışılırken bölge ve departmanlarda da çeşitli komitelerin kurulması gerekmiştir. Buralarda memleketin sosyal ve ekonomik gelişmesi hakkında kolektif bir şuura sahip mahalli örgütler kurulmuştur. Coğrafî mevkileri bakımından 20 bölgede kurulan komiteler 1961 den itibaren IV. dönem planlamanın uygulanmasında mahallî gelişmeler bakımından aktif bir rol oynamışlardır. 1964 Mart'ında bölgelerin ekonomik ve sosyal konularda temsil edildiği 20 komisyon kurulmuştur (CODER). Bu organlar mahallî ekonomik gelişme planları için istişarî mahiyettedir. Bir kararname ile tesbit olunan örgütleme tarzları şöyledir:

1) Üyelerinin dörtte biri mahallî toplulukların temsilcileri.

2) Yarısı ekonomik ve sosyal menfaatler güden örgütler temsilcileri,

3) Resmî sıfatlı, yetkili kimseler.

Genel müşavirler ve Belediye başkanları departmanların Genel Meclisleri tarafından seçilir. Yetkili kimseler Başbakanlığın emriyle tayin olunur. Özel menfaatlere ait örgüt temsilcileri; Ticaret, sanayi ve ziraat odaları ve meslekî örgütlerle sendikalar tarafından seçilir. Parlamento üyeleri bu komisyonlarda yetkili olarak çalışamazlar. Her bölgenin özelliklerine göre komisyonlardaki üye sayısı 20 - 30 arasında değişir. Bu komisoynlara merkezi idarenin bölgedeki teşkilâtı tarafından devamlı bilgiler verilir.

EKONOMİK ve SOSYAL İŞLER KONSEYİ

BU KONSEYİN esas rolü planlama ile ilgili mesele ve konular hakkında fikir ve mütalaasını bildirmektir. 1961 den sonraki dönemlerde, özellikle IV. dönemde yatırım ve plan seksiyonunun önemli hizmetleri görülmüştür. Konsey bir yandan teknik bir kurul halinde görünür ki, burada 205 üyenin 64 ü hükümet tarafından tayin edilen uzmanlar vardır. Öte yandan sosyal - meslekî kategoriye mensup temsilciler de bulunur. Modernleştirme komisyonu ve CODER, teknik uygulamalarda Konseye dolaylı olarak yardım ederler.

Genel komiserlik komisyonlarda rakamlara dayanan bilgiler, öngörüşler, varılması arzu olunan hedeflere dair bilgileri istediği gibi bunların gerçekleşmesini sağlayacak metodların da belirtilmesini ister. Komisyonların mütalaaları istişarî mahiyettedir. Bunların verdikleri rapolar planın hazırlanmasında rol oynar. Komisyonların raporları basılıp yayınlanır ve böylece halk efkarı da bunları öğrenir ve gereğinde açık tartışmalar yapılır.

Komisyonlara iştirakin değeri ve tarzı, esas itibariyle iştirak edenlerin temsil kudretlerine ve genel olarak plândaki durumlarına ve özel iştirak sistemine göredir. Patronlar cephesinde çeşitli sanayi kollarının büyük federasyonları (Fransız Millî Patron Meclisi — C.N.P.F.) küçük ve orta işletmeler Genel konfederasyonu, genç patronlar merkezi, Tarımsal işletmeler, Tarımsal millî sendikalar federasyonu ve Genç millî ziratçileri merkezi, Çalışma Genel Konfederasyonu temsilcileri de katılır.

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra birinci dönem planın hazırlanmasına büyük merkezlerin katıldığı sırada, Çalışma Genel Federasyonu Komisyondan çekilmişti. 1961 de IV. dönem planlamasında modernleştirme komisyonuna katılan Konfederasyon temsilcisi şöyle diyordu: "Bu plan monopollerin hedef ve iradelerinin resmi bir tercümanıdır" Bir başka temsilci de: "Çalışanların meşru haklarını elde etmek zorunluğu" dikkate alınarak planın "memleketin terakkisini ve güvenliğini müsbet surette sağlaması ve demokratik rejimde sosyalizme gidilmesi yollarını göstermesi" gerektiğini öne sürüyordu.

Kısaca, planlamaya iştirak eden her örgüt kendi menfaatlerini, kamu yararını da dikkate alarak sonuna kadar savunmaktadır.

KARARLAR

BİR PLANIN kadrosuna alınan kararların başlıca karakteri, güçlükle (tayin) edilmeleridir. Çeşitli kamu hizmeti yatırımlarına ait programlar üzerinde çok dikkatle durulmaktadır. Problemlerin teknik bakımdan taşıdığı özellikler ve bunlarla ilgili malî, teknik idarelerin menfaatleri, hükümete ve Parlamentoya sunulacak nihaî kararı bildiren tahkim (arbitrage) usulü dolayısiyle, idareyi teşkil eden üyelerin rollerini güçleştirmektedir.

Fransa'da meslek örgütleri ekonomik idareye ait konularda sorumluluk taşımazlar. Onlar sadece temsilci rolünde bulunurlar ve kendilerine özgü teknik vasıta ve metodlarla planın hazırlanmasına yardım ederler ve böyle bir çalışma ile de kendi yapılarını kuvvetlendirirler. Planlamanın teknik nizamı bu örgütler üzerinde büyük etki yapar. Patronal örgütlerde bu etki, araştırma organları kurma gibi çok faydalı bir sonuç vermiştir. Aynı zamanda idare

ile aralarındaki sıkı temaslar onların bilgi ve haber alma gibi konularda manevî cephelerini kuvvetlendirdiği gibi, modern devletin muhtaç bulunduğu teknik yükselme hususlarında onları daha uyanık ve rasyonel davranmaya zorlar. Böylece bu örgütler kendi mensuplariyle de daha sıkı temaslar kurmayı, günlük boş laflar ve tartışmalar yerine mesleklerine ait konularda daha müsbet çalışma heyecanını artırmayı sağlamaktadır.

V. dönem planın bölgelendirilmesi bir başka yönden de millî ve mahallî kuruluşlar arasındaki temasları artırmak suretiyle, çok faydalı olmaktadır. Makine ve Madenler Sanayii Konfederasyonunun 1964 yılına ait bir raporunda şöyle bir cümle vardır:

"...Bölgeler seviyesindeki plan bir mincyatür halinde kalmak tehlikesinden kurtulmuş, bize bölgelerdeki maden sanayı örgütleriyle iş birliği yapma imkânlarını sağlamıştır." Elektrik İnşaatı Genel Sendikasının 1965 yılında bölge şubelerine gönderdiği bir genelgede kendi mensuplarına ve temsilcilerine millî ve mahallî planlamaya bilerek ve şuurla katılmaları tavsiye olunmuştur.

SONUÇ

FRANSIZ planlama sistemi modern ekonomik toplumda, meslek örgütlerini, kendi davaları üzerine büyük dikkatle eğilmeye ve problemlerini ustalıkla ortaya koymaya sevk etmiştir. Sosyal ve ekonomik hayatta işletmelerin bu alandaki önemi ve etkisi üzerindeki incelemeler ve tartışmalar devam etmektedir.

Dış Politikamız

Dr. İlhami MASAR

BİR ay önce yaptığım Avrupa seyahatinde, şimdi gütmekte olduğumuz dış politikanın dışardaki yankılarını ve etkilerini izlemek ve memlekete biraz da dışardaki adam gözü ile bakmak için fırsat buldum. Dönüşte bu seyahatten aldığım yeni intibalara dayanarak dış politikamız hakkındaki görüşlerimi kısaca okuyucularıma duyurmaktan kendimi alamadım.

Birleşik Devletler

Bizim için Amerikan aleyhtarlığı diye bir siyaset mevzubahis olamaz. Amerika bize hiç bir devletin yapmadığı iyiliği yapmıştır. Staline karşı yanımızda yer almıştır. Malî ve askerî yardımlarla ekonomimizin yıkılmasının önüne geçmiştir. Türk milleti kadirşinasdır. Bizdeki Amerikan aleyhtarlığı parti çıkarlarının ve bazı daha kanaatleri yerine oturmamış gençlerin tezahürlerinden başka bir şey değildir. Biz bu büyük devlete kafa tutacak çapta bir millet de değiliz. Amerika çok kuvvetlidir. Üstelik Vietnam harbinde bütün modern silâhları ve yeni harp taktiğini tecrübe ederek hiç bir devletin sahip olmadığı tecrübeyi edinmiştir. Dünyada herşey için bir fiat vardır. Herşey hatta baba ve kadın sevgisi için bile bir şey ödenir. Amerikalıların da tabiî bir çıkarları vardır; bunun böyle olduğunu bilioyruz. Fakat şimdiye kadar bu çıkar için ödediğimiz ücret 19. Asırda İngiliz Başvekili Disraeli veya Alman Başvekili Bismarck'a ödediğimiz ücretten çok düşük olmuştur.

Sovyet Rusya

Biz haddini bilen bir milletiz. Büyük komşumuza tecavüz etmek diye bir kelime Türk lügatinde yoktur. Rus milletini daha yakından tanımaya mecburuz. Bize çok benzerler, sert bir kabuk içinde çok insanî bir kalpleri vardır. Harbi sevdikleri de doğru değildir. Fakat bizden daima çekinirler. Çünkü Rusya'yı ancak güneyden bir taarruz çökertebilir.

Kendini dev aynasında gören Stalin'in devri geçmiştir. Yeni yöneticileri Amerika'nın kudreti ile boy ölçüşmenin güç olduğunu anlamışlardır. Elde ettikleri şeyleri pek kaybetmeden sulhü bozmamaya çalışmaktadırlar. Her Türkü bir sabotajcı, bir vatan haini şekline sokmak isteyen komünist ajanları, Allah'a çok şükür, Rus resmî çevrelerinden eski yardımı görmüyorlar. Bozbeyli Rus Meclisinde geçmişteki itimatsızlığa işaret etmekle çok iyi yapmıştır. Biz Sovyetlerin idaresi altındaki Türk - Tatar Cumhuriyetlerinin ve Türk - Tatar azınlıklarının mesut yaşamalarından başka bir şey istemioyruz. Arazide gözümüz yoktur. Fakat Ruslar da artık bize itimat etmelidirler ve Boğazlar bizde kaldığı müddetçe de rahat edebileceklerine inanmalıdırlar.

Balkanlar

Balkan memleketlerinin aralarında anlaşmalarından sulh içinde yaşamalarından ve büyük devletlerin oyuncağı olmaktan çekinmelerinden daha tabii bir şey yoktur. Büyük Atatürk'ün en büyük ideali Balkan paktı idi. Bunu Hitler ve Stalin baltaladılar. Biz revizyonist değiliz, kimseden toprak istemiyoruz. Bütün arzumuz komşularımızın kendi hudutları içinde mesut olmaları ve orada yaşayan Türklerle bu özgürlüğü paylaşmalarıdır.

Kapitalist ve komünist rejimler orta yolda birleşmek çabasına müteveccih olarak istikamet almışlardır. Bizim komünizmi kabul ederek ortalığı kana boyamamız mevzubahis değildir. Bunu isteyenler tımarhaneye atılmalıdır. Komşularımız da artık eski fabrikatörleri ve arazi asılzadelerini tekrar makamlarına iade edecek değillerdir. Bunu böyle bilerek pekâlâ dostça yaşayabiliriz. Türk - Bulgar - Yugoslav turizm anlaşması büyük bir eserdir. Kıymetli Romen Başvekili Maureri siyaset adamla-

rımızı yakından tanımaları çok iyi olmuştur. Çağlayangil'den, bu istikamette çalışmasından başka birşey istenemez.

Fransa

De Gaull'ü Donkişot'a benzetenlerin belki bir dereceye kadar hakları vardır, fakat mumaileyh istediğini bilen bir adamdır. İnatla her arzusunu elde etmektedir. Yalnız burunlarının ucunu gören siyaset adamlarına benzemez. Bundan yirmi sene sonra olacakları sezmeye çalışır. Bundan iki sene evvel Fransız Başvekili ile Hariciye Vekili Türkiye'yi ziyaret ettikleri zaman kendileri Ankara'da âdeta istiskal edildiler. Yalnız ben, Fransa ve De Gaulle lehinde birkaç yazı yazdım. De Gaulle realisttir. Kuvvetli bir Avrupa istemekte haklıdır, böyle bir Avrupa'da da ancak Fransa lider olabilir. Almanlar, bütün kabiliyetlerine rağmen büyük diplomatlar yetiştiremiyorlar. De Gaulle bizi tanımaz. Bizi yakından tanıdığı ve pek saymadığı magreplilerle bir tutar. Bütün bunları bilmeliyiz. Fakat Fransa'nın gittikçe kuvvetlendiğini de dikkate alarak siaysetimizi ona göre ayarlamalıyız ve Amerikan dostlarımıza buna mecbur olduğumuzu anlatmaya çalışmalıyız.

Yunanistan

Günün birinde Ortak Pazar çevresi içinde Yunanistan ile gümrük birliğine varacağız ve o zaman Yunanlılarla ekonomi sahasında işbirliği yapmak mecburiyetinde kalacağız. O zamana değin endüstri sahasında hiç olmazsa bu memleket kadar kuvvetlenmemiz şarttır. Nüfusumuz da Anadolu'yu dolduracak kadar artmalıdır. İnşallah büyük partilerimiz akıllarını başlarına alırlar ve bunu başarmak için aralarında müşterek bir iktisadî siyaset takibetmenin yolunu bulurlar. Ege denizindeki ortak problemlerimiz Yunanlılarla dost geçinmek sorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sahadaki h i s s î Yunan taşkınlıklarını sükûnetle karşılamamız doğru olur. Çünkü zaman lehimize çalışmaktadır.

Kıbrıs konusuna gelince, orada bir sinir harbi olmaktadır. Makarios da ebedî değildir. Yeşilada için biraz mahrumiyete katlanır ve sabredersek yakın bir gelecekte orada iki cemaat olduğu fikrini Yunanlılar da kabul etmeye mecbur olacaklardır.

Araplar

Arap nasyonalizmi daha yerine oturmamıştır. Arapların daha kimi sevdikleri, kimi sevmedikleri belli değildir. Aynı lisanı konuşan bu toplulukta ayırıcı tesirler icra eden çeşitli ırklar ve çeşitli dinî tarikatlar vardır. Petrolu olan zengin ve nufusu hızla artan ve yaşayış standardı bir türlü yükselemeyen memleketler mevcuttur.

Bizim Arapların fenalığını istememize imkân yoktur. Aramızda din ve uzun bir tarih bağlılığı vardır. Onların özgür yaşamaları yegâne arzumuzdur. Bize uzatılan her Arap elini sevgi ile sıkarız.

Fakat Araplar, aralarında anlaşamadıkları müddetçe, bazı Arap ülkeleri ile sıkı münasebetler kurmamız mevzubahis olmamalıdır. Bu ülkelerin dostluğundan ziyade diğer bazı Arap ülkelerinin düşmanlığını kazanmamız tehlikesi mevcuttur.

Pakistan ve İran

Sadabat Paktı, büyük Ata'nın ana isteklerinden biri idi. Irak'ın ayrılması ile bu anlaşma zayıflamamıştır, Arap dostlarımızın tenkitlerinden kurtulduğu için bilakis kuvvetleşmiştir. Şunu bilelim ki Pakistanlılar bizi hakikaten candan severler. Eski Hint felsefesinin İslâmın kudsiyeti ile birleşmesi o memleketin havasına diğer İslâm ülkelerinde olmayan bir olgunluk vermiştir.

Eski Sünnî - Şiî çekişmelerinin gölgesinin tesiri birçok İranlının kalbinde hâlâ mevcuttur. Bu memlekette mühim bir Türk azınlığının mevcudiyeti de dostlarımızı çekingen bulunmaya zorlar. Atatürk bu izleri ve tesirleri silmeye muvaffak olmuş ve bu gün de devam eden Türk - İran dostluğunu kurmuştur.

Türk - İran - Pakistan dostluğunun ne Arapların ne de büyük komşumuz Rusya'nın aleyhinde olmadığını anlatmak için elimizden geleni yapmalıyız. O zaman Rusya'dan çekinen Afganistan da tekrar aramıza girer ve bu büyük dostluk zinciri dünya sulhunda büyük bir amil olabilir.

Türkiye'de Dış Ticaretin İçyüzü

Rebii ALKAN

İNŞAAT Yüksek Mühendisi Orhan Pekin, «Türkiye'de dış ticaretin içyüzü» adiyle bir broşür yayınlamıştır. Yazar, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yüksek Matematik bölümünden ve İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun. Ama ele aldığı, üzerinde kendi çapına göre incelemeler yaptığı ve sonunda bir millî dâva olarak ortaya attığı mesele, tamamiyle ihtisası dışında. Heyecan duymuş, memleketin başlıca derdini keşfettiğini sanmış ve bunu bir kitapla kamu oyuna duyurmayı kendisine ödev saymış. Davranışı takdir ve tebrike değer.

Yüksek İnşaat Mühendisi Orhan Pekin, Türkiye'de dış ticaret dolayısiyle son derece geniş bir döviz kaçakçılığı olduğunu, ithalât ve ihracatı hâlâ ellerinde tutan ve çoğu bizden olmayan kimselerin bu yüzden milyonlar kazandığını, Hazinenin de yılda iki milyar liraya yakın zarara uğradığını iddia etmektedir. Sözünü ettiğimiz broşür, bu iddiayı vakıalar ve rakamlarla ispat için yazılmıştır. Tez şu:

Bugün Türk parasının resmî değeri 1 dolar = T.L. 9.08 dir. Avrupa serbest piyasasındaki değeri ise 1 dolar = 11.50— 13 TL arasındadır. Bankalar, ihracatçıya ve turiste vereceği dolara karşılık 9 TL., işçilerin getirdiği dolara karşılık 11.40 TL. ödemektedir.

Türkiye'de bankalar işçi, turist ve ihracatçıdan temin edilen bu dövizi, ithalâtçıya 9.08 TL. den satılmakta; sanayicinin yapacağı ihracata prim verilerek 9.9.8 TL. üzerinden döviz alarak kambiyo muameleleri yapılmaktadır.

Şimdi bu karışık durumdan kimlerin istifade ettiklerini araştıralım:

a) Turist 12 lira civarında satabileceği doları hükümete 9 liradan satmaz; serbest piyasadan bozdurur. Nitekim 1965 yılında memlekete 300 binden fazla gelen turistten sağlanan döviz 13 milyon 200 bin dolardır. (turist başına 44 dolar) Avrupa'da Türk parası serbest alınır satılır. Turist Türk parasını dışarıdan alırsa % 20 kazanır.

b) İşçi bile (dolara 9.08 yerine 11.40 verilmesine rağmen) elindeki dövizi serbest kurla daha fazlaya satabilmektedir.

c) İthalâtçıya dolar 9.08 TL. olarak satılmaktadır. Bu suretle devlet ithalâtçıya müthiş bir prim ödemektedir.

Memleketin kaybı yalnız 13 liralık doları ithalâtçıya 9 liradan vererek yılda 2 milyar liraya yakın hazinenin zarar etmesinden ibaret değildir. Paranın dış değerinde iki ayrı kurun olması aynı zamanda büyük döviz kaçakçılığına da sebep olmaktadır. Mallar yüksek fiyatla ithâl edilir; bu suretle 100 dolarlık mal için 150 dolarlık döviz ödenir. İşin dalavereye çok uygun yanları vardır. Ve bunları çoğu bizden olmayan dış memleketlerin hepsinde içli dışlı ilişikler kurmuş bulunan vatandaşlarımız mükemmel surette becermektedirler. Çoğuna aklımız bile ermeden memleket milyarlar kaybeder ve bir kaç bin vatandaş bu yüzden milyonlar kazanır.

d) İhracat işinde de ihracatçı malını dışarıya satıp temin ettiği dolara orada 12 TL. sından değerlendirmek için türlü hileler bulunmaktadır ve bunları daha çok yine dış ilişkileri mükemel ve ticarî kombinezon dehaları bilinen vatandaşlarımız becerebilmektedir. İthalât ve ihracat ta fiyat ve kalite kontrolü yapılamamaktadır ve yapılamaz. Türk parasının dış ödemelerde resmî rayiciyle gerçek değeri arasında büyük fark olması yüzünden memleketin ve devletin hadsiz hesapsız zararı vardır. Yüksek İnşaat Mühendisi Orhan Pekin, bir süre önce yaptığı Avrupa seyahatinde bu gerçeği bütün açıklığiyle görmüş ve kavramış, tanıdığı tüccarlara, maliyecilere, iktisatçılara başvurarak döviz fiyatları serbest bırakılamaz mı? diye sorup soruşturmaya başlamıştır.

Ona çok kimse: «Serbest bırakılamaz, olmaz bu iş» demişler. Adetâ «Sen mi kaldın bunu d ü ş ü n e c e k ?, Çizmeden yukarı çıkma» demek istemişler ama, memleketin en önemli bir meselesini kendisine dert edinen Orhan Pekin, bütün bu söylenenlere karşı, direnmiş ve: Döviz fiyatlarının dondurulmayarak serbest piyasada fiyat bulması tezini ortaya atmış.

TÜRK PARASINI SERBEST BIRAKMAK!...

Bir çokları bunun lâfını bile etmekten korkar. Ekonomistlerin, bankacıların, maliyecilerin bunun aleyhinde söyleyecek hayli sözleri olsa gerek. Fakat acaba bu korku bir alışkanlığın, başka bir rejim denenmemiş olmanın ve bir takım meseleleri yalnız tek açıdan ele almanın sonucu olamaz mı? Türk parasını serbest bıraksak ne çıkar? İthalâtçı dövize muhtaçsa piyasaya başvurur; fiyatını uygun bulursa döviz alır; malını getirir. İhracatçı da malını satarken eline gerçek değerde döviz geçer; onu ithalâtçıya satar. Turist döviziyle gelir, Milâno borsasında Türk parası satın alır gibi burada dövizini bozdurur. Bizden Avrupa'ya gidecek olanlar da serbest borsadan dövizlerini alır, giderler. Ne hakkı var Devletin ithalâtçıya değeri 13 lira eden doları 9 liradan satmaya? Aynı şekilde ihracatçının 13 lira eden dövizini elinden 9 liraya almaya?

Ama denecektir ki, Türkiye 400 milyon dolarlık ihracata karşılık 600 milyon dolar ithalât yapan, 13 milyon dolarlık turist gelirine karşılık bunun üç mislini ödeyen, dış ödemelerinde daima pasif çıkar bir memlekettir, parasını serbest bırakınca bugün resmî kur 9 ve gerçek rayiç 12—13 lira arasında olan dolar alabildiğine yükselir; onu kimse durduramaz; memleketin iktisadî ve malî hayatı allak bullak olur.

Bu gibi iddialar da yine alışkanlık ve başka bir rejimin denenmemiş olmasından doğan korkunun veya vehmin ifadesi olabilir. Eğer bu korku ve vehimden kurtulmak mümkün olursa o zaman, döviz fiyatlarını serbest bırakmanın, şimdi bu fiyatları dondurmayı gerektiren sebeplerle

bile lüzumlu ve zaruri olduğu ispat edilebilir. Türkiye bugün uygulanan sistem altında daima dış ticaretinde döviz ve dolayısiyle vergi kaçakçılığını beslemekten ve kuvvetlendirmekten kurtulamaz. Kurlar arasındaki fark ölçüsünde ithalât ve ihracat, mal üzerinde ticaret yapma ve para kazanma hareketi olmaktan çıkarak, döviz ticareti için bir vasıta olmak durumunda kalır.

Konuda çok önemldi olan bir diğer nokta da, dış ticaretteki döviz kaçakçılığının ve suiistimalle sömürmelerin önlenememesi dolayısiyle bu sistemin dış ticareti devletleştirme fikrini desteklemesidir. Aynı para sistemi devam ederek dış ticaret devletleştirilirse, başka açılardan memlekete gelecek zarar bugünkü sistem altında kaçakçılığın doğurduğundan daha aşkın olacağı iddia ve ispat edilse bile, bu gerçeği herkese dinletmek ve kabul ettirmek cidden güç olur.

Türk parası kıymetinin istikrarı, döviz fiyatlarının tespit ve kontrolü gibi usullerle sağlanamaz. Para ancak bir vasıtadır. Termometre gibi bir şeydir. Termometreyi ayarlamakla hava sıcaklığını düzenleme kimsenin aklına gelmez ama, para üzerine kayıtlar koyarak, onu ayarlayarak sözde fiyatları ve ekonomik hareketleri düzenleme düşünülebilir. Türkiye ithalâtını serbest bırakmayabilir; kota sistemini daha da daraltabilir; dış memleketlere seyahati de kayıtlamak ve gidenlerden vergi almak normal sayılabilir. Bunları yapsa ve dövizi serbest bıraksa ve dövizi değeriyle alınır, satılır bir mal haline getirse, kaçakçılığı kökünden önlemiş ve dış ticaret açığını hızla kapatmaya yönelmiş olur.

Bugünkü sistemin doğurduğu zararlar, paranın serbest bırakılmasından doğabilecek zararlarla kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Paramıza sembolik nitelikte istikrar sağlamak için ekonomimizi istikrarsızlık içinde bırakan, dış ilişkilerimizle ve ortak pazar hedefimizle tezat halinde olan bugünkü sistemi değiştirmemizin zamanı gelmiştir.

Yüksek İnşaat Mühendisi Orhan Pekin'i ihtisas çerçevesine girmeyen böyle bir konuyu ele almış ve cesaretle teklifini ortaya atmış olduğu için tebrik ederiz.

Sayın Sadi Koçaş'tan Aldığım Mektup ve Cevabı

Sayın Hamdi BAŞAR;

«BARIŞ DÜNYASI»nın Temmuz 1966 sayısında, MİLLİYET gazetesinde neşredilmiş bulunan, «Nasıl bir Başbakan» başlıklı yazımdan bazı kısımlar iktibas edilmiş. Sonuna da bir kaç satırlık bir mütalâa eklenmiş. Yazıda imza olmadığı için bu hususta size mektup yazmayı uygun buldum.

Eğer, yarısından azı iktibas edilen yazımın sonundaki mütalâa olmasa idi veya yazımın tamamı iktibas edilmiş olsa idi, elbette böyle bir mektup yazmama lüzum kalmazdı.

Sayın münekkit eğer iyi niyet sahibi olsa, hiç olmaz ise yazımın tamamını iktibas ederdi. O zaman tahmin ettikleri gibi diktatör veya faşist bir başbakanın özlemi içinde olmadığımı değerli okuyucularınız rahatlıkla anlayabilirdi.

Fakat yazımın sadece bir kısmı alınmak ve hele sonuna düşüncelerimin 180 derece aksini belirten bir mütalâa ve yanlış (yalan diyemiyorum) bir haber eklenmek suretiyle hakkımızda «Barış Dünyası» okuyucuları üzerinde yanlış ve menfi bir intiba uyandırmak gayesi güden bu neşriyat karşısında, hiç olmazsa yanlışlığı size haber vermekte fayda gördüm.

Münekkit arkadaşımız galiba pek genç, değilse hareketinde bir kasıt aramak lâzım. Ama bunun için de sebep göremiyorum. Eskilerin «siyâk-u-sibak», yenilerin Kontekst dedikleri kaideyi bile bilmediği anlaşılıyor. 3 sütunluk bir yazının şurasından burasından seçilen parçalar bir araya getirilince o yazıdan elbette istenilen mânâ çıkarılabilir.

Yazı içindeki vasıfların çoğu ve hemen her pasajda kullandığımız terimler muvacehesinde, bu yazının yazarını şu veya bu sapık fikrin arkasında olmakla suçlamak nasıl mümkündür, doğrusu ben bunu anlayamıyorum.

«Galiba bu zat arasıra başkalarına «faşist» diye de çatmış durmuştu» iddiası karşısında, yalnız ben değil, beni tanıyan herkes güldü. Hattâ hem sizi hem beni tanıyan eski bir parlmanter, (Faşizm ve komünizm aleyhinde yazar ve konuşur musun. işte böy-

le adama faşist deyiverirler. Yakında komünist te olursun) dedi.

25 yıldır gazetelere yazı yazarım, 5 yıldır Parlâmentodayım. Gerek faşizm, gerek komünizm hakkında (ve tabiî aleyhinde) müteaddit yazı ve konuşmalarım vardır. Ama hiç kimse hakkında ne faşist diye, ne komünist diye en ufak bir suçlama olmamıştır. Bu husustan bu kadar emin olabilmemin sebebi, bu hususun benim prensibim olmasıdır. Bu benim için büyük bir övünme mevzuudur.

Sayın münekkit arkadaşımız, bizim bu memleket için özlediğimiz dört başı mamur bir başbakan hakkındaki temennizimi neden bu kadar anormal karşıladı anlayamadım. Ben Türkiye'de bunun özlemini duymayan insan olmayacağı kanaatında idim. Hâlâ da öyleyim. Bu konuyu sayın münekkit ile yüz yüze görüşmeyi ne kadar isterdim.

Bu açıklamalar karşısında aklıma istemeye istemeye kötü bir ihtimal geliyor. Bir zümreye, şahsa veya şahıslara yaranmak gayreti. Ama buna da sebep göremiyor; bir kimseye ve hele sizin mecmuanıza yazı yazan bir insana bunu yakıştıramıyorum. Hattâ sizin mecmuanızda, bir çok noktalardan birleştiğimiz fikirleri savunan «Barış Dünyası»nda, böyle bir harekete yer verilmesine inanmak da içimden gelmiyor. Esasen size mektup yazışımın esas sebebi de galiba bu inanç oldu.

Sayın münekkit doğrudan doğruya ve en ağır temennilerle şahsımıza çatmış. Eğer haklı ise, İnşallah temennisi yerine gelir.

Ben bu yola sapmayacağım. Tanımadığım bir kimse hakkında bir yazıya bakarak böyle ağır hükümler vermeyeceğim. Ama, O'nun şahsını bir yana bırakıp, zihniyetini ve tevessül ettiği sakîm yolu kastederek, «Allah bu milleti böyle sadece kendi fikrini beğenenlerden ve bilhassa açıkça asılsız isnatlarda bulunabilenlerden korusun» diyeceğim.

Bu vesile ile en derin hürmetlerimi sunarım.

Sadi KOÇAŞ

C. Senatosu Kontenjan Üyesi

CEVABIMIZ

Sayın Sadi KOÇAŞ;

28 Temmuz 1966 tarihli mektubunuzu aldım.

Mecmuamın Temmuz sayısında sizin Milliyet gazetesindeki makaleniz dolayısiyle yayınlanan fıkrayı tekrar okudum ve doğru bir yargıya varmak için sözü geçen makalenizin tamamını da gözden geçirdim.

Yazının tamamı iktibas edilmiş bile olsaydı, ifade edilen mânâda bir değişiklik olmayacaktı. Siz, bütün kurtuluş çaremizi ahlâklı, vatansever, zekî, her türlü vasıfları üzerinde taşıyan bir başbakan bulup ona kendimizi teslim etmekte görüyorsunuz. Genç arkadaşımız bu görüşünüze takılmış; haklıdır; «öyle bir başbakan ki...» tiradiyle devam eden yazınızdan başka bir mânâ çıkmamaktadır. Eğer düşünceniz bu değilse o zaman ifadede kusurunuz olduğunu kabul etmek gerekecek.

Sayın KOÇAŞ,

Sizi şimdi görsem şahsen tanımam, ama Senatodaki çıkışlarınızla, basın toplantılarınızdaki demeçlerinizle, iktidara karşı dost olmayan tutumunuzla aşinalığım hayli fazladır. Aydın, vatansever ve değerli bir genç olduğunuzu anlıyorum. Ancak toplumlara yön veren ve çoğu insan iradesinin dışında veya onlara tâbi olmadan tekevvün eden olayların varlığına inanmamaktasınız. Aramızda tarih ve sosyoloji felsefesi ayrılığı var. Hemen şunu söyleyeyim ki, yalnız sizinle değil, birçoklariyle bu konuda ayrı düşünmekteyim. Eleştirdiğimiz yazıyı okuduktan sonra felsefî ve doktriner açıdan iki tezad görüş adamı olduğumuzu bile sanmaya başladım. Yanılmış olmamı ve sizi kazanmayı çok isterim. İstanbul'a gelişinizde beni ararsanız memnun kalırım.

Mecmuam, tezimize uymasa bile, fikirlerinizi açıklama bakımından emrinize âmadedir. Memleketin ileri sayılan aydınları tarafından izlenen mecmuanın sizi ve görüşlerinizi tanıtmak bakımından uyarlı bir yayın organı olduğu kanısındayım.

Bu vesileyle derin saygılarımı sunarım.

Ahmet Hamdi BAŞAR

Kominizm Tehlikesi

Şinasi OSMA
AP İzmir Milletvekili

A.P. İzmir Milletvekili sayın Şinasi Osma, bütün siyasî partileri komünizm tehlikesi karşısında birleşmeye çağıran bir bildiri yayınlamıştır. Bir sureti bize de yollanan bu bildiriyi aynen okuyucularımızın dikkatine sunuyoruz:

Gün geçtikçe yurt sathında Komünizm tehlikesinin arttığı, bu hâl karşısında memleketseverlerin, hakiki Atatürkçülerin ciddî bir üzüntü ve endişeye kapıldıkları gözle görülür, elle tutulur bir hale gelmiştir.

Bugün, tarafsız müşahitlerin dahi ısrarla üzerinde durdukları gibi, evvelce yüzde bir veya iki nisbetinde bulunan Komünizm cereyan ve faaliyetleri, 27 Mayıs'tan sonra işbaşına gelen hükümetlerin müsamahakâr tutum ve davranışları, Anayasanın 20 nci maddesinin tedvininde, bilerek veya bilmeyerek, düşülen hata yüzünden bir kaç misli artmış ve memleketimiz için tehlikeli bir hâl almağa başlamıştır.

Bu vesileyle şu hususu belirtmek istiyorum ki, kurulduğu günlerde millete yayınladığı bir beyanname ile «Memlekette Komünizme karşı yegâne teminatın Adalet Partisi olduğunu» açıklıyan partimiz, kısa bir müddet sonra yaklaşmakta olan tehlikenin istikamet ve vahametini işaret etmek için de, bundan tam altı yıl evvel, yayınladığı bir başka beyanname ile «KARŞIMIZDAKİLER İSE HERGÜN BİRAZ DAHA, BİRAZ DAHA OLSUN, SOSYALİZME KAYANLARDIR» demek suretiyle milletin dikkatini çekmiştir.

Bütün bunlardan başka, Anayasanın referendumu sırasında, Anayasanın hukukî yapısına «EVET» fakat sosyâl yapısına «HAYIR» demek lâzım geldiğini cesaretle söylemekten çekinmiyen Adalet Partisi, bugün inkişaf eden hâdiseler karşısında haklı olduğunu isbat etmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh, hâlen memleketimizde en eski ve en köklü bir parti olduğunu iddia eden, bir siyasî teşekkülde ORTANIN SOLU münakaşa ve kavgaları olurken, aşırı solcu olduğu cümlenin malûmu bulunan bir diğer parti sözcülerinin «BİZ KOMÜNİST DEĞİLİZ» diye Komünistliği reddeder görünmeleri, bu meselenin millet önünde vuzuha kavuşmasını zaruri kılmaktadır.

Bu durum karşısında, *kimin Komünizme karşı olduğunu, kimin Komünizm cereyan ve faliyetlerini desteklediğini ortaya çıkarmak, tarih önünde tesçil ettirmek için bütün siyasî teşekkülleri Komünizmle savaşa dâvet ediyorum,* ve ANAYASANIN YİRMİNCİ MADDESİNE «ANCAK KOMÜNİSTLİKLE İLGİLİ FİKİRLERİ YAYMAK VE SAVUNMAK YASAKTIR, SUÇTUR» cümlesinin eklenmesi için bize yardımcı olmalarını istirham ediyorum. Bu suretle yirminci maddenin yeni şekli şöyle olacaktır:

«HERKES, DÜŞÜNCE VE KANAAT HÜRRİYETİNE SAHİPTİR; DÜŞÜNCE VE KANAATLERİNİ SÖZ, YAZI, RESİM İLE VEYA BAŞKA YOLLARLA TEK BAŞINA VEYA TOPLU OLARAK, AÇIKLIYABİLİR VEYA YAPABİLİR. ANCAK, KOMÜNİSTLİKLE İLGİLİ FİKİRLERİ YAYMAK VE SAVUNMAK YASAKTIR, SUÇTUR.

KİMSE DÜŞÜNCE VE FİKİRLERİNİ AÇIKLAMAĞA ZORLANAMAZ.»

Netice olarak, şu kanaatteyim **ki, bu** çağrıya katılacak veya katılmıyacak **siyasî** teşekküller hakkında hüküm vermek **büyük** Türk milletine ait olacaktır.

Saygılarımla,

BATI ile DOĞU

Batı ile Doğu iki ayrı âlemdir. Aralarındaki en büyük fark, Batı'da fikrin önde ve hareketin onu izliyerek arkada gitmesi; Doğu'da ise bu işin tam tersine olmasıdır.

Fikrî hareketlerimizin önüne koyduğumuz ölçüde Batılı olabiliriz.

Amerika Ekonomisinde evli kadının yeri

Yazan : Belkis Halim VASSAF

AMERİKA'da çalışan evli kadınlar meselesi, her gün yeni yeni ve ilgi çekici yönler almaktadır. İstatistiklere göre bunların % 26 sı yahut ta 16.154.000 i evlerinin dışında bir iş başındadırlar. 1970 yılına kadar çalışan evli kadınların yüzdesinin hiç evlenmemiş, dul kalmış veya boşanmış kadınların yüzdesinin üstüne çıkacağı ve evli kadınların % 40 ının, bekârların % 38.5 inin boşanma veya eşinin ölümüyle dul kalan kadınların ancak % 36.5 inin çalışma hayatına girecekleri tahmin edilmektedir.

Göze batan diğer bir nokta da orta yaşlı kadınların sayısında görülen artıştır. 34—44 yaşları arasındaki bütün kadınların hemen hemen yarısı bugün ya çalışmakta veya iş aramaktadır. 1980 yılına kadar bunun % 50 yi bulacağı söylenmektedir. 45—54 yaşları arasındakilerin ise yarıdan fazlsının bugün ya bilfiil iş başında oldukları veya iş aradıkları tesbit edilmiştir. 1980 yılına kadar bunların yüzdesinin de 54.5 i bulacağı hesaplanmaktadır.

1930 larda «Hayat kırkından sonra başlar» adında bir kitap çıktığını hatırlıyorum. O zaman bir spekülâsyondan ibaret olan bu düşünceyi anlaşılan bugünkü Amerikan kadını ekonomik bir gerçek durumuna getiriyor. 1950 den evvelki yıllarda evli kadınların dötte birinden azı iş âlemine karışmış iken, 1980 yılında bunların % 42.5 ı evinin dışında bulunacaktır.

Ekonomistler Amerika'daki evli kadını iş hayatına, çalışmaya atan sebepleri araştırırken hep en başta olarak malî durumu, para ihtiyacını ileri sürerler. Endüstrinin her gün pazara döktüğü çeşitli şeylerden faydalanabilmek, daha iyi bir çamaşır daha kolaylıkla çalışan bir bulaşık yıkama makinesi, modeli değişen bir elektrik süpürgesi ya da renkli televizyon almak için aile başkanının kazancı yetmeyebilir. Fakat bu bir taraftan da tavuk—yumurta hikâyesine benzer. Amerikan annesi acaba bu kolaylıklardan faydalanabilmek düşüncesiyle kocasının yetişmeyen parasına biraz daha para katmak için mi dışarıda çalışıyor? Yoksa her gün artmakta olan bu kolaylıklar onun evdeki yükünü azalttığı ve ona dışarıdaki hayatın çekici taraflarını görmek için vakit bıraktığı ve fırsat verdiği için mi? Şurası muhakaktı ki, çalışma hayatına atılan evli kadınların sayısı arttıkça, endüstrinin ev işlerini azaltan ve kolaylaştıran araçları çıkarması ve onları her gün daha iyi işler bir duruma getirmesi için baskı da artacaktır.

Amerikan kadınını serbest bırakan şey ne çamaşır makinesi ne elektrik süpürgesi veya bulaşık makinesi ne buharlı ütü veya herhangi bir makinedir. Ona en çok vakit kazandıran besin endüstrisidir. Amerikan mutfaklarına bezelye ayıklanmış, ıspanak yıkanmış ve doğranmış, fasülye temizlenmiş, çorba ve tatlı çok kere pişmiş, patates kızarmış ve püre edilmiş olarak girer. Bu hazır şeyleri bir araya koymağa dahi vakti olmayanlar veya vakit vermek istemeyenler, herkes için ayrı tabaklarda çorbasından tatlısına kadar hazırlanmış ve paket edilmiş yemeklerden alabilirler. Fırınının düğmesini çevirmekten başka hiç bir zahmete katlanmadan etiyle, sebzesiyle, salatasiyle soğukluğiyle beraber her şeyi tamam bir ziyafet sofrası kurabilir.

Evli kadının dışarıda iş aramasının sebebi, her zaman fazla para kazanmak ve kocasının yükünü hafifletmek değildir. İçle-

rinde evin monoton hayatının dışına çıkmak, evinden kurtulmak isteyenler ve dışarıdaki hayatın çekiciliğine kendilerini kaptıranlar da vardır. Bunlar kazandıkları paranın hemen hepsini evlerinde kendi yerlerine iş görecek, çocuklarına bekçilik edeceklere harcarlar. Kendilerine dışarıda para kazanmış olmanın zevkinden ve evin dar havasından kurtulmuş olmaktan başka zevk kalmaz. Bazıları da sıf harcamak istedikleri her meteliği kocalarından istememek için çalışırlar. Bununla beraber evli kadını neden çalışmak istediğini duyduğu, bu meselede yaşın önemi ve hattâ çalışmasını ekonomik mânâsı henüz tamamiyle anlaşılmış değildir. Fakat her sahada yapılan araştırmalar her hâlde bu alana girecek incelemelerle bu problemler aydınlanacaktır.

Araştırılması gereken noktalardan biri de, orta yaşlarda çalışmaya atılan evli kadının kuvvet ve kabiliyetlerinin boşuna harcanmadığıdır. Zira bu kadın gelip geçici bir işçi değil, öğrenmeyi ve yükselmeyi ve işinde ilerlemeyi istiyen devamlı ve muktedir bir işçidir. Amerikan ekonomistlerine göre, çalışan evli kadın büyük ekonomik bir kuvvettir ve öyle olmakta devam edecektir. Bu, memleket için büyük bir zenginlik kaynağı sayılmaktadır.

Dış Alem - Olaylar

Hindi - Çinî Ve Vietnam Savaşı

VİETNAM'da devam eden savaşın dünyayı en çok ilgilendiren yönü Amerika'nın da savaşa katılmış olmasıdır. Hâlbuki Amerika ise, Kızılların Vietnam'da başarı kazanmaları halinde aynı oyunu Hindi—Çini'deki diğer ülkelerde de oynıyacakları, yâni Çin'in yavaş yavaş Hindi—Çini'yi y u t m a ğ a h a z ı r l a n d ı ğ ı iddiasiyle böyle bir harekete girişmişti. Hindi—Çini dünyada tükettiğinden çok prinç yetiştirebilen bir bölge olarak tanınmıştır; yalnız Kuzey Vietnam bu zenginliğin dışında kalmakta ve hattâ nüfusuna oranla toprak sıkıntısı çekmektedir. Bu ülke ise hareketi ve savaşçı insanların vatanı olduğu için Hindi-Çini'de görülen huzursuzluğun kökü buradadır. Ayrıca dünyanın bu köşesinde uykuları kaçırtan bir dev uyumaktadır: Komünist Çin

LAOS:

Yıllardan beri içinde komünist tehlikesini hisseden, bu tesirlerle savaşmaya çalışan bu ülke çok normal olarak komünistlerin Vietnam'dan sonra ikinci hedefidir. Genellikle tarafsız bir hava taşımasına rağmen Laos politik yönden bölünmüş bir ülkedir; Başbakan Prens Suvanna Fuma tarafsız bir hükümeti, hiç te sağlam olmıyan temeller üstünde ayakta tutmak için olağanüstü gayretler sarfetmektedir. Güneyde oturan sağcı Prens Boun Oum, Amerika'lılar tarafından komünistlere karşı desteklenmektedir; ailesi ile birlikte. Hanoi'de oturan solcu Prens Soupbanouvong ise komünist lider Patet Lao'nun oyuncağı olmuştur. Bunun yanı sıra Patet Loa'da Hanoi.nin bir kuklası haline gelmiştir. Çünkü Laos'ta Patet Lao'nun idaresinde bulunan topraklardan Güney Vietnam'da savaşan Vietkongları besleyen Ho Chi Mink tren hattı geçmekte ve bu hattın savunmasını yapabilmek üzere 10,000 Kuzey Vietnam'lı asker bu doğu bölgesine yerleşmiş bulunmaktadır.

Laos, Hanoi yüzünden bir iç savaşa girmekten kaçınmaktadır; Prens Suvanna Fuma komünistlerle çatışmaktansa, onlarla iyi geçinerek ülkesini birliğe kavuşturacağına inanmaktadır. Bu sebepten hükümet kuvvetleri kendi kontrolleri altında bulunan topraklara sızan komünistleri temizlemekle yetinmektedir. Zaman zaman tarlaları yağma eden Vietnam askerlerine karşı ise, komşusu Taylând'ta (Siam) üslenmiş bulunan Amerikan uçaklarını, — çoğu zaman yalnız gövde gösterisi için olsa bile-kullanmaktadır. Bütün bunlara rağmen Prens Suvanna Fuma başarılı bir idare ile ülkesini savaştan uzak tutabilmekte ve birleşmiş bir Laos yaratabilmek için elinden geleni yapmaktadır.

Bugün Laosu tehlikeye iten sebeplerden bir tanesi, belki en önemlisi, bu ülkenin sosyâl yapısıdır. Fransızların çekilmesiyle geriye fakir bir ülke ve cahil bir millet kaldı; cehalet ise bugüne kadar Laos'ta görülen bütün felâketlerin beşiği olmuştur. Fransız idaresi altında orta eğitimin Fransızca olması hemen hemen her Laosluyu bu proğramın dışında bırahmıştı. Ancak bugün Laos başta Amerika ve İngiltere olmak üzere batılı devletlerin yardımlarıyla kendi lisanında yazılmış ilk ders kitaplarına kavuşmağa başlamıştır. Fakat öğrenim proğramı bütün çalışmalara rağmen hâlâ çok yetersizdir; buna örnek olarak ta sayıları yeni on ikiyi bulan liseleri ve hepsi de çok yeni olan dört teknik okulu verebiliriz. (Hepsinin kuruluşu tamamlanmamış olan dört öğretmen okulundan başka bir öğrenim müessesesi yoktur zaten bu ülkede).

Ulaşım konusunda da, Amerikalıların yaptığı Tak hek—Vientien yolu hariç tutulursa Laos çok acıklı bir durumdadır; çünkü bu ülkede yol diyebileceğimiz birşey yoktur, etrafta görülen patikalar ise ma-

sonlar başlayınca motorlu vasıtalar tarafından geçilmez duruma gelir. Bu ülkenin ekonomik yapısı da aynı derecede komiktir; bir kaç sigara fabrikasından başka hiç bir endüstri görülemez. Prinç üretiminde ise, 70,000 kişinin silâh altında bulunması (nüfusu 3 milyon) sebebiyle, son yıllarda büyük bir düşüş görülmüş ve hattâ Laos pirinç ithâl etmeye başlamıştır. Bu şartlar altında Laos ekonomisi ancak ABD, İngiltere, Fransa ve Avusturalya'nın yaptığı yardımlarla ayakta durabilmektedir. Bunların dışında bu ülkeye altın kaçakçılığı ve afyon üretimi de bir miktar döviz getirmektedir. Hükümet altın giriş ve çıkışını serbest bırakmış ve hattâ altın kaçırma işini vergiye bağlamıştır. Kuzey'de yetiştirilen afyon ise, bu işte parmağı bulunan generaller sayesinde Laos hava kuvvetlerine mensup uçaklar tarafından da dağıtılmaktadır.

Bütün bunlara bir de Prensler arasında görülen zıt eğilimlerin Laosun her yanında mevcut olduğu eklenirse, Laos'ta bir millet yaratmanın ve bu ülkede istikrarlı bir politika gütmenin nekadar zor olduğu anlaşılır. Yine de Prens Suvanna Fuma'nın gayretlerinin boşa gitmemesi ve tarafsız fakat birleşmiş ve hür bir Laosun kurulabilmesi Hindi—Çini için çok ümit verici olacaktır.

KAMBOÇYA :

Bir gözlemcinin «Hindiçini'de bir akıl ve mantık cenneti» diye adlandırdığı Kamboçya, diğer Hindi—Çini ülkelerine nazaran, her yönde daha üstünnür. Hürriyetlerini kazandıktan sonra ülkelerini idare edebilecek kadar olgun olmaları, komşuları Vietnam veya Laos gibi iç kargaçalıklara, ırk veya doktrin mücadelelerinden uzakta kalabilmesi ve Prens Sihanouk gibi hakiki bir lidere sahip olması bu üstünlüğü açıklamağa yeterlidir.

Kamboçya'nın tarafsız ve hür bir devlet olarak yaşıyabilmesi için iki önemli tehlikeye karşı daima uyanık bulunması gerekmektedir. Birincisi o bölgede büyük bir tehlike teşkil eden Çin ve onun kanadı altında gelişen komünizm; ikincisi ise daima kargaşalık içinde bulunan ve Kamboçya'nın toprak bütünlüğüne saygı göstermeyi düşünmiyen komşular arasında bulunmasıdır.

Prens Siharouk'un 1964'ten bu yana Amerika'ya sert bir tavır takınmasının sebebi bir CIA (Central Intelligance Agencey) ajanının ihtilâlcı bir gruba silâh, bomba ve altın sevkederken yakalanmasıdır. Kamboçya'nın Vietnamı konusundaki tutumu da enteresandır: Prens Sihanouk Amerikan politikasını tenkit edip Hanoi'yi desteklerken birleşmiş bir Vietnam'ın ülkesi için ne kadar tehlikeli olabileceğini de unutmamaktadır. Laos bu yönde en iyi örnektir; Viet-Kongları topraklarına kabul edince onlardan kurtuluş imkânsız gibi birşeydir. Komünistleri topraklarında barındırdığı haberlerini yalanlar. Enternasyonal Kontrol Komitesinden (1954'te Kamboçya'nın hürriyet veren antlaşma gereğince kurulmuştu), sınırlarının Viet-Konk'lara karşı emniyet altına alınmasını isterken, Hanoi'yi desteklediğini gizlemeemkte ve hattâ Kuzey Vietnam'a prinç ve ilâç yardımı göndermektedir.

Kamboçya'da kanunen böyle bir kısıtlama olmamasına rağmen bir tek — parti sistemi göze çarpar. Prens Sihanouk'un liderliğinde ve şahsında toplanan oylar parlâmentodaki her sandalyeyi daima onun partisine vermektedir. Bu parti içinde sağcı ve solcu gruplar, çeşitli fikir akımları görülmektedir; gözlemciler ise bunu bir partiden çok bir hareket olarak vasıflandırmakta ve Budist Sosyalizmci olarak adlandırmaktadırlar. Eğitimin hızla gelişmesi, son yıllarda bu ülkede kendilerine güvenen, okumuş bir gençlik grubu meydana getirmiştir. Kamboçya ekonomisinin bu gençlere kabileyet ve tahsilleriyle mütenasip işler bulmakta güçlük çekmesi bazı tenkid seslerinin yükselmesine sebep olmuştur. Fakat Sihanouk yine zekâsını kullanmış ve gençleri ülkedeki idari kademelerde görülen yolsuzluklar ve bilhassa vergi kaçakçılığıyla savaşmak üzere yardımına çağırmış ve bu şekilde gençlik bir defa daha onun saflarına geçmiştir.

Kamboçya 1964 yılından beri Amerikan yardımı almamaktadır ve bu da ekonomide bazı güçlükler doğurmaktadır. Fakat topraklar, verimli, iklimi elverişli olduğu için tarım bu ülkenin büyük bir zenginlik kaynağıdır. Çiftçileri daha çok çalışmaya teşvik iyi neticeler vermekte, üretim artmakta, çiftçilerin hayat standrtları yükselmektedir. Son senelerde her ev bir radyo ve en az bir

bisiklete sahip olmuştur. Bir de Kamboçya'nın yol bakımından zengin olduğunu hatırlarsak Sihanouk'un gelecekteki Kamboçya ekonomisi için pirince neden bu kadar önem verdiğini anlamak zor olmaz.

Kamboçya'da kalkınmaya mâni olan bir faktör ticaretin bu ülkedeki Çin ve Vietnam'lı tüccarların elinde bulunması ve tabii bir sonuç olarak ta kazancın büyük bir kısmının bu gruplara akmasıdır. Bu gruplar ise, bilhassa Kamboçya'ya yapılan Amerikan yardımının kesilmesinden sonra ortaya çıktığı gibi herhangi bir yatırım yapmaktan kaçınmaktadırlar. Fakat hükümet çeşitli doğu ve batı ülkelerinden aldğı kredilerin yardımıyla devlet yatırımlarına devam etmekte olduğu ve Sihanouk'un çıkaracağı kanunlarla özel sektörü teşvik edici tedbirler alacağı muhakaktır.

Kamboçya hızlı bir kalkınma içindedir; bunun devamı, politik ve ekonomik yönden bağımsız ve istikrarlı bir Kamboçya'nın yaratılması ise ancak Prens Sihanouk ile mümkündür. Bu ülke, dünya barışında bir çıban başı teşkil eden Hindi—Çini'de dengeli, sâkin ve bağımsız kalabilmeyi başarırsa dünya Kamboçya'ya ve onun emsalsiz Lideri Prens Sihanouk'a minnettar olmalıdır.

TARAFSIZ BİR KORDON :

Vietnam'da devam eden savaş Hindi-Çinidir: Her an Hanoi'yi biraz daha Pekin'e ni barışı bakımından birkaç yönden tehlidoğru itmektedir ve Çin'in harekete geçmesi ihtimali gün geçtikçe artmaktadır. Laos'taki parçalanma bu ülkeye çok zararlı olmakta ve Laos'un komünistlerin eline düşmesini kolaylaştırmaktadır. Kamboçya'nın ise sınırlarındaki basınca ne kadar dayanabileceği kesin değildir, ikinci bir Laos olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu yüzden, bütün Vietnam'ın Hanoi'nin idaresi altına girmesi demek bile olsa, savaşın durması ve Amerikalı'ların Vietnam'dan çekilmeleri elzemdir. O zaman Viet-Kong'lar şimdi harap etmekle meşgul oldukları ülkeyi tekrardan imar etmeye başlıyacaklar ve Laos ve Kamboçya kendi halinde, tarafsız birer devlet olarak yaşamayı gerçekleştirebileceklerdir. Aksi hâlde, Çin'in işe karışmadığını düşünsek bile Vietnam'da Kuzeyi Güney'den ayıran hududun devamını sağlamak, Güney Vietnam ile birlikte bu iki ülkenin de harcanmasıyla, yâni bu sözü geçen ülkelerin birer askeri kamp haline getirilmeleriyle gerçekleşebilir. Bu da en azından Laos ve Kamboçya'nın çok kıymetli tarafsızlıklarını yok etmek demektir.

Hâlbuki bu iki ülkenin Hindi—Çini'de meydana getireceği tarafsız kordon komünist Vietnam'a karşı en iyi ve tabii bir sınır olacaktır, devamı için de hiç bir silâhlı harekete lüzum göstermiyecektir. Bunun yanında Hanoi'nin Tito tipi bir devlet yapısını

benimsemesi ise batılıların ümid edebilecekleri en iyi çözüm yoludur. O zaman Komünist Çin, Hindi—Çini'den uzak tutulmuş olur, Laos ve Kamboçya komünist (Vietnam) ve kapitalist (Taylând) blokları arasında tarafsız bir kordon yaratarak Hindi-Çini'de denge ve istikrarı sağlıyabilir.

(The Economist'ten)

1966 da Fildişi - Sahili Devleti ve Bir Milletin Doğuşu

Batı Afrika'nın yeni devletlerinden Fildişi—sahili devletinin merkezi olan Abjan'da yaşayan genç aydınlar zümresi, memleketlerinin öteki komşu memleketler yanında önder bir mevkie gelmekte olduğu gururu içinde yaşamaktadırlar. İdare burjuvazisini teşkil eden memurlar, tüccarlar, ziraatçiler, memleketlerinin yarınına güven ve ümitle bakmaktadırlar. Bu duygu ve düşünce yeni bir milliyetçilik hareketi yaratmış ve ekonomik düzeni gittikçe kuvvetlindirmeye başlamıştır.

Dünya kahve fiatlarındaki alçalmalar yerli köylüleri endişelendirmiş ise de, yeni üretimin fazla olması bu endişeleri azaltmıştır. Muz ihracatı da 120 bin tondan 300 bin tona yükselmiştir. Kakao ihracatında hafif bir azalma vardır.

Abijan ve diğer şehirlerde hızlı bir genişleme ve yenileşme görülmektedir.

Yeni devletin genç aydınları kendi mesleklerinde çok fazla çalışmaktadırlar. Fransa üniversitelerinden birinde okumuş olan bir genç, memleketinin kalkınmasında büyük hizmetleri olan dedeleri gibi çok fazla çalışacaklarını söyledi. Memleketin tek partisi olan Demokrat Parti, feodal devreye ait bütün kalıntıları ortadan kaldırarak millî birliği kurma yolundadır. Bu harekete karşı olanlar varsa da bunlarla mücadele edilmektedir.

Şimdiki idareciler, halkta milliyetçilik şuuru uyandırmak için her çareye baş vurmakta ve bu arada genç kız ve kadınların öğrenim ve eğitimleri konusunda gereken tedbirleri almaktadırlar. Bu hususta İsrail'in örneklik ettiğini de söylemektedirler. 300 den fazla genç kız ve erkeğe sağlık, çocuk bakımı, bahçecilik kursları açılmıştır. Bu arada yurttaşlık bilgileri ayrıca önemli yer tutmaktadır. Genç kızlardfan çoğu kendi köylerinden başka yerlere gönderilerek oralarda önder çifçi rolü oynamaya başlamışlardır.

Bütün dersler gençlere milliyetçilik şuuru aşılanmakta ve onlara Afrikalı milletler arasında önder olmanın ideali telkin edilmektedir.

Milletlerarası politikadan ziyade iç politika ve özellikle ziraat işleriyle pek yakından ilgili bulunan Cumhurbaşkanı, her vakit üretimden, fiatlardan, işçi ücretlerinden, iş anlaşmazlıklarından ve Afrikalılar arasındaki münasebetlerden bahsetmekte ve şöyle demektedir:

«Biz köylü gerçeklerinden hareket ediyoruz. Genellikle aydınların düşünceleri karşısında halk, bilinenden bilinmeyene doğru gider. Çünkü tohumu ekmeden önce toprağı hazırlamak lâzımdır.»

Bu arada Başkan ayrıca şöyle diyor:

«Ben köylü akliyle düşünen bir aydın kişiyim. Görüyorum ki, memleket halkı kendilerinden daha kültürlü olan Dahomalılardan aşağı seviyede oldukları kompleksi içindedir. Ben geniş bir kültür seferberliğiyle bu aşağılık kompleksini yeneceğim.»

«Her yerde iktisadî bağımsızlıktan bahsolunuyor. Bu doğrudur. Fakat bu alanda memleket aydınları fiili olarak köylüye önderlik ve yardım etmelidirler. Her Bakanlığın 15, her milletvekilinin 10 ve partinin her sorumlusunun 5 hektar arazide ziraat yapmalarını mecburi kıldım. Şehirlerde bina yapmak isteyenler, önce kendi köyünde imar hareketine giriştiğini ispat edecektir.»

«Ben 26 yıldan beri kahve, kakao, kola ziraati yapmaktayım. İsrail'deki tecrübeleri görüdkten sonra, eski ziraat araçlarını terkettim, makineli ziraate geçtim ve bu maksatla köylüye iki milyar frank kredi açtım.»

Şurası doğrudur ki Fildişi—sahili memleketinde son onüç yılda nüfus artışı % 30 olduğu hâlde besinler üretiminde % 50 den fazla bir artış vardır. Bu başarıda Cumhurbaşbakanın büyük rolü bulunduğu söylenmektedir. Bu bakımdan kendisinden sonra iş başına geçecek kimsenin aynı başarıyı gösterip gösteremiyeceği şimdiden sorul-

maktadır. Böyle bir sorgunun sebebi, bugünkü durumunda bu memleketin komşu memleketlere nispetle her bakımdan ilerlemesi, aynı zamanda bir «istikrar adası» halinde bulunmasıdır.

Bununla beraber burada sosyâl eşitsizlikler de bulunuyorsa da onbinlerce ziraatçinin, artmakta olan iktisadî gelirlerden faydalandıkları bir gerçektir. Nesiller arasındaki anlaşmazlıklar da bilinmektedir ki, bunlar da gittikçe zayıflamakta ve genç nesiller devlet idaresinde yer almaktadır. Bu suretle rejimin otoriter karakteri de yumuşamaktadır.

Sovyet Rusya'da Yeni Planlama Metodu

Sovyet Rusya'da yediyüz kadar sanayi işletmesinde yeni sistem bir plânlamanın uygulanmasına başlanmıştır. Bu işletmeler özellikle tüketim (dokuma, ayakkabı, besin maddeleri) ile donatım (çeşitli âletler, sentetik kauçuk, otomobil) sanayii kollarında bulunanlardır.

Harkof Üniversitesi profesörlerinden Libermann tarafından hazırlanmış olan rapora göre uygulanacak bu reform, bir milyondan fazla işçi çalıştıran işletmeler hayatında kollektif ve sınaî alâkaların artmasında önemli bir rol oynayacaktır. Reformun uygulanması 1968 sonunda tamamlanacaktır. İşletmelerdeki bu reform teşebbüsü geniş çapta bir yeni örgütlemeye gitmeyecekse de bu yolda yayınlanan yazılara göre, hareketin bazı zorluklarla karşılaşacağı ve rejimde bir nevi (dönme) olacağından tatsızlıklar yaratacağı açıkça belirtilmektedir.

Bu reform hareketi piyasanın gerçek ihtiyaçlarını karşılamak üzere bazı bakımdan ademi merkeziyetçi, demokratlaştırıcı ve dolayısiyle bürokrasiyi hafifleştirici bir rol oynayacaktır. Evvelce bütün üretim, dağıtım, fiat, ücret, yatırım plânları hep yukarıdan aşağı doğru, Bakanlıklardan başlayarak kademe kademe mahalli teşkilâta ve oradan da küçük büyük işletmelere kadar inen bir sisteme göre ayarlamaktaydı.

Zirvesinde GOSPLAN bulunan ehramın, alt kademelerindeki işletmeler yalnız aldıkları emirleri yerine getirmek veya onlara cevap vermek mevkiinde idiler. Bu işletmeler, plânda önceden tahmin edilemeyen bir takım yeni ihtiyaçlara kendi hesaplarına cevap vermeden önce (meselâ: ham madde, âletler, işçi eksikliği veya fazlalığı; yeni bir üretim ya da yatırımın faydalı olacağı) gibi konuları yukarı mercilere bildirmek için birçok idare kademelerinden geçen yazı-yazmak zorunda kalırlardı.

Kosigin'in deyimiyle; «Materiyel tahrikler» den doğan yeni metotlar ilgili otoriteler tarafından derhâl uygulanacaktır.

Kosigin ve Brejnev ekibi tarafından hazırlanan bu yeni plânlama politikası, parti merkez organlarında her hangi bir tepki yaptığı takdirde, uygulamanın başarısız olup olmadığının yakından görülmesi beklenecektir.

Şimdilik ilk denemeler tüketicileri memnun etmekte, işçi ekonomisi ile üretimde artışlar kaydedilmektedir. Bazı gözlemcilere göre, bu hareket esnasında ortaya şu sorgular çıkmıştır:

Aslında yarı liberal olan bu plânlama, fiatları son noktasında tesbit eden otoriter sistemle uzlaşabilecek midir?

Yüksek Sovyet Şurasında bu soruya verdiği cevapta Kosigin şöyle demiştir:

«Plânlanmış olan toptan fiatların revizyonu ve kriterleri gelecek aylarda öncelikle üzerinde durulacak problemlerimizdir.»

İstanbul M. M. Grubu

Darülfununda muallimlik imtihanından geri çevrilmem — İstanbul'un iaşesi aşağı yukarı omuzlarıma yüklenmişti. — İstanbul'da Anadolu'ya bağlı kurulan M.M. Teşkilatı İngilizlerin sıkı takiplerine rağmen, bir türlü meydana çıkarılamıyordu — Bu teşkilâtın şerefini tekellerine almak isteyenler ve isimsiz kahramanları — İttihatçıların durumu ve mücadelemiz — Müdafaai Hukuk Cemiyeti İttihatçıların eline geçiyor.

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

İNSAN kendine güvenmez ve hayatının değersizliğine inanırsa, aradan uzun seneler geçince yaptıklarını unutur. Şimdi çoğu aklımda değil... Hatırlamıya çalışıyorum. Olaylar birbirine karışıyor. Sanki rüya görüyorum gibi, 47 sene evvelki günler sislerin arkasında gizlenmiş gölgeler... Darülfünuna Coğrafya profesörü (muallimi) olmak için ilk imtihana her halde ya 1918 sonlarında ya da 1919 başlarında girmiş olacağım. Beni coğrafyacı yetiştirmiş olan Alman hocam Prof. Dr. Obst, Mütarekenin imzasından hemen sonra Yurdumuzu terkeden Almanlarla birlikte gitmiş olmalıdır. O beni Maarif Nazırına götürüp: "Yerime muallim olarak tayin edebilirsiniz" dediğini hatırlıyorum da, o zamanlar kimin Nazır olduğunu unutmuşum. Çünkü bu olaya değinen yazımda Maarif Nazırı olarak Şükrü beyden söz etmişim. Yanıldığımı söylediler; olabilir.

Darülfünundaki Türk hocalarla aram iyi değildi. Alman profesörden ders aldığımdan hiç birini beğenmezdim. Çok ukala olduğum, çok şeyi beğenmediğim için mi? Darülfünunun son senesinde bana bir iki ay "Beşeri coğrafya" dersi vermiş olan Macit Bey (şimdi rahmete kavuşmuş; o zaman henüz Fransa'dan yeni dönmüş genç bir profesördü) elimden çok çekmişti. Coğrafyada eski ekole bağlıydı, ve doğrusunu söylemek gerekirse, onu da pek bilmiyordu. Dersi, benim de okuduğum, bir fransızca kitaptan aynen tercümeydi. Hınzırlık olsun diye, dersten önce o kitaptan o günkü bahsi okur ve her cümlesinde içinden çıkamıyacağı sualler sorardım. Cevap aldıktan sonra alaylı bir gülümseme ile arkadaşlarımın yüzüne bakardım. Bunu şımarık, küstah ve ukala olduğum için mi yapardım? Kesin bir şey söyleyemiyeceğim. Fakat bana ders vermeyen Behçet Beyle neden meşgul olurdum? Sonraları Galatasaray Müdürlüğü yapmış, çok terbiyeli, çok efendi bir adamdı Behçet Bey. O da Macit Bey gibi Fransa'da tahsil etmişti. O zamanlar için modern ilim metotlarını kavramış genç profesörler arasındaydılar. Öyle gözükürler ve tanınırlardı. Fakat ben Fransa'da okumuş oldukları için hemen Darülfünunda profesör olan bu gibi yeni yetişmiş gençlerde ne ilmin kendisini ve ne de heyecanını bulamıyordum. Üstelik Darülfünunda, Almanlar gittikten sonra, modern ilme doğru başlamış hareket de durmuş; gerileme müthiş olmuştu. Eski hocalar, aralarında klikler kurmuşlar; birbirlerini tutarak kuvvetlenmişlerdi. Gençlerin de onların himayesine sığınmaktan ve kliğe girmekten başka yolları yoktu.

Şimdiki düşünceme göre, benim Darülfünundaki yeni ve eski hocalara karşı olmam, şahsî olmaktan ziyade, o zamanlar

(1) **Bu yazı dizisi 50. sayımızda başlamıştır.**

tutulduğum memleketçilik hastalığının bir ârazı olmalıydı. Fakat Alman profesör Dr. Obst gittikten sonra Darülfünuna muallim olmam için onların karşısında bir imtihan geçireceğimi nereden bilebilirdim? Darülfünun hocaları Maarif Nezaretinin beni Profesör tayin eden emrini usule uygun bulmadılar. Hakikaten o günlerde yürürlüğe konan bir talimatnameye göre artık Darülfünuna hoca olacakları Maarif Nezareti re'sen tayin edemiyecek; hocalar imtihanla alınacaktı. Benim tayinime değinen emre Darülfünun, bu cevabı verdi ve bunun için imtihan açıldı.

İmtihan heyeti Ali Kemal (asılan) Beyin başkanlığında galiba Şemsettin (Günaltay), Fatin Hoca, Müderris Ferit Bey ve tanımadığım daha birkaç hocadan başka Macit ve Behçet Beylerden kuruluydu. İmtihan, Talimatnameye göre, iki kademede olacaktı. Birincisi umumî malûmat yoklamasına aitti. Bunda kazanan, hazırladığı bir tezi verecek ve savunacaktı.

Kapalı yapılan imtihana iki kişi girdik. Biri ben, biri de Coğrafya Enstitüsünde (Darülmesai) kitaplık memuru Hamit Sadi Beydi. O'nu aldılar; beni bıraktılar. Coğrafya Fakültesinin tek mezunu olan ben, coğrafyadan hiç bir şey anlamayan bir heyet huzurunda imtihan olmuş ve coğrafya hakkında umumî bilgisi olmadığı karariyle reddedilmiştim!

Çok sarsıldım; fakat yapılanı da normal buldum. Maarif Nezareti Alman profesörün hakkımdaki referansını gözönüne alarak beni o sıralarda nümune olarak kurulan Çamlıca Kız Lisesine hoca tayin etti. İçlerinde benden ancak dört beş yaş küçük olan kızlarımıza modern coğrafya okuttum; lise coğrafya kitapları da yazdım. Sonra yine pilot liselerden biri olan İstanbul Kız Lisesine naklettiler. Aynı zamanda Yüksek Ticaret'te de hoca olan rakibim ve arkadaşım Hamit Sadi Beyin, Sevr Antlaşması görüşmelerine İstanbul hükümetinin müşaviri olarak katılması dolayısiyle, bir süre de o mektepte ona vekâlet ettim. Hocalığım bunlardan ibaret değildi. Aynı zamanda özel okullarda da ders veriyordum. Beyazıt'ta Nakiye Hanımın (merhum) Feyziye mektebi, Divanyolu'nda Kemal Salih Sel'in ağabeyi Cevdet Beyin Aşiyan'ı hocalık ettiğim mektepler arasındaydı. Feyziye'de Samet Ağaoğlu, Aşiyan'da da Muhlis Ete ve Halis Kaynar talebemdi. Samet, çok sonraları arkadaş ve beraber mebus olduğumuz zamanlar bana söylerdi:

"— Hocam; ben ilk millî mücadele ruhunu çocuk iken sizden aldım. Derste bize gelir; Anadolu'dan çok ümitli haberler verir; bu mücadeleyi bu millet mutlaka kazanacak derdiniz," derdi.

İtiraf edeyim; ben bunları unutmuştum; o hatırlattı.

Hocalık hayatım uzun sürmedi. Yine Darülfünunda açılmış bir başka imtihanda, coğrafya bilmediğim için, çevrildim. Bunun üzerine bütün hocalara karşı açık mücadeleye giriştim. Fakat başka birçok işler ve sebepler araya girdi; mücadelemi devam ettiremedim ve hocalığı büsbütün bıraktım. Bunun hikâyesini de sırası gelince anlatacağım.

1916 ortalarından 1919 sonlarına kadar, eniştem Ermenakli Mehmet Nuri (merhum) Beyle birlikte, Ticareti Umumiye mecmuası adında haftalık bir dergi neşrettiğimizi daha önce söylemiştim. Türkiye'de ilk ticarî ve iktisadî derginin bu olduğunu söylerler. Bu yüzden bana İktisatçı Hamdi derlerdi. Galiba okuyanlar da varmış ki, bir gün yazıhaneme yaşlıca bir Bey geldi; beni gördü ve kendisini tanıttı:

"— Ben İaşe Encümeni Mücadelei İktisadiye Müdürü Miralay Nasuhî..."

İstanbul'un iaşesi, o zamanın en büyük meselesi... İngilizler Miralay Wuts'u işin başına getirmişler; bir İaşe Encümeni kurulmuş. Encümenin bir reisi (O zamanın tabiriyle Emini) Sadrıâzam Damat Ferit Paşanın adamı. Teknik servisin adı "Mücadelei İktisadiye". İşte benimle görüşen zat bu servisin şefi. Nasıl çalışmak lâzım diye akıl danışıyor. Fikirlerimi açıkça söyledim; hep not ediyordu. Sonunda bana:

"— Çok memnun oldum; bana muavin olur musunuz?" dedi.

Kabul ettim. İlk devlet memurluğum. Çalıştığımız yer, şimdi Gazeteciler Cemiyetinin malı olan eski Askerî mahfel binası. Bütün İstanbul fırınlarına unu ben dağıtıyorum. Bütün esnafı ben kontrol ettiriyo-

rum. İstanbul'un iaşesi hemen hemen benim elimde... Bunları öğünmek için söylemiyorum; hakikaten cansiperane çalıştım. Günde, yanlış hatırımda kalmamışsa, 5 bin çuval un için tek başıma vesika imzalamaktayım. Bir çuvallık vesikanın elden ele 2 liraya, bazan 3 liraya satıldığını söylüyorlar. Benim yaptığım, karaborsayı kökünden kırmaya çalışmak. Hiç bir akıllı adamın yapmıyacağı işlere girişiyorum; gece yarısı bu borsanın içine baskınlar yapıyorum. Şimdi düşünüyorum da, gayet içten ve tamamen inanmış olarak söylüyorum; kendime "hay budala hay" demekten başka söyleyecek söz bulamıyorum! İaşe Encümenindeki çalışmam 1919 ortalarında başlamış bir sene kadar devam etmişti. Sonra bu teşkilat kaldırıldı; iaşe işleri Şehiremanetine (Beleri-

(Basın : 19197 — A — 19197)

yeye) devredildi. Ben de ayrıldım.

Şimdi de biraz M.M. teşkilatındaki çalışmalarımı anlatayım:

İstanbul'da M.M. grubu (mim mim okunur) Anadolu'ya bağlı gizli bir teşkilattı. 54 şubesi kurulmuştu. Yer yer halkı silahlandırmıştı. 10 bin silahlı üyesi vardı. Silahsız olarak ta bir o kadar üye kaydetmiştik. Türk halkına bir tecavüz olursa buna silahla karşı koyacak güçteydi. Gerekirse halk ayaklanmasına ve ecnebi işgalinden İstanbul'u kurtarmaya yetecek bir kuvvet olmaya çalışıyordu. Öte yandan İstanbul'un işgal kuvvetlerinin elindeki silâh ve malzeme depolarını gizlice boşaltıp içindekileri Anadolu'ya yollardık. Hafızamda yanlış kalmamışsa, 104 motor ve gemi ile sevkiyat yapmıştık. Teşkilât, Anadolu'ya zabitlerin kaçmasını ve kaçırılmasını da sağlardı. Ayrıca geniş ölçüde casusluk yapar; Anadolu'ya her türlü önemli haberleri yetiştirir ve verilen başkaca işleri de görürdü.

İşgal altında bir şehirde bu işleri yapmak her halde cephede çalışmaktan çok daha güç, çok daha tehlikeliydi. Ben de bu teşkilatın hem genel merkez azası ve hem de temas murahhasıydım. Teşkilatın en önemli evrakını evimde saklardım. Zaten toplantıların çoğu evimde olurdu. Nuruosmaniye caddesinde Fransız Su Şirketi binasının yanındaki evi kiralamıştık. Üst iki katında ailemle birlikte otururdum. Evin birinci katı o zaman neşrettiğim aylık Türkiye İktisat Mecmuası idarehanesiydi. İkinci katında da Çocukları Çalıştırma Derneği yerleşmişti. Bu derneğin eski Nazırlardan, Padişahın eski Seryaverlerinden, tanınmış kimselerden kurulu İdare Heyeti de burada toplanırdı. Çocukları Çalıştırma Derneği tamamiyle bir hayır cemiyetiydi. Padişah Boğaziçi'ndeki Kalender Kasrını Cemiyete vermişti. Orada yetim çocukları toplamış, yatılı bir ziraat mektebi açmıştı. Mektepte sık sık müsamereler düzenler; bunlara Fransız, İngiliz generallerini ve işgal kuvvetlerinin ileri gelenlerini de çağırırdık. Kadınlı erkekli üyelerimizle onlar arasında çok iyi dostluk bağları kurmuştuk. Hele Fransız kuvvetlerinin başpapazını, ki çok önemli bir zattı, bir hanım üyemizin samimi dostu bile yapmıştık. O vasıtayla çok önemli haberler alır ve bunları Anadolu'ya yetiştirirdik. Merkez ve Üsküdar postanelerinde Ankara ile gizli telgraf muhaberimizi yapan fedakâr adamlarımız ve tabii şifrelerimiz vardı. İstanbul Polis Müdürlüğü ve Merkez Kumandanlığında, Harbiye Nezaretinde çok kuvvetli teşkilât kurmuştuk. İşgal kuvvetlerinin çok zalim ve korkunç ajanı Yüzbaşı Benet'in bile adım adım hareketlerini izlerdik. Haliç'te silah ve cephane yüklediğimiz geceler Benet'e Rum dilberleriyle Boğaziçi'nde zevk alemleri tertiplerdik.

M.M. Grubunun merkezi daha önce Cağaloğlu fırınının üstünde kapısı çıkmaz sokakta olan Sait Molla'nın kiralık dairesindeydi. Daha geniş olan bu ev, tabii, aynı tertip mecmua idarehanesi, Çocukları Çalıştırma merkezi ve ikametgah olarak kullanılıyordu. İstanbul'un kurtuluşundan sonra gizlilik kalmadığından, çalışma yerini (Millî Türk Ticaret Birliği, Türkiye Millî Esnaf Birliği, Türkiye Millî Amele Birliği) nin ayrı ayrı üç katını işgal ettikleri Sultan Mahmut türbesi karşısındaki eski Hilâliahmer binasına nakletmiştik. Artık ben de ayrı bir eve taşınmıştım.

ÇOCUKLARI Çalıştırma Derneği, bütün işgal zamanında M.M. teşkilatını mükemmel şekilde maskelemişti. Fransız Su Şirketinin ya da İngiliz Muhibler Cemiyeti Başkanı ve İngiliz casususu Sait Molla'nın evinin yanını seçmek, çok işimize yaradı. Başlangıçta teşkilât derbeder bir çalışma düzeni içindeydi. İlk toplantılar şunun bunun evinde, binbir şüphe ve tehlike içinde geçerdi. Bazen de Halıcılar'la Şehremini arasında, geniş yangın yerlerinin ortasında, Hüsnü isminde sakallı bir zatın şeyhlik ettiği bir tekkede toplanırdık. Burada yaptığımız bir toplantıda, Ankara'dan aldığımız emir gereğince, Türk Komünist Fırkası'nın İstanbul şubesini de, tabii gizli olarak, tşkil etmiştik. Fakat bu iş böylece kaldı. Komünist Partinin hiç bir işi olmadı. Yalnız bir defasında Bulgaristan yoluyla gizlice İstanbul'a gelen bir Rus komünist partisi temsilcisiyle temasımız oldu. Teşkilat, adamı bizim evde misafir etmeyi uygun bulmuştu. Aksaray civarında Sofular mahallesinde Yeşil Tekke sokağındaki eski evimizde bu Rus komünist delegesini on gün

kadar misafir ettik. Adamcağız durmadan tahin helvasıyla rakı içerdi. Bizim evde de ilk rakı böyle içilmiş oldu. Kaymakam Hüsameddin Bey, Ankara'dan sırf bu adamla görüşmek için İstanbul'a geldi. Aralarındaki tercümanlığı karımla beraber ben yaptım. Ben o zamanlar, Darülfünundan beraber mezun olduğumuz şair Şükufe Nihal hanımla bir senelik evliydim; ve rahmetli hamamın bu küçük ve eski evinin bir odasına yerleşmiştik.

M.M. Grubu ilk zamanlar kuvvetli değildi. Anadolu hesabına çalışan bizim gibi daha birçok teşkilât vardı. Bunları bilmiyordum ama, ara sıra hizmet ve şahıs çatışmaları olunca, bizden başka teşkilatların da olduğunu ve bizim bu sahada tek olmadığımızı anlardım.

İstanbul'da Anadolu'ya bağlı ya da hiç onunla ilgisi ve ilişiği olmadan sırf işgalin doğurduğu baskının bir reaksiyonu, halk mukavemet hareketi şeklinde gizli gizli teşkilatlanma, 16 Mart 1920 de İstanbul'un düşman kuvvetleri tarafından resmen işgalinden sonra başladı. Bundan evvel İttihatçılara bağlı bazı kimselerin kurduğu Karakol teşkilatı, bir de Felahı Vatan Grubu vardı. Belki de küçük ölçüde başkaları da vardı da bilmiyorum. Vakıa 15 Mayıs 1919 da İzmir işgal edilmiş, Yunanlılar Ege bölgesinde ilerlemeye başlamış; yer yer mahallî mukavemet kuvvetleri, çeteler millî mücadeleye başlamış; GAZİ de 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıkarak 23 Temmuz 1919 da Erzurum Kongresini ve 4 Eylûl 1919 da da Sivas Kongresini toplamış ve nihayet dağınık Kuvayı Milliyeyi toplayarak millî hükümeti kurmak üzere aynı yılın Kasım'ında Ankara'ya gelmiş idiyse de, henüz Büyük Millet Meclisi Hükümeti kurulmamıştı. Bundan dolayı İstanbul'daki millî hareketler de, tıpkı Anadolu'da birbiriyle bağlantıları olmadan ve bir merkeze bağlanmadan doğmuş hareketler gibi başlamıştı. Kimsenin kimseden haberi olmadan millî cephe kuruluyordu. Kasımpaşa'da kabadayılar, hamiyetli bahriye zabitleri, esnaf ve işçiler, yukarılarındaki Tatavla (Kurtuluş), Yenişehir rumlarının azgınlıkları ve şımarıklıkları karşısında teşkilatlanma zarureti duymuşlardı. Büyükdere'de, Çengelköy'de, Bakırköy'de ve şehrin Rum halkının toplu olarak bulunduğu yerlerde aynı hiddet ve endişe, o semtler halkını biraraya getirmişti. Şehremini'nde de emekli Yüzbaşı Emin Âli Bey, Cambaz Mehmet Bey, Topçu Kaymakamı Kemal Bey, Divanı Muhasebattan İhsan Bey ve arkadaşları da bir teşkilat kurmuşlardı. Bunlara henüz pek teşkilat denemezdi. Fakat evlerde, kahvelerde toplanılır; delikanlılar mahallelerde kol gezerler, Rumların en ufak bir hücumu ve taşkınlığı olursa, karşılığı verilirdi. Öyle ki, İstanbul'a düşman filolarının gelip her tarafı işgal etmelerinden sonra Rumların "Zito Venizelos" diye adeta İstanbul'a sahip çıkmaları ve küstahça hareketleri, Türk ve Müslüman halkımızın hiç bir merkeze bağlı olmadan kendiliklerinden yaptıkları millî mukavemet teşkilatiyle kısa zamanda frenlendi. Rumlar mahalle aralarında Yunan bayrağı asamaz olmuşlardı. Başlangıçta içlerinden Hrisantos gibi azılı kabadayılar çıkmış; böylece Rum palikaryaları ortalığa dehşet saçmışlardı. Bunlar İngilizlerin himayesindeydiler. Türklere yapılan saldırılara karşı kimse duramıyordu. Zaten en ufak bir vesileyle — hatta hiç bir vesile değil bir Rum palikaryasının ya da Ermeni tercümanın ihbar ve şikâyeti üzerine — İngilizler Türkleri tevkif, günlerce hatta aylarca hapsediyor ve işkenceye tutuyordu. Ama bu ilk korku günleri geçtikten. Anadolu'da yer yer millî mukavemet hareketleri baş gösterdikten ve hele GAZİ'nin Erzurum ve Sivas Kongrelerini toplamasından ve bu hareketleri ele almaya başlamasından sonra, İstanbul'da da Türk ve Müslüman halkı, mukavemet cepheleri kurmada gecikmediler; ve bu suretle ilkten Hindistan'ı, Rozedya'yı, bir Afrika memleketini işgal eder gibi ellerini kollarını sallaya sallaya, her türlü zulüm ve işkence yaparak, halka korku ve gözdağı vererek İstanbul'da yerleşeceklerini sanan İngilizlere Türklerin başka bir millet olduklarını anlatmış oldular. Bu arada Rumlar da şımarıklıkları sürüp giderse dünyanın başlarına geçeceğini sezmişlerdi.

İstanbul'u işgal eden üç düşman devlet, aralarında bölge taksimi yapmışlardı: İngilizler Beyoğlu ve Rumelifeneri'ne kadar Boğaziçi'ni işgal etmişlerdi. İstanbul tarafı Yeşilköy'e kadar bütün banliyösiyle

Fransızların elindeydi. Anadoul tarafı da İtalyan'lara aitti.

Halka en çok zulüm ve baskı yapan İngilizler olmuştur. Tepebaşı'nda şimdi Sanayi Odasının bulunduğu binadaki Kroker Oteli, Galata'da şimdi Altıncı Vakıf Hanı olan Arapyan Hanı İngilizlerin başlıca karakollarıydı. Tutuklanarak buralara getirilen Türklere dayak, işkence, her şey yapılırdı. Fransızlar o kadar haşin davranmadılar. İtalyanlara gelince Anadolu kıyısından kara yoliyle Anadolu'nun bağlantısı pek fazla kesilememiş ve bu yolla hayli silah, malzeme ve insan sevkiyatı yapılabilmişse, Bölgenin İtalyanların kontrolu altında bulunmasında bunun az çok tesiri olmuştur.

İstanbul'da yer yer kendiliğinden beliren millî mukavemet cephesi İngilizleri çok şaşırttı. Bütün bunların bir merkezden idare edildiğine inanmışlardı. Bu merkezi bulup, bu fesat yuvasını söndürmek için çok uğraştılar. Bir iki defa da bulduklarını sanarak, şatafatlı bildirilerle bunu ilân ettiler. Bizim Müdafaaı Milliye olarak bu dağınık mukavemet hareketlerini biraraya toplamamızdan sonra 13 kişi olduğunu tespit edebildikleri Merkezi Umumî üyelerinin (hakikaten 13 kişiydik) kimlerden ibaret olduğunu ve nerede çalıştıklarını bir türlü bulamadılar. Birgün İngiliz işgal kuvvetleri kumandanı General Harington'un gazetelerde büyük harflerle yayınlanan tebliğini okuyunca katıla katıla gülmekten kendimizi alamadık: Hepimiz tevkif edilmiştik!.. İngiliz generali Anadolu'ya bağlı olarak çalışan ve baş yöneticileri 13 kişi olan gizli teşkilatın bütün üyelerinin yakalandığını bildiriyor ve adlarını da açıklıyordu. İçlerinde Zekeriya Sertel ve ne bizimle ne de Anadolu'ya bağlı herhangi bir teşkilatla uzaktan yakından ilgisi olmayan daha 12 kişi bu işin başı diye tutulmuştu. Bu, bize hayli yaradı. Resmen tutuklu olduğumuz için bir süre daha serbest, daha korkusuz çalışmıştık.

HERŞEY olup bittikten ve Millî Mücadele kazanıldıktan sonra bu kutsal harekete İstanbul'da önderlik ettiğini söy

leyen çok kimse çıkmıştır. Bunların içinde hatıralarını yayınlamış olanlar da vardır. Doğrusu, ben az çok hareketin içine karışmış olmam dolayısiyle, bu söylenenler ve yayınlananları hayli şaşkınlıkla karşıladım. Meselâ "Üç Devrin İçyüzü" adı altında Cumhuriyet gazetesinde çıkan hatıraları sonra bir kitap halinde yayınlamış olan (rahmetli) Hüsamettin Öztürk'ün bu konuda büyük hizmeti olduğunu yakından biliyorum. Ama hatıralarında belirttiği gibi her işin başında onun olduğunu sanmıyorum. Bir de Topkapılı Cambaz Mehmet Bey vardı. Hüsamettin Beyin kitabında adı çok sudan geçiyor. Oysaki Mehmet Beyi M.M. Grubunun başı gibi tanıyordum. Zaten beni Gruba alan da oydu. Son derece enerjik, cesur, çalışkan bir adamdı. Anadolu'ya silah kaçakçılığını, istihbaratı o idare ederdi. Yapacağından, yaptıklarından hiç kimseye haber vermez; lüzumu olmayan şeyleri konuşmazdı. Tam bir gizli teşkilat adamıydı. Cambaz Mehmet Beye göre, Kaymakam Hüsamettin Bey o'nun Ankara'da, Erkânı Harbiye ile temas memuru idi. Oysaki Hüsamettin Bey bütün teşkilatın şefi olduğunu, her işin kendi elinden çıktığını söylüyor. Bir de Topçu Kaymakamı Kemal Bey (Koçer) vardı. Sonra general oldu. Mehmet Bey gibi o da Heyeti Merkeziye azasındandı. Yayınladığı hatıralarında, adeta Mehmet Beyi emrinde kullandığını, Grubun reisliğini yaptığını yazdı. Bu da doğru değildir. Kemal Bey, Mehmet Beyin emrinde çalışıyordu. İstanbul'daki Millî Mücadele hareketlerinde en büyük payın kendilerinde olduğunu, ara sıra, başkalarından da ya işittim, ya da yayınladıkları hatıralarda okudum.

Benim bildiğime göre, birçok kimseler bu uğurda hayatlarını verircesine çalışmıştır. Fakat hareketin yalnız kendi şahsına bağlanacağı bir kimse gösterilemez. Halk içinden yetişmesi, kavrayışı, adam kandırmasını ve kullanmasını bilmesi, sonsuz cesareti gibi meziyetleriyle Cambaz Mehmet Bey için "Çok hizmet etmiş, hayli muvaffak olmuş" demek mümkündür. Onda hayatında kimseye teslim etmek istemediği hayli vesika vardı. Maalesef müessif bir kaza sonunda vakitsiz öldü. Belki o vesikalar da onunla beraber yok oldu; ya da zaten kendisi olmadan değerlendirilemiyecek şeylerdi. Eğer onlar hayatında değerlendirilerek yayınlansaydı, hem hizmet yarığında derece alanlar belirmiş, hem de gizli birçok olaylar günışığına çıkmış olurdu. Bununla beraber Mehmet Bey de tek adam değildi ve olamamıştır.

İstanbul'daki Millî Mücadele hareketlerinin isimsiz kahramanları şimdi unutulmuştur. Hammallar Kâhyası Salih Reisin, Sandalcılar Kâhyası Rizeli Ali Osman'ın, Markasya amele çavuşu Mehmet Ali'nin, Hemşinli Mehmet'in, mülâzım Saffet'in, Üsküdar'da arabacı kâhyası Etem Pehlivan'ın ve daha birçoklarının hizmetleri, hareketin şerefini tekellerine almak isteyenlerden az olmamıştır. Bu arada bana gelince, şunu gayet samimi olarak itiraf edeyim ki, Genel Merkez azası ve şubelerle temas murahhası olmama rağmen, yaptığım hizmet yapabileceklerimin çok gerisinde kalmış ve hareketin yalnız bir kısmına katılmaktan öteye geçmemiştir.

Yalnız şu var:

Kara günler geçip zafer kazanıldıktan sonra bu teşkilatın içinde şahlanan her çeşit ihtiraslar ve ganimet paylaşma kavgaları karşısında ben zaten çok arkadaşımla kötü kişi olmuş; istenmiyen adam halini alıvermiştim. Bu, zaten benim ezeli ve değişmez kaderimdi. Onun için parsa toplayıcılarla yaptığım mücadele dolayısiyle, çok arkadaşımla sonraları görüşmez bile oldum. Şunu da ibret olsun diye açıklıyayım ki, zaferden sonra ortaya yeni kahramanlar çıktı; ve ne yapıp yapıp onlar bizi yendiler. Mücadelede devam edip, hiç olmazsa şeref payımızı bir hak olarak istemeye kalkışsaydık, başımıza birçok şeyler gelebilirdi. İşler bitince bir kenara çekilerek kendimizi unutturmamız en akıllıca bir hareket olurdu. Ben de şahsen öyle yaptım. Çok kimse benim 1924 de Devlet Demir Yolları İdare Meclisi azası olmamı ve 1925 de İstanbul Liman Şirketine Umum Müdür tayin edilmemi, Anadolu hesabına İstanbul'da çalışmış olmamın bir mükâfatı sanır. Sırası gelince anlatacağım: Ben bu yerleri bu hizmetlerimi tamamen saklıyarak ve ağzıma dahi almayarak kazandım.

M.M. GRUBUNUN Anadolu'ya silâh, asker yollamak, istihbarat yapmak, İstanbul'da silahlı bir teşkilat kurmak gibi işleri yanında, siyasî diyebileceğim bir başka işi daha vardı:

Harpte yenilmemizden sonra İttihatçıların başları kaçmıştı, ama, İttihatçılık ölmemişti. Eski İttihatçılar başka adlarla fırkalar kurmuşlardı. Kaçmayan İttihatçılardan Kara Kemal ve Kara Vasıf gibiler de İzmir'in işgalinden sonra Anadolu'da ve İstanbul'da beliren millî mukavemet akımlarından yararlanarak yeni politika oyunlarına girişmişlerdi. Kara Kemal teşkilatçı bir adamdı. İttihatçılar o'nun etrafında toplanmaya başlamışlardı. Kara Kemal'in maksadı Anadolu'da Mustafa Kemal'in önderlik ettiği Millî Kurtuluş hareketini, bir İttihatçı hareketi haline sokarak etkisi altına almaktı. Bu hedefte başta eski Maliye Nazırı Cavit Bey olmak üzere birçok İttihatçı kodamanlar birleşmişlerdi. Yalnız şimdilik teşkilatlanmaktan çekiniyorlardı. Millî Mücadele hareketleri için kurulan teşkilatlara sızmaya ve onları ellerine almaya çalışıyorlardı. Ben M.M. Grubunun başlıca siyasi vazifesinin, teşkilat ve millî hareketlerle ilgili başka kuruluşları İttihatçıların tesallutundan kurtarmak olduğu inancındaydım. Anadolu'da Millî mücadele hareketini bir İttihatçı hareketi olarak göstermeye yeltenen onlardı. Bu, asla doğru değildi. İttihatçılar, bilmeyerek, memlekete çok fenalık etmişler ve tarihe karışmışlardı. Şimdi Türkiye yepyeni bir ruhla, yepyeni bir kadro elinde kurulabilecekti. İttihatçıların bu davaya karışmaları, onu ele almaya çalışmaları her şekilde önlenmeliydi.

İşte M.M. Grubundaki çalışmalarımda bana düşen en büyük vazife bu oldu ve diyebilirim ki ufak tefek yaptığım başka işlerin dışında hep bunun için çalıştım.

Ben İttihatçıları yakından hiç tanımadım. Kara Kemal'in yüzünü bir defa gördüm. O da yayınladığım mecmua dolayısiyle, Umumî Harp senelerinde gazetecilere dağıtılan iaşe maddelerini almak içindi. Ne Kara Vasıf'ı, ne Cavit Beyi, ne de Kâtibi Mesullerden herhangi birini, hiç kimseyi tanımazdım. Ama memleketi bu hale soktukları için, birçok kimse gibi, ben de topuna düşmandım.

İttihatçılar M.M. Grubuna sızamayınca ona karşı oldular. Millî Mücadelenin kara günlerinde sesleri sadaları çıkmaz, ortalıkta görünmezlerdi, ama, zafer ümidi belirir belirmez başlarını kaldırırlar. Hatta İstanbul'da sanki çalışan ve tehlikeye atılan onlardı. İstanbul'da da Müdafaai Hukuk Cemiyeti kurulma imkânı elverince, biz gizli teşkilâtımızı açıklayarak Müdafaai Hukuk'u teşkil etmeye giriştik. İttihatçılar karşımıza çıkarak bizi yendiler; yahut biz onların çok usta oldukları politika oyunlarına gelerek kendimiz yenildik.

Kara Kemal İzmit'e giderek GAZİ ile görüştü. Bizden kimse gidip Gazi'nin yüzünü görmemişti. Hüsameddin Bey görüp O'ndan emir aldığını söylerdi. Doğrusunu söylemek gerekirse biz kim oluyorduk? Şahsen ben bir hiçtim. Mektep hocası, amatör yazar. İçimizde en yüksek adam, meselâ Başkanımız miralay (sonra paşa oldu) Esat Bey. O da İstanbul Polis Müdürü, Dahiliye Vekiliyle bile konuşacak durumda değil. Esat Beyin İstanbul Valisi olmasından sonra reis olan İhsan Paşa, emekli, etliye sütliye karışmaz ve herhalde bundan dolayı Teşkilâtâ başkan olmuş bir zattı. Zaten adına Heyeti Merkeziye denen benim de içinde bulunduğum ve şubelerle temas muhabirliği yaptığım kurul, bir paravana ya da bir gösterişten ibaretti. İşlerde iplerin ucu başkaların elindeydi. Biz yalnız bize verilen işleri yapar ve istendiği şekilde karar alarak uygulardık. Böyle olduğumuz, ve böyle kurulduğumuz için bizim Ankara ile, hele Gazi ile falan görüşüp kendimizi ve İstanbul'daki durumu anlatacak ve İttihatçıları yenecek durumumuz yoktu.

İzmit'te Karakemal, G A Z İ i l e, İstanbul'da s a n k i yıllarca tehlikeler içinde çalışmış, Anadolu'ya bağlı bir teşkilat yokmuş gibi görüşmüştü. Bu mülâkattan sonra İttihatçılar bizleri hiçe bile saymaya başladılar. Dedikleri şuydu: M.M., askerî bir teşkilattı; şimdi vatan kurtulmuştur; artık sivil teşkilata ihtiyaç vardır. İttihatçılara göre biz Müdafaai Hukuk gibi politik bir örgütü kurup idare edecek ehliyette insanlar değildik. Bu, ancak onların işiydi.

Ordumuz İzmir'e girip düşman vatanın harimi ismetinden atıldıktan sonra ne kahramanlar çıkmıştı! Gizli teşkilatımız zamanında aramıza almadığımız, millî davaya en küçük ölçüde hizmeti dokunmadığını bildiğimiz, isimlerini hâlâ da açıklamak istemediğim bazı kişiler, zaferin hemen ertesi günü yerden bitiverdiler; ve gelip Müdafaai Hukuk'un, sonra Halk Fırkası'nın içine karışarak, istiklâl madalyalarını göğüslerine takarak kahraman oldular. Bizim İttihatçılar ve Kara Kemal'le mücadelemizin hikâyesini sonraları Kılıç Ali ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan da işittim.

Kılıç Ali — yanılmıyorsam yanında bir başkasiyle Refik Saydam da vardı — İstanbul'da bizim Teşkilatla İttihatçılar arasındaki anlaşmazlığın bir çözüm yoluna bağlanması, her iki grubun birleştirilmesi için, Kara Kemal'le İzmit görüşmesinden sonra GAZİ'den aldığı emir üzerine İstanbul'a gelmişti. İttihatçılarla bizi barıştıracaktı. Şimdi adı Liman Hanı olan Sirkeci'deki Mesadet Hanındaki Kara Kemal'in odasında bir toplantı yapıldı. M.M. Grubu adına bu toplantıya ben gittim. İttihatçıları da orada görünce Kılıç Ali'ye ilk sözüm:

"— Bu Beylerin burada ne işi var?" oldu. Hepsi şaşırdı. Sözüme devam ettim:

"— Konuşacağımız konu sizinle biri ilgilendirir. Önce aramızda konuşalım; sonra gerekirse bu Beyleri de çağırırız."

Evet; Anadolu'dan gelen bir Hey'et vardı; onlar Anadolu'ya bağlı kurulmuş teşkilatla temas etmeden, önce onların fikir ve görüşlerini almadan İttihatçılarla bizi bir tutarak toplantıya çağırmışlardı. Sayın Kılıç Ali hatırlarlar; o gün hiç bir şey konuşmadan toplantıyı bırakıp gitmiştim. İkinci Büyük Millet Meclisi seçimlerinde ayrı bir liste yaptığımız ve bu listeyi kazandıracağımız ihbarı da Anadolu'da ciddiye alındı. Sırası gelince bu hikâyeleri de anlatacağım. Zaferden sonra öyle günler oldu ki, işgal altında İstanbul'da kelle koltukta çalışanlardan bazıları kendilerini ve hizmetlerini saklamayı bile lüzumlu gördüler. İhtilallerde bu da normal karşılanmalı. Başları bile gidebilirdi.

Yakup Kadri de Müdafaayı Hukuk Cemiyeti İstanbul Şubesine tepeden inme üye olmuştu. Bu teşkilata bizlerden bir tek kimse bile almadılar. O'nunla bu münasebetle arkadan bir çatmamız olmuş olacak ki, hatırlamış!...

M.M. Teşkilatının içini dışını pek bilmediğimi itiraf ederim. Biraz önce de belirttiğim gibi, şahsen benim yaptığım vazife ve hizmet önemli bile değildi. Yalnız bana o zamanlar öyle geliyordu. Evim basılsa birçok gizli evrak bulunacağından suçüstü yakalanabilir, asılabilirdim de... Birkaç defa bu tehlikeyi geçirdim. Postanede, poliste, Merkez Kumandanlığında ve işgal kuvvetleri karargahlarında adamlarımızdan sık sık dikkatli olmamız haberleri gelirdi. O zaman evrak dosyalarını merdiven altında, kimsenin akıl edip bulamayacağı bir yere taşır, gizlerdim. Sabahlara kadar korku içinde gözümüzün bir saniye uyku girmediği nice geceler geçirdik. Harbiye Nezareti giriş kapısında (Şimdi Üniversite Rektörlük binası olan) Merkez Kumandanlığında kendimizi saklıyarak tuvalete bile gidemeden bir gün bir gece çalıştığımız da oldu. Cephane yüklerken bir el bombasının kaza eseri patlamasiyle mavunadaki cephanemizin ateş alması, yalnız üzerinde çalışan bizim değil, bütün İstanbul'un havaya uçması gibi tehlikeler de atlattık.

Ziyanı yok; maddî şöyle dursun — çünkü silâh ve mühimmat kaçakçılarının kanunen hakkı olan yüzde 2.5 u da bütün arkadaşlarla birlikte reddetmiştik — manevî hakkımız da çiğnendi. Fakat bunun hiç ehemmiyeti yok; helal olsun. Türkiye, Türk milleti kurtuldu. Bu, bize yeter.

Gelecek Yazı :
İstanbul'un Millî Hükûmet
Eline Geçişi

Mobiloil

Mobiloil
SPECIAL

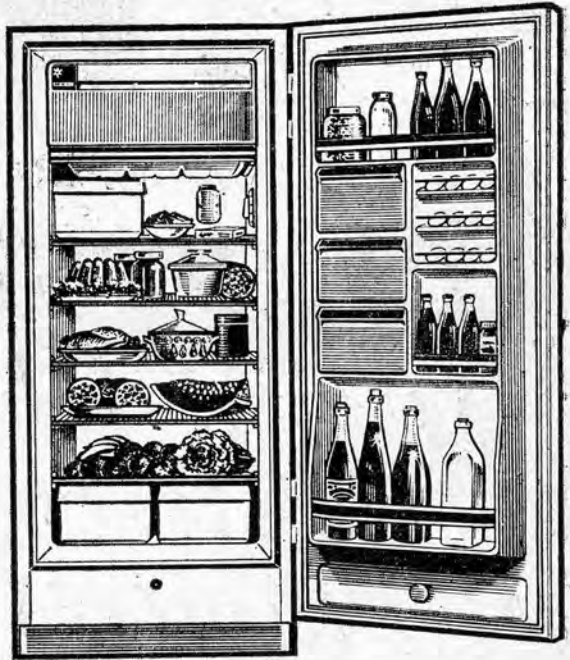
aktan

MOTORUNUZU
KORUR *

Bu güne kadar buzdolabı almayanlar talihli...

Evet talihlisiniz zira, PHILIPS yurdumuzda buz dolabı satışına başlamıştır. Siz de şimdi bir Amerika ve Avrupa evindeki konfora, PHILIPS buz dolabı kullanma imkânına sahipsiniz. Bu imkândan faydalanınız..... Kârlı çıkarsınız.....

PHILIPS

BUZDOLAPLARI

Bütün Buz dolaplarında bulunan iyi vasıflara ilâveten PHILIPS buz dolabında şu imkânlara sahipsiniz.

1. Son derece hassas ve ekonomik bir ayar.
2. Arzunuza göre ayarlıyacağınız raflar.
3. Ev hanımı için kullanışlı son model bir kapı içi tertibatı.
4. Her gıda için ayrı özel yerler. (Kokuların yayılması ve karışmasını önler)
5. Ayrı geniş buzluk ve et bölmeleri.

Türkiye'de 500 bilgili PHILIPS bayii emrinizdedir.

Taksitle Satış Listeleri PHILIPS bayilerindedir.

Dolabınızın nakliye ve ambalaj masraflarını, bulunduğunuz şehir bayiine kadar PHILIPS ödediğinden

TÜRKİYENİN HER YERİNDE FİAT AYNIDIR - Peşin Fiatı : 3275.- TL.

NEZLE VE GRİP

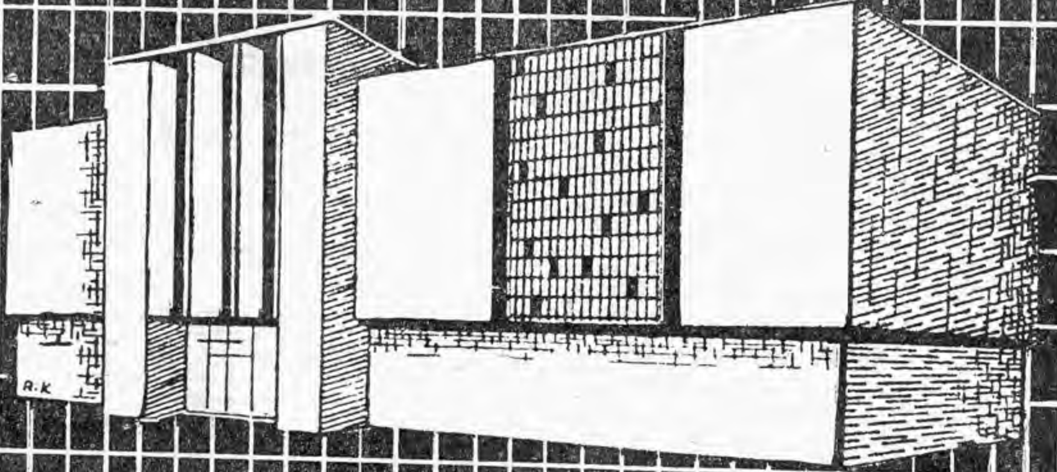
BAŞLANGICINDA

OPON

FAYDALIDIR

— OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder. OPON, soğuk algınlığından ileri gelen bütün ağrılara karşı faydalıdır. OPON, günde 6 tablet alınabilir.

KS
Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.
R.K